

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Јелена Д. Пухар

**ИСКАЗИВАЊЕ ФИНАЛНОСТИ ИНФИНИТИВНИМ
КОНСТРУКЦИЈАМА У САВРЕМЕНОМ
ИТАЛИЈАНСКОМ ЈЕЗИКУ**

докторска дисертација

Београд, 2021.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Jelena D. Puhar

**EXPRESSING FINALITY BY MEANS OF INFINITIVE
CONSTRUCTIONS IN THE CONTEMPORARY ITALIAN
LANGUAGE**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2021

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Елена Д. Пухар

**ВЫРАЖЕНИЕ ЦЕЛЕНАПРАВЛЕННОСТИ
ИНФИНИТИВНЫМИ КОНСТРУКЦИЯМИ В
СОВРЕМЕННОМ ИТАЛЬЯНСКОМ ЯЗЫКЕ**

Докторская диссертация

Белград, 2021.

Ментор:

др Мила Самарџић, редовни професор, Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Чланови комисије:

Датум одбране:

Исказивање финалности инфинитивним конструкцијама у савременом италијанском језику

Сажетак

Ова докторска дисертација бави се инфинитивним конструкцијама којима се изражава финалност у савременом италијанском језику. Основни циљ овог истраживања био је да се утврде и анализирају на семантичко-синтаксичком плану инфинитивне финалне конструкције у савременом италијанском језику. Будући да се синтаксичкој анализи приступило из теоријског оквира генеративне граматике, овај рад је имао следеће секундарне циљеве: а) да се утврде врсте и подврсте контроле које се јављају у инфинитивним финалним конструкцијама; б) да се размотре услови у којима се успостављају различите врсте и подврсте контроле у зависним конструкцијама; в) да се установи који аргументи управних реченица могу контролисати фонетски нереализовани субјекат инфинитивних финалних конструкција; г) да се анализирају морфолошке и семантичке вредности имплицитних субјеката.

У истраживању, које је спроведено из синхронијске перспективе, коришћен је метод анализе садржаја. Грађу за ово истраживање чинили су примери преузети из Кориса, корпуса писаног италијанског језика, примери ексцерпирани из италијанских штампаних и електронских медија и примери које су проверили италијански матерњи говорници.

Наша анализа је показала да се у инфинитивним финалним конструкцијама у италијанском језику могу јавити све подврсте обавезне контроле (потпуна, делимична и подељена) и да је њихово успостављање условљено: а) семантиком глагола управне реченице; б) семантиком глагола инфинитивне конструкције или в) семантиком глагола управне реченице и инфинитивне конструкције. Резултати овог истраживања су указали да се у инфинитивним финалним конструкцијама у италијанском језику могу остварити и све подврсте необавезне контроле (контрола језичког чина, имплицитна, арбитрарна и удаљена). У раду је утврђено да контролори имплицитног субјекта инфинитивних финалних конструкција могу бити субјекат, прави објекат, неправи објекат, допуна за место и социјативна допуна управног глагола, као и да су у конструкцијама потпуне и подељене контроле морфолошка и семантичка вредност имплицитног субјекта подударне.

Кључне речи: инфинитивне конструкције, финалност, обавезна контрола, необавезна контрола, фонетски неисказани субјекат, фонетски исказани субјекат

Научна област: Наука о језику

Ужа научна област: Италијански језик

УДК број:

Expressing finality by means of infinitive constructions in the contemporary Italian language

Abstract

This doctoral dissertation deals with infinitive constructions expressing finality in the contemporary Italian language. The main goal of this research is to determine and analyze infinitive final constructions at the semantic-syntactic level in the contemporary Italian language. Since the syntactic analysis was carried out within the theoretical framework of generative grammar, the secondary goals of this dissertation are as follows: a) to determine the types and subtypes of control that occur in infinitive final constructions; b) to examine the conditions for different types and subtypes of control in subordinate constructions; c) to determine which arguments of control constructions can control the phonetically unrealized null subject of infinitive final constructions; d) to analyze the morphological and semantic values of implicit subjects.

The method of content analysis was used in the research which was conducted from a synchronic perspective. This research is based on the examples taken from CORIS, a corpus of written Italian, the examples excerpted from Italian print and electronic media and the examples reviewed by Italian native speakers. The analysis has shown that all subtypes of obligatory control (exhaustive, partial and split) can occur in infinitive final constructions in the Italian language and that their occurrence is conditioned by: a) the verb semantics of the control construction; b) the verb semantics of the infinitive construction or c) the verb semantics of the control and infinitive construction. The research findings indicate that all subtypes of non-obligatory control (implicit, arbitrary, long-distance and speech act control) can also occur in infinitive final constructions in the Italian language. The dissertation reveals that the controllers of the implicit subject of infinitive final constructions can be subjects, direct objects, indirect objects, adverbial complements of place and sociative complements of the control verb, as well as that the morphological and semantic value of the implicit subject are equivalent in the constructions of exhaustive and split control.

Key words: infinitive constructions, finality, obligatory control, non-obligatory control, phonetically unrealized subject, phonetically realized subject

Scientific field: Language Science

Scientific subfield: Italian Studies

UDC Number:

Садржај

1. Увод	1
1.1. Предмет и циљеви истраживања	1
1.2. Хипотезе истраживања	2
1.3. Методологија истраживања и корпус.....	2
1.4. Структура дисертације.....	4
1.5. Теоријски оквир.....	4
1.6. Преглед литературе.....	7
2. Изражавање финалног значења инфинитивним конструкцијама	12
2.1. О категорији финалности	12
2.2. Инфинитивне тематске финалне конструкције.....	13
2.2.1. Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају глаголи	14
2.2.2.1. Инфинитивне конструкције у саставу каузативних конструкција.....	25
2.2.3. Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају именице.....	26
2.2.4. Инфинитивне субјекатске финалне конструкције спецификативне структуре... ..	29
2.2.5. Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају придеви	30
2.3. Инфинитивне прилошке финалне конструкције.....	34
2.4. Инфинитивне односне финалне конструкције	38
2.5. Закључак.....	40
3. Инфинитивне финалне конструкције са фонетски неискazаним субјектом	42
3.1. Инфинитивне финалне конструкције обавезне контроле	42
3.1.1. Инфинитивне финалне конструкције потпуне контроле.....	42
3.1.1.1. Инфинитивне финалне конструкције потпуне субјекатске контроле	43
3.1.1.2. Инфинитивне финалне конструкције потпуне објекатске контроле	62
3.1.2. Инфинитивне финалне конструкције делимичне контроле	70
3.1.2.1. Инфинитивне финалне конструкције делимичне субјекатске контроле.....	70
3.1.2.2. Инфинитивне финалне конструкције делимичне објекатске контроле.....	83
3.1.2.3. Деривација инфинитивних финалних конструкција делимичне контроле ...	88
3.1.3. Инфинитивне финалне конструкције подељене контроле	91
3.1.3.1. Деривација инфинитивних финалних конструкција подељене контроле ...	111

3.2. Инфинитивне финалне конструкције необавезне контроле	113
3.2.1. Инфинитивне конструкције контроле говорног чина	114
3.2.2. Инфинитивне финалне конструкције имплицитне контроле	117
3.2.2.1. Инфинитивне финалне конструкције с имплицитном агентивном одредбом	117
3.2.2.2. Инфинитивне финалне конструкције имплицитне објекатске контроле	119
3.2.2.3. Инфинитивне финалне конструкције имплицитне подељене контроле	125
3.2.3. Инфинитивне финалне конструкције арбитрарне контроле	130
3.2.4. Инфинитивне финалне конструкције удаљене контроле	133
3.3. Закључак	134
4. Инфинитивне финалне конструкције са фонетски исказаним субјектом	139
4.1. Закључак	144
5. Закључак	145
Списак скраћеница	151
Литература	153
Биографија кандидата	163

1. Увод

1.1. Предмет и циљеви истраживања

Предмет ове дисертације јесте проучавање и опис инфинитивних конструкција којима се изражава финалност у савременом италијанском језику. Семантичка категорија финалности може се изразити различитим језичким средствима, али се њено остваривање, као и исказивање других условљених односа, најбоље испољава у зависносложеним реченицама (Војводић 2018: 433). Финалне реченице се у италијанском језику употребљавају у финитном и нефинитном облику. Чешће се јављају у нефинитном облику. Инфинитивне финалне конструкције у италијанском језику проучаване су најчешће са семантичког аспекта, при чему су издвајани глаголи, именице, придеви, предлози или предлошки изрази који их уводе. Полазиште за нашу анализу инфинитивних финалних конструкција представља поглавље о инфинитивним реченицама у Великој консултативној граматизи (Ренци и др. 2001), те их са становишта синтаксе, у теоријском оквиру генеративне граматике, посматрамо као делове контролних структура¹. Будући да субјекат у инфинитивним финалним конструкцијама може бити фонетски исказан или фонетски неисказан, први проблем са којим се сусрећемо тиче се његове деривације и позиције у контролној структури. Други проблем у вези са фонетски неисказаним субјектом инфинитивних конструкција односи се на (не)постојање његовог контролора и на аргументе управне реченице који га могу контролисати. Са становишта семантике, под инфинитивним финалним конструкцијама, с једне стране подразумевамо конструкције којима се исказује циљ ради којег се предузима радња управне реченице. С друге стране, посматрамо их као конструкције у којима се циљно значење преплиће са значењем намене, последице и жеље (Галан Родригез 1992: 167, 1999: 3621). С тим у вези, поставља се питање међузависности значења речи које уводе инфинитивне финалне конструкције и различитих врста контроле које се у њима успостављају.

Узимајући у обзир наведено, наше истраживање има неколико циљева. Главни циљ јесте да се утврде и испитају на синтаксичко-семантичком плану инфинитивне финалне конструкције у савременом италијанском језику. Из разматрања инфинитивних конструкција посредством теорије контроле проистекло је неколико секундарних циљева ове дисертације. Циљ нам је и да истражимо које се врсте и подврсте контроле успостављају у инфинитивним финалним конструкцијама и да установимо у којим се условима оне јављају. Овај рад има за циљ и да укаже на међузависност различитих подврста контроле и семантичких група глагола, придева и именица који су саставни део контролних структура. Наш циљ јесте и да размотримо који реченични чланови управних реченица могу контролисати фонетски неисказани субјекат инфинитивних финалних конструкција, да испитамо морфолошку и семантичку вредност имплицитних субјеката и да утврдимо услове у којима се њихова морфолошка и семантичка вредност поклапају.

---

¹ Контролне структуре се састоје из управних реченица и нефинитних реченица, које у италијанском језику најчешће имају фонетски неисказане субјекте. У ређим случајевима нефинитне реченице у италијанском језику садрже фонетски исказане субјекте (в. Ските & Салви 2001: 527–529; Салви & Ванели 2004: 241–242).

Очекујемо да ће резултати нашег истраживања у генеративном теоријском оквиру допринети бољем разумевању синтаксичко-семантичких карактеристика инфинитивних финалних конструкција у савременом италијанском језику.

1.2. Хипотезе истраживања

У складу са досадашњим истраживањима контролних структура, формулисали смо неколико хипотеза које желимо да проверимо. Полазимо од хипотезе да се у инфинитивним тематским, прилошким и односним финалним конструкцијама могу успоставити и обавезна и необавезна контрола. Друга хипотеза се тиче инфинитивних прилошких конструкција. Испитаћемо да ли контролори инфинитивних прилошких конструкција обавезне контроле морају бити аргументи управних реченица. Анализом примера из нашег корпуса проверићемо и хипотезу да имплицитни субјекат конструкција необавезне контроле увек има категорију аниматности (+). Следећа претпоставка се односи на фонетски неисказани субјекат конструкција обавезне делимичне субјекатске и објекатске контроле. Размотрићемо да ли је PRO таквих конструкција семантички увек у множини. Проверићемо и хипотезу да је у појединим допунским финалним реченицама које испуњавају валенцу глагола успостављање различитих подврста обавезне контроле условљено употребом различитих комплементизатора.

1.3. Методологија истраживања и корпус

Истраживању приступамо из синхронијске перспективе, користећи метод анализе садржаја. Инфинитивне финалне конструкције издвојене из нашег корпуса у овом раду класификоваћемо према два критеријума.

Следећи трочлану класификацију зависних реченица коју предлажу Графи & Скализе (2013), Палермо (2015) и Графи (2021), разврстаћемо их на тематске², прилошке³ и односне реченице, са циљем да укажемо првенствено на њихове семантичке особености. Тематске реченице су обавезни елементи управних реченица који допуњују валенцу управних глагола, именица или придева (Де Сантис & Пранди 2020: 71–76). Деле се на субјекатске, допунске и зависноупитне реченице (Ренци и др. 2001). Прилошке реченице

---

² У италијанској литератури се за тематске реченице користе различити термини. Најчешће, називају се *argomentali* (Андорно 2003; Графи & Скализе 2013; Графи 2021; Де Сантис & Пранди 2020; Палермо 2015; Пранди 2020; Ренци и др. 2001; Салви & Ванели 2004). У употреби су још два термина: *nucleari* (Ферари & Цампезе 2016) и *completive* (Сабатини и др. 2011).

³ Прилошке реченице се у италијанској литератури називају *aggiunte* (Донати 2008), *avverbiali* (Беруто & Черути 2011; Ломбарди Валаури 2000; Ренци и др. 2001), *circostanziali* (Графи & Скализе 2013; Графи 2021; Ферари & Цампезе 2016), *complementari indirette* (Серијани и др. 2020), *margini* (Пранди & Де Сантис 2011; Де Сантис & Пранди 2020), *non argomentali* (Палермо 2015); *extranucleari* (Салви & Ванели 2004) и *non nucleari* (Андорно 2003).

се дефинишу као факултативни делови управних реченица (Графи & Скализе 2013: 173). Не захтева их валенца управних глагола, именица и придева, те не утичу на граматичност сложених реченица. Такве реченице управним реченицама додају информације о времену, узроку, начину, услову, циљу. Односне реченице припадају посебној категорији јер нису експанзија управног глагола (Палермо 2015: 102). Модификују именичке конституенте управних реченица (Беруто & Черути 2011: 173).

Други критеријум класификације финалних конструкција у овоме раду односи се на фонетско (не)исказивање њихових субјеката. Наиме, према принципу проширене пројекције (*Extended Projection Principle*)⁴ (Чомски 1982), све глаголске конструкције садрже фонетски неисказане или фонетски исказане субјекте. Инфинитивне финалне конструкције у овоме раду разврстаћемо у две групе. У првој групи су инфинитивне финалне конструкције са фонетски неисказаним субјектом. Другу групу чине инфинитивне финалне конструкције са фонетски исказаним субјектом.

Синтаксичку структуру контролних структура представићемо синтаксичким стаблима посредством глаголских фраза (*vP*)⁵ и (*VP*), временске фразе (*TP*) и комплементизаторске фразе (*CP*). У глаголским фразама се налазе глаголи и глаголски аргументи. На позицији комплемента фразе *VP* су прави објекат или субјекат са семантичком улогом теме⁶, а на позицији спецификатора фразе *vP* субјекат са семантичком улогом агенса. Временска фраза (*TP*) поседује информације о глаголским временима и начинима, а комплементизаторска фраза (*CP*) садржи комплементизаторе⁷, који уводе зависне реченице (Графи 2008).

У овоме раду инфинитивне конструкције посматраћемо као комплементизаторске фразе (*CP*) које, у складу са принципом проширене пројекције, могу имати фонетски неисказане или фонетски исказане субјекте. Фонетски неисказани субјекат у овоме раду означаваћемо са *PRO*⁸, као што се то најчешће чини у генеративистичкој литератури.

Наше истраживање биће у највећој мери спроведено на примерима преузетим из корпуса Корис (*Coris*), израђеног на Универзитету у Болоњи. Корис је доступан у електронској верзији од септембра 2001. године. Садржи сто педесет милиона речи и ажурира се на сваке три године (Крести & Панунци 2013: 151). Тренутно је доступан корпус ажуриран 2021. године. Корис је корпус писаног италијанског језика. Организован је у неколико поткорпуса (штампа, књижевност, научни текстови, административни текстови, часописи). Као што бележе Бјађини (2012: 16) и Ричо (2016: 25), рад на корпусу омогућава рад на аутентичном језичком материјалу. У граматикама и језичким приручницима често су дати унапред смишљени примери, док се у језику могу наћи и структуре којих нема у граматикама и језичким приручницима. К. Донати (2016: 15) наводи да је корпус затворен и да се генеративна граматика бави свим реченицама, будући

⁴ Према принципу проширене пројекције, позиција спецификатора временске фразе (*Spec, TP*) не сме остати празна, па и инфинитивне конструкције морају имати субјекат (Чомски 1982).

⁵ Пројекција лаког глагола (*vP*) пројектује се изнад *VP* (Чомски 1995).

⁶ Семантичку улогу теме имају аргументи глагола стања, промене стања и кретања (в. Фраскарели и др. 2016: 59).

⁷ Комплементизатори уводе зависне реченице (в. Графи 2012; Мереу 2004; Шварц 2009). Могу бити једнолексемски (нпр. *mentre* 'док') или вишелексемски (нпр. *allo scopo di* 'с циљем да').

⁸ Почевши од Н. Чомског (1982), у генеративној граматичкој за означавање празне категорије која се односи на фонетски неисказани субјекат финитних реченица користи се *pro*, а за означавање празне категорије која се односи на фонетски неисказани субјекат нефинитних реченица *PRO*.

да се проучавање синтаксичких структура заснива на компетенцији матерњег говорника одређеног језика, што омогућава да се као емпиријска база користе и граматичне и неграматичне реченице (Графи 2008: 7–11; 2019: 199; 2021: 24–26). С обзиром на то да истраживању приступамо из генеративног теоријског оквира, у нашој дисертацији ћемо, поред примера преузетих из Кориса и из италијанских електронских и штампаних медија, анализирати и примере које су проверили италијански матерњи говорници. Неграматичне реченице означаћемо астериском, а прихватљиве реченице знаком питања.

1.4. Структура дисертације

Ова дисертација садржи пет поглавља. У уводном поглављу приказаћемо предмет, циљеве, хипотезе и теоријски оквир истраживања. У том поглављу представићемо корпус на којем је спроведено наше истраживање и даћемо преглед досадашњих истраживања о финалним инфинитивним конструкцијама у савременом италијанском језику и о контролним структурама. Друго поглавље биће посвећено семантичкој анализи тематских, прилошких и односних финалних конструкција. Посебну пажњу усмерићемо на значење глагола, именица и придева који регирају допунске финалне конструкције, као и на начине остваривања финалних релација у прилошким и односним финалним конструкцијама. У трећем поглављу истражићемо финалне инфинитивне конструкције са фонетски неисказаним субјектом. У првом потпоглављу размотрићемо конструкције обавезне контроле. У потпоглављу 3.1.1. бавићемо се конструкцијама потпуне субјекатске и потпуне објекатске контроле и указаћемо на разлике у деривацији допунских, прилошких и односних инфинитивних конструкција обавезне потпуне контроле. У потпоглављу 3.1.2. анализираћемо конструкције делимичне контроле, са циљем да прикажемо услове у којима се делимична контрола успоставља. Потпоглавље 3.1.3. садржи анализу конструкција подељене контроле. Потпоглавље 3.2. приказује анализу конструкција необавезне контроле. У том потпоглављу показаћемо да се у инфинитивним финалним конструкцијама у италијанском језику могу остварити све подврсте необавезне контроле. У четвртном поглављу испитаћемо услове у којима је субјекат инфинитивних финалних конструкција фонетски исказан. У петом, последњем поглављу, изнећемо закључна разматрања и указаћемо на могућа даља истраживања.

1.5. Теоријски оквир

Наше истраживање се заснива на теоријском оквиру генеративне граматике. Инфинитивне финалне конструкције, као што смо поменули у потпоглављу о предмету и циљевима истраживања (1.1), посматрамо као делове контролних структура.

Теорија контроле је била предмет интересовања генеративиста од тренутка у којем је уведена у генеративну лингвистику (Бах 1979; Постал 1970; Розенбаум 1967; Џекендоф 1972). Тиче се првенствено одређивања идентитета фонетски неисказаног субјекта инфинитивних, герундских и партиципских конструкција (Дафли 2014: 13). Помоћу

теорије контроле у генеративној лингвистици објашњавају се синтаксички механизми којима настају контролне структуре.

Према критеријуму постојања контролора и према критеријуму позиције контролора, разликују се две врсте контроле: обавезна (*obligatory*) и необавезна (*non obligatory*) (Вилијамс 1980). У конструкцијама обавезне контроле контролор се налази у реченици која је надређена нефинитној реченици. Обавезна контрола може бити потпуна (*exhaustive*), делимична (*partial*) или подељена (*split*) (Ландау 1999, 2000, 2013). У конструкцијама потпуне контроле фонетски неискazани субјекат је истоветан свом контролору који га у потпуности контролише, код делимичне контроле аргумент управне реченице само делимично контролише субјекат зависне конструкције, а у конструкцијама подељене контроле два аргумента управне реченице заједно контролишу имплицитни субјекат (*ibid*, Вандајн 2020; Виткос & Снарска 2008; Оед 2011; Рид 2013; Фуци 2010). Контролор конструкција необавезне контроле не налази се у саставу контролне структуре која садржи нефинитну реченицу. Необавезна контрола може бити арбитрарна (*arbitrary*), имплицитна (*implicit*), удаљена (*long-distance*) или контрола језичког чина (*speech act control*) (Ландау 1999, 2000, 2003, 2015; Лингфелт 2009). У конструкцијама арбитрарне контроле скривени субјекат зависних конструкција нема свог контролора. Конструкције имплицитне контроле карактерише одсуство синтаксички исказаног контролора. Контролор имплицитног субјекта удаљене контроле не налази се у контролној структури која садржи PRO. У конструкцијама контроле језичког чина фонетски нереализовани субјекат не подудара се са аргументом управне реченице. У овој раду бавићемо се конструкцијама обавезне и необавезне контроле, настојећи да утврдимо које се њихове подврсте јављају у инфинитивним финалним конструкцијама у савременом италијанском језику⁹.

Пре него што пређемо на преглед литературе, укратко ћемо се осврнути на неке од кључних тачака у историјском развоју генеративних приступа проучавању обавезне и необавезне контроле. Теоријом контроле бавили су се различити правци генеративне граматике: стандардна теорија (*Standard Theory*), теорија управљања и везивања (*Government and Binding*), минимализам (*Minimalism*). Испитивали су је на семантичком, синтаксичком и прагматичком плану (Ландау 2013). Проучавање теорије контроле започео

---

⁹ Контролним структурама у чијем се саставу налазе инфинитивне финалне конструкције лингвисти су се бавили у различитим језицима. На пример, Фарачи (1974) посветио је пажњу прилошким финалним реченицама у енглеском језику и њиховој позицији у синтаксичком стаблу. Бах (1982) анализирао је финалне конструкције у енглеском језику у оквиру Монтагове граматике, успоставивши везу између остварења објекатске контроле и хијерархије семантичких улога контролора. Проучавајући прилошке финалне реченице такође у енглеском језику Џоунс (1991) инсистирао је на разлици између две врсте финалних конструкција: *Purpose Clauses* (које је тумачио као глаголске фразе) и *Rationale Clauses* (које је сматрао комплементизаторским фразама). Грин (2018) показао је да се у енглеским прилошким финалним конструкцијама могу јавити и обавезна и необавезна контрола. С. Фишер (2018) на примерима допунских финалних конструкција које уводе именице у немачком језику утврдила је да се у немачком језику могу јавити конструкције хибридне контроле, а Ландау (2021) указао је да се у одговарајућем контексту поједине финалне прилошке конструкције у немачком језику могу тумачити и као конструкције обавезне и као конструкције необавезне контроле. Редом речи у инфинитивним конструкцијама субјекатске и објекатске којима управљају глаголи кретања у руском језику бавила се Н. М. Стојнова (2016). Халвет (2015) установио је да остварење обавезне потпуне контроле у прилошким финалним конструкцијама у литванском и летонском језику може зависити од прелазности глагола у инфинитиву. М. Шијан (2018) показала је да се у финалним конструкцијама у португалском језику обавезна контрола може остварити и у инфинитивним конструкцијама са инфинитивом који се налази у финитном облику.

је Чомски (1965: 21–24) у књизи *Aspects of the Theory of Syntax*. Прву детаљну студију обавезне контроле, у оквиру стандардне теорије Н. Чомског, написао је Розенбаум у докторској дисертацији објављеној 1967. године. Његова теорија позната је под називом „брисање две идентичне именичке фразе” (*Equi-NP Deletion*). Према Розенбауму (1967), после трансформационе операције брисања именичке фразе у дубинској структури, субјекат остаје фонетски неисканан у површинској структури.

Према теорији управљања и везивања, обавезна контрола представља кореференцију успостављену синтаксичким повезивањем детерминативне фразе управне реченице и фонетски неискананог субјекта нефинитне конструкције (Чомски 1982). Имплицитни субјекат се сматрао празном категоријом без лексичког садржаја. Будући да све тематске позиције у дубинској структури морају бити испуњене елементима из лексикона, и инфинитивне конструкције у дубинској структури морају имати субјекат (*ibid*: 1982). Постојање субјекта у дубинској структури било је проузроковано семантичким критеријумом, према којем једном аргументу може бити додељена само једна семантичка улога. На пример, у контролној структури *Lui si sforza di PRO trovare i tuoi occhiali* ‘Он се труди да пронађе твоје наочаре’, глагол зависне конструкције је двовалентан, па захтева да његову валенцу испуне спољашњи и унутрашњи аргумент. У датом примеру глагол *trovare* додељује семантичку улогу и свом унутрашњом аргументу (детерминативној фрази *i tuoi occhiali*) и свом спољашњем аргументу, фонетски неискананој детерминативној фрази, тј. контролисаном елементу.

Настанак минималистичких генеративистичких теорија деведесетих година двадесетог века донео је нови приступ тумачењу структура обавезне контроле. Дистрибуција имплицитног субјекта зависила је од система заснованог на обележјима, а лингвисти су се међусобно разликовали по обележјима која су сматрали примарним за његову дистрибуцију. Чомски и Ласник (1993, 1995) и Мартин (1992, 2001) сматрају да је примарна била провера обележја падежа. Ландау (2015) указује да је од највеће важности комбинација обележја времена, слагања и референције и развија контролну теорију слагања (*Agree-based Calculus of Control*). Према овој теорији, релација између имплицитног субјекта и његовог контролора успоставља се посредством синтаксичке операције слагања.

Супротна Ландауовој теорији контроле је теорија контроле коју је предложио Хорнштајн (1999, 2001, 2003) и коју су потом развили Букс и др. (2010). Хорнштајнова теорија контроле померања (*Movement Theory of Control*) заснива се на операцијама спајања (*merge*), копирања (*copy*), померања (*move*) и брисања (*delete*) копија. Контролор је најчешће подигнута копија обрисаног контролисаног елемента.

За разлику од обавезне контроле, која се анализирала као граматички процес настао везивањем, слагањем или померањем, необавезна контрола сматрала се врстом прагматичке појаве. Радови посвећени обавезној и необавезној контроли издвојили су њихове међусобне разлике (Вилијамс 1980; Лебо 1985; Ландау 1999; Хорнштајн 1999; Грин 2018). У конструкцијама необавезне контроле, контролор скривеног субјекта није структурално представљен или се не налази у истој зависносложеној реченици (Јанке 2013: 11, 12). Хорнштајн (1999) сматра да је скривени субјекат у конструкцијама необавезне контроле идентичан празној категорији *pro*.

У нашем истраживању следићемо теорију контроле померања. Сматрамо је најобухватнијом јер се посредством те теорије, поред деривације¹⁰ инфинитивних конструкција са фонетски неисказаним субјектом, може објаснити и деривација инфинитивних контролних конструкција са фонетски исказаним субјектом.

1.6. Преглед литературе

У досадашњој литератури, према нашим сазнањима, нема исцрпног истраживања о инфинитивним финалним конструкцијама у савременом италијанском језику у генеративном теоријском оквиру.

Проучавање инфинитивних финалних конструкција у италијанским граматикама најчешће се заснива на бележењу речи (глагола, именица, придева, предлога и предлошких израза) које их уводе. У складу са логичко-семантичким критеријумом, разликују се три врсте финалних конструкција: допунске, прилошке и односне. Финално значење допунских реченица проистиче из значења глагола, именица и придева који их уводе (Пранди & Де Сантис 2011: 343; Бјађини 2013: 93). Прилошке финалне реченице се дефинишу као зависне структуре којима се изражава циљ, сврха или намера вршења радње управне реченице (Бертучели Папи 2001: 818; Гариљано 2003: 583; Ферари & Цампезе 2016: 223). Односним реченицама са финалним значењем сматрају се реченице са предлогом *da*, којима могу претходити глаголи *dare* ‘дати’, *lasciare* ‘оставити’, *offrire* ‘понудити’ (Серијани 1989: 583). У свим испитаним граматикама издвајају се предлошки изрази са лексемама различитих финалних значењских нијанси, нпр. *nell'intento di* ‘у намери да’, *con il desiderio di* ‘са жељом да’ (Серијани 1989: 583; Патота 2014: 453; Ферари & Цампезе 2016: 226), али се детаљније бележе само у граматикама Пранди & Де Сантис (2011: 337, 338; 2019: 311–313). Примећујемо да се у нашим испитаним граматикама не посвећује подједнака пажња свим врстама инфинитивних финалних конструкција. На пример, у граматички Ферари & Цампезе (2016) не издвајају се допунске реченице (које уводе глаголи) са финалним значењем, већ се о финалном значењу говори приликом анализе прилошких финалних реченица и односних реченица са предлогом *da*. У граматикама Дардано & Трифоне (1995) и Патота (2014) финалне допунске инфинитивне конструкције не објашњавају се детаљно, већ је само наведено неколико примера.

Исказивању финалности у италијанском језику посебну пажњу посвећује Пранди у раду *Le proposizioni finali in italiano: uno studio di grammatica filosofica* (1995), у поглављима у делима *The Building Blocks of Meaning* (2004), *L'analisi del periodo* (2013) и *Le regole e le scelte: introduzione alla grammatica italiana* (2020), чији је аутор, као и у монографији *La finalità* (2005) и у граматикама *Le regole e le scelte* (2011), *Manuale di linguistica e di grammatica italiana* (2019) и *Grammatica italiana essenziale e ragionata* (2020), чији је коаутор. Пранди финалност посматра из угла филозофске граматике и анализира је као концептуалне релације између узрока, мотива и циља. Сматра да циљ

---

¹⁰ Деривације су операције које врши компутациони систем комбинујући лексичке елементе и стварајући тако нове синтаксичке објекте (Графи 2008: 62).

представља мотив који се подудара са садржајем намере и плана (Пранди 2013: 76). Намера представља први корак субјекта, други корак се огледа у доношењу одлуке о радњи која ће довести до реализације циља, а трећи корак се односи на остварење циља. За разлику од узрока, циљ не наводи субјекат да дела из прошлости, већ из пројектоване будућности (Пранди 2013: 106). За семантички аспект нашег рада од посебног значаја је део монографије *La finalità* (Пранди и др. 2005) о језичким јединицама за изражавање финалности. Аутори ове монографије, Пранди и др. (2005: 167–275), детаљно бележе лексеме које уводе финалне конструкције. Именичке лексеме су класификоване у неколико семантичких група. Првој групи припадају именице чије је финално значење произашло из месног значења (нпр. *scopo* ‘циљ’, *obiettivo* ‘циљ’, *traguardo* ‘циљ’). У другој групи су именице перцепције (нпр. *prospettiva* ‘перспектива’). У следећој групи се налазе именице којим се исказује намера или план (нпр. *intenzione* ‘намера’, *progetto* ‘план’, *proponimento* ‘наум’). Последњој групи припадају именице које означавају осећања (нпр. *desiderio* ‘жеља’, *mania* ‘жудња’, *speranza* ‘нада’). У тој групи су и именице које уводе инфинитивне финалне реченице негативног циља (нпр. *paura* ‘страх’, *timore* ‘страх’). За наведене именице дати су примери који показују употребу именица као речи које уводе инфинитивне финалне конструкције и као речи које су саставни део предлошких финалних израза. Глаголи који уводе допунске конструкције са финалном значењском компонентом наводе се у поглављу посвећеном употреби предлога *di* и *a* у финалним конструкцијама и разврставају се према предлогу са којим се користе (Пранди и др. 2005: 289–304). Анализирајући употребу предлога *per* и *da*, аутори издвајају примере финалних прилошких и односних конструкција у којима се наведени предлози употребљавају (Пранди и др. 2005: 277–289; 305).

Полазиште за наше синтаксичко истраживање била је Велика консултативна граматика Ренџија и др. (2001), која представља најпотпунији опис италијанске синтаксе засноване на генеративној граматици. Од посебног значаја за наш рад било је тумачење инфинитивних конструкција као делова контролних структура. У поглављу посвећеном инфинитивним конструкцијама, Ските и др. (2001: 483–569) класификују инфинитивне допунске реченице према семантичком садржају глагола управне реченице, према аргументу (субјекту, правом или неправом објекту) управне реченице који контролише скривени субјекат зависних реченица и према комплементизаторима *a* или *di*. Издвајају и инфинитивне реченице које су допуна именица или придева. У складу са теоријом контроле анализирају и финалне прилошке конструкције и разврставају их на конструкције субјекатске и арбитражне контроле. Прилошким финалним конструкцијама посвећено је потпоглавље у оквиру поглавља о субординацији (Бертучели Папи 2001: 818–825). Бертучели Папи (2001) разврстава прилошке финалне реченице у две групе. Првој групи припадају прилошке финалне конструкције које исказују циљ радње управне реченице. Другу групу чине прилошке финалне конструкције које изражавају циљ исказа. Иако ова граматика има генеративистички приступ, уочавамо да се у њој не објашњава нити приказује деривација инфинитивних конструкција. Запажамо такође да аутори наводе примере потпуне субјекатске, потпуне објекатске и имплицитне објекатске контроле инфинитивних допунских финалних конструкција, као и примере субјекатске и имплицитне контроле инфинитивних финалних прилошких конструкција, али не анализирају детаљно све наведене подврсте контроле. Конструкције делимичне контроле, контроле језичког чина и удаљене контроле нису поменуте. Када је реч о подељеној контроли, наводи се само пример *Mi ha telefonato per andare al mare* ‘Телефонирао ми је да

бисмо ишли / ишле на море' (Бертучели Папи 2001: 825), уз напомену да су контролори наведене инфинитивне конструкције неправи објекат у првом лицу једнине и субјекат управне реченице.

Од значаја за нашу тему је и *Nuova grammatica italiana* аутора Ђ. Салвија и Л. Ванели (2004). Аутори ове граматике инфинитивне конструкције сматрају контролним структурама и издвајају неколико правила која се тичу функције допунске реченице и функције контролора имплицитног субјекта. Контролом се баве само у допунским реченицама, док је контрола у прилошким реченицама изостављена. Иако бележе инфинитивне конструкције са фонетски исказаним субјектом, не помињу да се он може јавити и у инфинитивним финалним конструкцијама.

Од изузетног значаја за генеративни теоријски оквир овог рада била је монографија *Control as a Movement* (Букс и др. 2010), у којој се контролне структуре објашњавају помоћу теорије померања. Према овој теорији, контролна релација је резултат померања детерминативне фразе из зависне реченице на позицију субјекта управне реченице. Дакле, субјекат инфинитивне реченице је траг А-померања. Будући да је веза између контролора и контролисаног елемента настала померањем, контролор и контролисани елемент чине два различита аргументска ланца. То значи да елемент који се померио са једне позицију на другу позицију има две различите семантичке улоге. Прву семантичку улогу добија пре померања од глагола инфинитивне конструкције. Другу семантичку улогу додељује му глагол управне реченице после померања. Аутори овог дела сматрају да су семантичке улоге морфолошка обележја глагола. Та обележја морају бити проверена током деривације. Детерминативне фразе, дакле, примају семантичке улоге проверавајући обележја глагола са којима се спајају. У зависности од копије која се изговара у фонолошкој форми¹¹, контролне структуре могу се поделити у три групе. У првој групи су структуре код којих се ниже копије субјекта бришу, а његова највиша копија се изговара. Другој групи припадају структуре у којима се више копије субјекта бришу, а његова најнижа копија се изговара. Трећу групу чине структуре код којих се изговарају и најнижа и највиша копија субјекта. Важно је напоменути да су обрисане копије у фонолошкој форми доступне за тумачење у логичкој форми.

За наш рад је значајна и монографија И. Ландауа *Control in Generative Grammar* (2013), у којој аутор издваја особине нефинитних конструкција обавезне и необавезне контроле у енглеском језику и финитних конструкција обавезне контроле у хебрејском језику и у словенским језицима.

За теоријску основу деривација реченица издвојили бисмо следећа издања: *Core Syntax: A Minimalist Approach* (Едгер 2003), *The Cambridge Handbook of Generative Syntax* (Ден Дикен 2003), *Derivation and Explanation in the Minimalist Programme* (Епштејн & Сили 2002), *Towards a Derivational Syntax* (Патнем 2009) и *Mind Design and Minimal Syntax* (Хинзен 2006). Деривација контролних структура одвија се у неколико фаза. Током прве

---

¹¹ Фонолошка и логичка форма су нивои менталног представљања језичког израза. Језичку способност (*language faculty*) чине когнитивна и перформативна компонента. Когнитивна компонента се односи на компутациони систем (који ствара реченице) и на лексикон, а перформативна на артикулационо-перцептивни и концептуално-интенционални систем (Чомски 1999). Веза између когнитивног и артикулационо-перцептивног система остварује се посредством фонолошке форме, а веза између когнитивног и концептуално-интенционалног система путем логичке форме. Деривација реченица се одвија све док не дође до операције рачвања (*spell-out*). Тада се информације које се односе на значење шаљу у логичку форму, а информације које се тичу звука у фонолошку форму (Кинсела 2009).

две фазе (нумерације и селекције) компутациони систем из менталног лексикона узима лексичке елементе неопходне за стварање реченица и ствара скуп тих елемената. Након тога, операција спајања (*merge*) спаја два изабрана елемента и ствара синтаксички објекат. Деривација се наставља одабиром новог елемента који се спаја са претходним, а завршава се када се из нумерације исцрпе сви елементи. Поред операције синтаксичког спајања, током којег се елементи комбинују, у деривацији реченица учествују и синтаксичке операције померања (*move*) и слагања (*agree*). У операцији померања синтаксички елементи који се већ налазе у деривационом процесу комбинују се и померају на другу позицију. Када се један елемент помери, он се копира са једне позиције на другу позицију, при чему се копија спаја са другим елементом у деривацији. Померени елемент оставља иза себе копију која је доступна за тумачење у логичкој форми, али се најчешће брише у фонолошкој форми. Операција слагања подразумева остварење релације слагања између два обележја¹² исте врсте.

Када је реч о деривацији прилошких инфинитивних конструкција, издвојили бисмо поглавље *Minimalism and control* Н. Хорнштајна и Ж. Нунеса (2014) у књизи *The Routledge Handbook of Syntax*, као и чланак *Moving to the Edge: The Case of Adjunct Control in Portuguese* Ж. Нунеса (2014), у којима су, у складу са теоријом померања, приказане деривације прилошких инфинитивних структура у енглеском и у португалском језику.

За нашу тему значајна је и докторска дисертација *Adjunct control: Syntax and Processing* Ц. Грина (2018). Проучавајући инфинитивне прилошке реченице у енглеском језику, аутор показује да се у инфинитивним временским и финалним реченицама могу јавити и обавезна и необавезна контрола.

Када је реч о подврстама обавезне контроле, важни за нашу тему су радови *Agreement and flotation in partial and inverse partial control configurations* С. Родригес (2007) и *A new take on partial Control: defective thematic intervention* М. Шијан (2012). С. Родригес (2007) бави се делимичном контролом у португалском језику, указујући на синтаксичку сложеност фонетски неискazanог субјекта инфинитивних конструкција. Сматра да је фонетски нереализовани субјекат таквих конструкција двочлан и да садржи субјекат управне реченице и имплицитну заменицу *pro*. М. Шијан (2012) наводи да се у романским језицима морфолошка обележја имплицитног субјекта конструкција делимичне контроле подударују са морфолошким обележјима делимичног контролора, субјекта управних реченица.

Од генеративистичких дела на италијанском језику издвојили бисмо следеће: *L'analisi linguistica. Dai dati alla teoria* А. Пуљели и М. Фраскарели (2008), *Elementi di sintassi* М. Фраскарели и др. (2016), *Che cos'è la grammatica generativa* Ђ. Графија (2008) и *La sintassi. Regole e strutture* К. Донати (2016). Прва два наведена дела заснивају се на постулатима теорије управљања и везивања. У њима су објашњени дубински и структурални падежи, теорија икс са цртом, структура именичких, глаголских, флективних и комплементизаторских фраза. Наведене књиге Ђ. Графија (2008) и К. Донати (2016) базирају се претежно на минимализму. Настанак реченица објашњава се

---

¹² Лексички елементи садрже обележја, која могу бити интерпретабилна или неинтерпретабилна. За разлику од неинтерпретабилних обележја, интерпретабилна обележја су утврђена у лексикону и њихова вредност не зависи од вредности других елемената (нпр. обележје броја код глагола је неинтерпретабилно обележје, а код именица је интерпретабилно обележје) (Ден Дикен 2003: 117).

помоћу синтаксичких операција спајања (*merge*) и померања (*move*). Од велике помоћи била су нам првенствено поглавља посвећена структури фраза (Пуљели & Фраскарели 2008: 143–229, Фраскарели и др. 2016: 87–169; Графи 2008: 48–105; Донати 2016: 121–227).

Издвојили бисмо и докторску дисертацију *Glagoli s dopunom u infinitivu u italijanskom i srpskom jeziku* М. Поповић Пизари (2018), у којој се врши поређење италијанских и српских глагола субјекатске и објекатске контроле.

2. Изражавање финалног значења инфинитивним конструкцијама

2.1. О категорији финалности

Категорија финалности је сложена семантичка категорија унутар функционално-семантичког поља условљености (Војводић 2018). У првим етапама развоја мишљења финалност, као мисаона категорија, није постојала. Везивала се за категорију локалности (Ковачевић 2012: 31; Пранди и др. 2005: 167), па је у првобитном мишљењу сврха деловања за конкретно опажање била у блиској вези са просторним циљем (Касирер 1985: 133). Концептуалну структуру финалности чине компоненте узрока, интенционалности, агентивности, аниматности, модалности и времена (Ковачевић 2012: 186; Пранди и др. 2005: 125, 129; Шмитке-Боде 2009: 19).

Аристотел је у другој књизи Метафизике први указао на блиску везу финалности и каузалности. Приликом класификације узрока, финални узрок (*causa finalis*) дефинисао је као узрок усмерен ка испуњењу жељеног циља. На преплитање циљног и узрочног значења указали су бројни лингвисти. На пример, Д'Аријенцо и Френгвели (2013: 360) наводе да финалност представља посебну врсту каузалне везе. Ковачевић (2012: 137, 186) истиче да циљ представља усложњени узрок и додаје да циљно значење увек подразумева узрочно јер садржи узрочне компоненте конативно-мотивске и значење покретачке снаге. Приликом анализе узрочног и циљног значења неопходно је указати и на разлике између та два значења. Узрочно и циљно значење се разликују на пољу суксеивности. Радња узрочне реченице изражава антериорност, а радња финалне реченице постериорност у односу на радњу управне реченице. Компонента аниматности се односи на чињеницу да живо биће или појам са значењем неживо, који се може протумачити као активно у ситуацији коју описује предикат, настоји да оствари одређени циљ. Компонента агентивности односи се на чињеницу да остварење жељеног циља представља резултат деловања неке друге ситуације (Пантиљони 2010: 1086, Пипер 2005: 195). Кортмен (1997: 197) указује на блиску везу последичног и финалног значења, наводећи да та два значења укључују последицу и резултат управне реченице. Разлика између последичних и финалних реченица се огледа у томе што је резултат последичних реченица фактиван, а финалних реченица замишљен и планиран.

Шмитке-Боде (2009: 19) бележи да финално значење подразумева интенционалност, усмереност ка будућности и хипотетичност резултата и истиче да је радњи која се предузима ради остварења циља претходила намера. Резултат те радње је планиран, а остварење жељеног циља је неизвесно јер је усмерено ка будућности.

Анализирајући компоненте финалног значења, Пранди и др. (2005: 331) наводе да финална радња не мора нужно бити подстакнута свесним намерама и издвајају посебну врсту финалности подстакнуту осећањима над којима човек нема потпуну контролу јер тежи за циљем којег није довољно свестан. Пранди и др. (2005) закључују да мотивација присутна код бића које тежи остварењу циља може бити двојака. С једне стране, када укључује намеру и одлуку, има рационалан и свестан аспект. С друге стране, може имати ирационалан и несвестан аспект уколико обухвата емоције.

Говорећи о изражавању финалног значења, у литератури је истицано да финално значење садржи и компоненту жеље и компоненту намере јер се значење циља односи на нечију тежњу да се постављени циљ оствари (Апресјан 1995: 129; Палмер 1986: 174).

Следећи Прандија и др. (2005) и К. Галан Родригез (1992), у овоме раду финалност посматрамо као семантичку категорију којом се, поред циљног значења, исказују и намера, намена и сврха. Финалне реченице које изражавају да свесно биће дела, физички или умно, како би у будућности реализовало постављени циљ одликују агентивност и проспективност. Финалне реченице могу исказивати и намену предметâ посредством којих се постиже жељени циљ. Преплитање финалног и последичног значења огледа се у финалним реченицама које означавају да остварење одређеног циља зависи од вредности последице. Такво значење имају финалне конструкције у оквиру зависносложених реченица са именицама или придевима које исказују способности неопходне за остварење циља (нпр. *Si sentì capace di compierlo* (Coris: MON2011_03) ‘Осетио се способним да то обави’). Финалне реченице у којима циљ представља предмет жеље уводе глаголи жеље или глаголи наредби.

Д’Аријенцо (2005: 97) наглашава да исказивање финалног значења зависним реченицама захтева посебне карактеристике субјекта и предиката. Глагол у функцији предиката мора изражавати радњу, а не стање. Због тога су неприхватљиви примери¹³ *La torta è profumata per essere più appetitosa* (‘Торта је миришљава да би била укуснија’) и *Maria ha gli occhi verdi per essere più attraente* (‘Марија има зелене очи да би била привлачнија’).

На примерима из нашег корпуса у овом поглављу размотрићемо могућност исказивања финалности инфинитивним конструкцијама, настојећи да испитамо њихове семантичке особености. У потпоглављу 2.2. анализираћемо инфинитивне тематске финалне конструкције. Следећи Прандија и др. (2005), бавићемо се и семантичким нијансама лексема у саставу комплементизатора прилошких финалних конструкција. У потпоглављу 2.4. размотрићемо односне финалне конструкције.

2.2. Инфинитивне тематске финалне конструкције

Финални садржај инфинитивних тематских финалних конструкција не припада инфинитивним конструкцијама, већ проистиче из значења управних глагола, именица или придева (Бјађини 2013: 93; Пранди 1995: 62, 65; Пранди & Де Сантис 2011: 343; Ските 1983: 155). Дакле, такве инфинитивне конструкције синтаксички и семантички зависе од управних реченица. Најпре ћемо их разврстати на допунске финалне реченице које регирају: а) глаголи, б) именице и в) придеви. Потом ћемо пажњу усмерити на значење њихових управних речи. Настојаћемо да испитамо да ли и на који начин употреба различитих комплементизатора доприноси разликама у исказивању финалног значења. Анализираћемо и могућност исказивања финалности субјекатским конструкцијама спецификативне структуре.

---

¹³ Примери су преузети из Д’Аријенцо (2005: 97).

2.2.1. Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају глаголи

Семантички, глаголи од којих зависе инфинитивне финалне конструкције могу се поделити у две велике групе. У првој групи су глаголи који означавају да је вољни моменат у самој особи чији је циљ предмет намере, покушаја, тежње, жеље, плана, одлуке или кретања. Другој групи припадају глаголи из сфере волунтативности који исказују допуштање, позив, тражење, охрабривање, принуду или убеђивање. Такви глаголи имају агенса који је узрочник и који настоји да другог агенса, који је извршилац, наговори, подстакне или примора да изврши радњу која је његов циљ.

Глаголима са општим значењем [УЧИНИТИ ТРУД ИЛИ ПОКУШАЈ КАКО БИ СЕ ОСТВАРИО ОДРЕЂЕНИ ЦИЉ] припадају следеће лексеме: *adoperarsi* ‘настојати’, *affaccendarsi* ‘трудити се’, *affannarsi* ‘мучити се’, *affaticarsi* ‘трудити се’, *applicarsi* ‘залагати се’, *arrabbararsi* ‘мучити се’, *cercare* ‘настојати’, *industriarsi* ‘трудити се’, *ingegnarsi* ‘трудити се’, *prestarsi* ‘понудити се’, *prodigarsi* ‘дати све од себе’, *provare* ‘покушати’, *sbracciarsi* ‘трудити се’, *scalmanarsi* ‘трудити се’, *sforzarsi* ‘трудити се’, *tentare* ‘покушавати’. Наведене лексеме исказују да је ради постизања циља потребно ментално или физичко ангажовање које се огледа у улагању труда или у покушају.

- (1) Si ingegnarono a disegnare il viso. (Coris: NARRATrRomanzi)
‘Потрудили су се да насликају лице.’
- (2) Cerchiamo di liberare il popolo napoletano dalla malapianta. (Coris: EPHEM: Opuscoli)
‘Настојимо да ослободимо Напуљце од корова.’
- (3) Proveremo a scrivere un nuovo capitolo della storia di questa società. (Coris: MON2005_07)
‘Покушаћемо да испишемо ново поглавље у историји овога друштва.’

Додатну сему која означава да је напор који се улаже ради остварења циља изузетно велики имају лексеме *affannarsi*, *affaticarsi*, *arrabbararsi*, *sbracciarsi*, *scalmanarsi*, *sforzarsi* и *prodigarsi*.

- (4) Invano mi affannavo a pulire il vetro. (Coris: NARRATrRomanzi)
‘Узалуд сам се трудио да очистим стакло.’
- (5) Fino ad adesso mi arrabbatavo a masterizzare tutti i file.
‘До сада сам се мучио / мучила да нарежем све фајлове.’

Глаголи *adoperarsi, prestarsi, prodigarsi* означавају ситуације у којима агенс не дела да би остварио циљ усмерен ка себи, већ да би тај циљ био од користи другом лицу.

(6) Era molto intelligente ed apprendeva velocemente ogni nuova arte che la vecchietta si adoperava a trasmetterle. (Coris: MON2001_04)
'Била је веома паметна и брзо је учила сваку нову вештину коју је старица настојала да јој пренесе.'

(7) Il professore si è gentilmente prestato a fare da cicerone.
'Професор се љубазно понудио да буде водич.'

Опште значење [ЖЕЛЕТИ ДА СЕ НЕШТО ОСТВАРИ] имају следећи глаголи из нашег корпуса: *bramare* 'жарко желети', *desiderare* 'желети', *smaniare* 'чезнути', *spasimare* 'чезнути', *volere* 'желети'. Поред компоненте дезидеративности, садрже податак и о њеном интензитету. Жарку жељу да се оствари циљ исказан допунском конструкцијом означавају глаголи *bramare, smaniare* и *spasimare*, а жељу слабијег интензитета глаголи *desiderare* и *volere*. Допунску реченицу која зависи од глагола *desiderare* уводи нулти комплементизатор или комплементизатор *di*. Осцилације у употреби комплементизатора могу проузроковати промену значења. Допунска конструкција са нултим комплементизатором допуњује валенцу глагола *desiderare* са значењем 'желети'. Када допунску конструкцију уводи комплементизатор *di*, глагол *desiderare* може исказивати упућивање заповести.

(8) Ambiva a ottenere il permesso di soggiorno. (Coris: STAMPAQuotidiani)
'Жудео је да добије боравишну дозволу.'

(9) Il portiere sogna di fare la riserva a Buffon e Toldo. (Coris: MON2001_04)
'Голман сања да буде резерва Буфону и Толду.'

(10) Domani desidero andare con Alessandro alla Fiera. (Coris: NARRATVaria)
'Сутра желим да одем са Алесандром на сајам.'

(11) Desiderava di essere lasciato in pace. (Coris: NARRATRomanzi)
'Заповедао је да буде остављен на миру.'

У следећој групи су глаголи са општим значењем [ТЕЖИТИ КА ОСТВАРЕЊУ ЦИЉА]. Означавају да је циљ исказан допунским конструкцијама мотивисан тежњама субјекта. Представници ове групе глагола, чији је српски еквивалент глагол 'тежити', јесу

следећи глаголи: *ambire, aspirare, mirare, puntare, tendere*. Лексема *mirare* може означавати и остварење циља које је изван могућности субјекта.

(12) Lui ambisce a fare il direttore generale. (Coris: MON2008_10)
'Он тежи да буде генерални директор.'

(13) De Benedetti mira a raggiungere più obiettivi. (Coris: STAMPAQuotidiani)
'Де Бенедети тежи да постигне више циљева.'

Следећу групу чине глаголи који означавају да је одлука донета ради извршења зацртаног циља, нпр. *decidere* 'одлучити', *decidersi* 'одлучити се', *determinarsi* 'одлучити се' *risolvere* 'одлучити', *risolversi* 'одлучити се'.

(14) Pertanto aveva risolto di lasciare le cose così come erano. (Coris: NARRATRomanzi)
'Стога је решио да остави ствари такве какве јесу.'

(15) Mi determinai a partire.
'Одлучио / Одлучила сам се да пођем.'

Глаголи који изражавају да постоји план за извршење радње која ће довести до реализације циља јесу следећи: *pianificare* 'планирати', *progettare* 'планирати', *programmare* 'планирати'.

(16) Lui pianifica di prendersi un anno sabbatico. (Coris: MON2014_16)
'Он планира да узме једну годину одсуства.'

(17) Programmava di laurearsi a settembre.
'Планирао / Планирала је да дипломира у септембру.'

Глаголи који означавају да агенс има храбрости да изврши радњу која представља његов циљ упркос ризику који носи њено остваривање јесу глаголи *ardire* 'одважити се', *arrischiarsi* 'усудити се', *attentarsi* 'усудити се', *azzardarsi* 'осмелити се', *osare* 'усудити се', *rischiare* 'одважити се'.

(18) Questo Padellaro osa persino parlare di "questione morale". (Coris: MON2005_07)
'Овај Паделаро се чак усуђује да говори о „моралном питању”.'

Инфинитивне конструкције са финалном значењском компонентом допуњују и валенцу глагола кретања. Покретач радње је субјекат који врши кретање како би испунио свој или узрочников циљ, а инфинитивна конструкција означава циљ ради којег се предузима кретање. Такви су глаголи усмереног кретања, нпр. *andare* ‘ићи’, *arrivare* ‘стићи’, *mandare* ‘послати’, *venire* ‘долазити’.

(19) *Vengo a festeggiare con voi.* (Coris: MON2005_07)
‘Долазим да славим с вама.’

(20) *Altri quattrocento agenti arrivano a presidiare il lungomare.* (Coris: STAMPAQuotidiani)
‘Још четиристо полицајаца долази да чува кеј.’

Инфинитивне допунске конструкције регирају и глаголи *entrare* ‘улазити’, *uscire* ‘излазити’, *salire* ‘пењати се’, *scendere* ‘силазити’, којима се исказује да интенционалан процес покрећу радње изласка и уласка, спуштања и силажења.

(21) *Io adesso esco a correre.* (Coris: NARRATRomanzi)
‘Ја сада излазим да трчим.’

(22) *Si alzava dal letto e scendeva a preparare le frittelle.* (Coris: MON2008_10)
‘Устајала је из кревета и силазила да спреми прженице.’

Инфинитивне финалне конструкције могу бити допуне и глагола којима се исказује изостанак промене места у простору (нпр. *restare* ‘остати’, *rimanere* ‘остати’), као и глагола који означавају престанак кретања (нпр. *fermarsi* ‘зауставити се’, *soffermarsi* ‘застати’).

(23) *Restammo a conversare.* (Coris: NARRATRomanzi)
‘Остали смо да разговарамо.’

(24) *Si sono fermati a fare una pausa.*
‘Заустили су се да направе паузу.’

Инфинитивне конструкције које допуњују валенцу глагола кретања уводи комплементизатор *a*. У свим наведеним примерима инфинитив је у потврдном облику. Примери са инфинитивом у одричном облику су неграматични.

(25) *Vengo a non festeggiare con voi.
'Долазим да не бих славио / славила са вама.'

(26) *Io adesso esco a non correre.
'Ја сада излазим да не трчим.'

Следећу групу чине глаголи са општим значењем [ИЗАЗВАТИ ВОЉУ ИЛИ ПРИСТАНАК КОД НЕКОГА ДА НЕШТО УРАДИ]. Таквим глаголима се означава да узрочник настоји да код извршиоца радње изазове пристанак или жељу да изврши радњу која представља његов циљ. Извршилац радњу може извршити својевољно или противно својој вољи. Глаголи *animare* 'подстицати', *esortare* 'бодрити', *incitare* 'подстицати', *invogliare* 'побудити жељу', *spingere* 'подстицати', *spronare* 'подстицати', *stimolare* 'подстицати' означавају да агенс настоји другог агенса да подстакне да изврши жељену радњу, дајући му вољу и додатну снагу и енергију. Глагол *incoraggiare* 'охрабривати' исказује да узрочник подстиче извршиоца уливањем храбрости које би изазвало позитивну реакцију извршиоца како би се одважио на радњу која представља остварење циља исказаног допунском реченицом. Глагол *invitare* 'позивати' исказује да узрочник на љубазан и пријатељски начин настоји да убеди извршиоца да обави неку радњу. Глаголске лексеме *persuadere* 'наговарати' и *convincere* 'убеђивати' означавају да узрочник настоји да, наводећи аргументе, изазове промену код извршиоца који је био убеђен да је другачији начин делања бољи. Глагол *consigliare* 'саветовати' исказује да узрочник, дајући савете, подстиче извршиоца да изврши радњу.

(27) Mi incitava a seguire la sua strada. (Coris: MON2001_04)
'Подстицао ме је да следим његов пут.'

(28) Vi invitiamo a chiamare il numero verde: 167018787. (Coris: MISCRiviste)
'Позивамо вас да позовете бесплатан број: 167018787.'

(29) L'ho convinta a mangiare qualcosa. (Coris: MON2011_13)
'Убедио сам је да нешто поједе.'

Глаголом *sfidare* 'изазивати' означава се да узрочник подстиче извршиоца да уради или каже нешто што се сматра немогућим или изван његових могућности. Глагол *provocare* 'провоцирати' исказује да узрочник настоји да изазове негативне емоције извршиоца које би га подстакле на извршење радње. Глаголи *aizzare* 'хушкати', *forzare* 'приморавати', *istigare* 'подбуњивати' упућују да је извршавање узроковане радње противно вољи извршиоца. *Aizzare* и *forzare* означавају да се пристанак за извршење

радње добија на насилан начин, а *istigare* под претњом. Глаголи *aizzare* и *istigare* упућују да се извршилац подстиче да уради нешто што је лоше.

(30) Mi sfidava [...] a nuotare. (Coris: NARRATTrRacconti)
'Изазивала ме је [...] да пливам.'

(31) Rispondo a difesa dei miei libri: in quale di essi ho istigato a commettere dei reati? (Coris: MON2014_16)
'Одговарам у одбрану својих књига: у којима сам подстрекивао да се почине кривична дела?'

Глаголи *comandare* 'наређивати', *imporre* 'наметати', *intimare* 'заповедати', *ingiungere* 'наложити', *obbligare* 'принудити', *ordinare* 'наређивати' означавају да узрочник намеће сопствену вољу, не остављајући избор извршиоцу.

(32) Cosa mi comanda di fare? (Coris: NARRATTrRomanzi)
'Шта ми наређујете да урадим?'

(33) Le ho detto¹⁴ di stare lontana da noi. (Coris: MON2014_16)
'Рекао сам јој да се држи далеко од нас.'

Следећој групи припадају глаголи тражења. Односе се на ситуације у којима се особи којој је молба упућена оставља да одлучи да ли ће молбу услишити. Представници ове групе глагола су: *chiedere* 'тражити', *domandare* 'тражити', *esigere* 'захтевати', *implorare* 'преклињати', *invocare* 'зазивати', *pregare* 'молити', *scongiurare* 'преклињати', *supplicare* 'преклињати'. Глаголи *invocare* и *pregare* означавају да узрочник, упућујући молбе, тражи од извршиоца да обави радњу. Глаголи *implorare* и *supplicare* исказују да узрочник извршиоцу упућује молбу зазивајући милосрђе и милост, а глагол *esigere* упућује да узрочник ауторитативно од извршиоца тражи да изврши радњу.

(34) Marbut mi chiede di prestargli il binocolo. (Coris: NARRATTrRomanzi)
'Марбут ми тражи да му позајмим двоглед.'

(35) La scongiuro di perdonarmi. (Coris: MON2011_13)
'Преклињем Вас да ми опростите.'

---

¹⁴ Као перформативни глаголи могу се употребити и глаголи *scrivere* 'написати', *telefonare* 'телефонирати', *urlare* 'урлати' (Пранди & Де Сантис 2011: 201).

Следећу групу чине глаголи са општим значењем [УЧИНИТИ МОГУЋИМ ОСТВАРЕЊЕ РАДЊЕ]. Њима се означава да агенс помаже (нпр. *aiutare* ‘помагати’), дозвољава (нпр. *autorizzare* ‘дозвољавати’, *concedere* ‘допуштати’, *consentire* ‘одобравати’, *permettere* ‘дозвољавати’) или олакшава (нпр. *agevolare* ‘олакшати’) другом агенсу да изврши радњу која представља његов циљ.

(36) Ti aiuterò a pubblicarlo. (Coris: NARRATRomanzi)
‘Помоћи ћу ти да га објавиш.’

(37) Vi autorizzo a offrire a Taxil cinquantamila franchi. (Coris: MON2011_13)
‘Дозвољавам вам да понудите Таксилу педесет хиљада франака.’

У следећој групи су глаголи којима се изражава да агенс одустаје од извршења циља исказаног зависном реченицом. Агенса осећање страха може спречити да дела (нпр. *temere* ‘плашити се’) или на агенса други агенс може деловати и подстаћи га да одустане од вршења радње (нпр. *impedire* ‘спречити’). Узрочник извршиоца може навести на одустајање од делања и забрањујући му да дела (нпр. *proibire* ‘забранити’, *vietare* ‘забранити’).

(38) Temo di offenderlo. (Coris: STAMPAPeriodici)
‘Плашим се да ћу га увредити.’

(39) Ti proibisco di raccontare quello che è successo. (Coris: NARRATTrRomanzi)
‘Забрањујем ти да испричаш шта се догодило.’

Инфинитивне допунске реченице које зависе од глагола могу имати нулти комплементизатор или их могу увести комплементизатори *a*, *di* или *per*¹⁵. Осцилације у употреби комплементизатора инфинитивних допунских финалних конструкција уочене у нашем корпусу забележили смо у Табели 1.

---

¹⁵ Приликом анализе валенце глагола користили смо речник Сабатини Колети 2008 (*Il Sabatini Coletti. Dizionario della lingua italiana*).

Табела 1. Осцилације у употреби комплементизатора у допунским финалним конструкцијама којима управљају глаголи

Глагол	Инфинитивна допунска конструкција са нултим комплементизатором	Инфинитивна допунска конструкција комплементизатором <i>a</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>di</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>per</i>
adoperarsi 'трудити се'		(40) La badessa del monastero si adopera <u>a trovare una nuova collocazione per questa piccola.</u> (Coris: MON2001_04) 'Надстојница манастира се труди да пронађе неки нов смештај за ову малену.'	(41) Si adoperano <u>di obbedire ai precetti.</u> (Coris: MISCVolumi) 'Труде се да слушају прописе.'	(42) Ci adoperiamo <u>per non deludere nessuno.</u> (Coris: MON2014_16) 'Трудимо се да не разочарамо никога.'
affannarsi 'мучити се'		(43) Mi affanno <u>a trovare un argomento interessante.</u> (Coris: MON2008_10) 'Мучим се да пронађем занимљиву тему.'	(44) Mi affanno <u>di non scivolare.</u> 'Мучим се да се не оклизнем.'	
ambire 'тежити', 'жудети'		(45) Ambiva <u>a ottenere il permesso di soggiorno.</u> (Coris: STAMPAQuotidiani) 'Тежио је да добије боравишну дозволу.'	(46) Ambisce <u>di primeggiare.</u> (Coris: PRACCVolumi) 'Жуди да се истакне.'	
anelare 'чезнути'		(47) Aveva letto di marce, assedi, scontri, e aveva anelato <u>a vedere tutto ciò.</u> (Coris: NARRATTrRomanzi) 'Читао је о маршевима, опсадама, сукобима и чезнуо је да све то види.'	(48) Anelava <u>di uscire.</u> (Coris: NARRATRacconti) 'Чезнуо је да изађе.'	
ardire 'усуђивати се'	(49) Ardisci <u>interpretare le mie decisioni.</u> (Coris: NARRATRomanzi) 'Усуђујеш се да тумачиш моје одлуке.'	(50) Ardisco <u>a dire questo.</u> (Coris: MISCVolumi) 'Усуђујем се да ово кажем.'	(51) Ardisco <u>di sperare.</u> 'Усуђујем се да се надам.'	

Глагол	Инфинитивна допунска конструкција са нултим комплементизатором	Инфинитивна допунска конструкција комплементизатором <i>a</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>di</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>per</i>
arrischiarsi 'одважити се'		(52) Alla fine s'arrischiò <u>ad entrare</u> . 'На крају се одважио да уђе.'	(53) Si arrischiava <u>di agire senza ordini precisi</u> . (Coris: PRACCVolumi) 'Усуђивао се да дела без прецизних наредби.'	
bramare 'жарко желети'	(54) Suo fratello maggiore bramava tanto <u>regnare</u> . (Coris: NARRATTrRomanzi) 'Његов старији брат је жарко желео да влада.'		(55) Bramo <u>di far qualcosa di buono nel mondo</u> prima di lasciarlo. (Coris: NARRATTrVaria) 'Жарко желим да урадим нешто добро на свету пре него што га напустим.'	
decidere 'убедити' 'одлучити'		(56) L'abbiamo deciso <u>a comprare il nuovo cellulare</u> . 'Убедили смо га да купи нов мобилни телефон.'	(57) Avevo deciso <u>di fare shopping dopo il lavoro</u> . (Coris: NARRATTrRomanzi) 'Одлучио сам да одем у куповину после посла.'	
decidersi 'одлучити се'		(58) Mi sono deciso <u>a lasciare la città</u> . (NARRATTrRacconti) 'Одлучио сам се да напустим град.'	(59) Il 12 giugno 2007 mi decido <u>di chiamare la sua amica</u> . (Coris: MON2005_07) 'Дана 12. јуна 2007. одлучујем се да позовем његову пријатељицу.'	
desiderare 'желети', 'заповедати'	(60) Desidero <u>abbracciarvi forte</u> . (Coris: EPHEMLettere) 'Желим снажно да вас загрлим.'		(61) Desiderava <u>di essere lasciato in pace</u> . (Coris: NARRATTrRomanzi) 'Заповедао је да буде остављен на миру.'	
implorare 'преклињати'			(62) Mi implora <u>di non abbandonarla</u> . (Coris: NARRATTrRomanzi) 'Преклиње ме да је не напустим.'	(63) Imploro il re <u>per avere la grazia</u> . ¹⁶ 'Преклињем краља да добијем помиловање.'

¹⁶ Пример је преузет из Сабатини Колети 2008.

Глагол	Инфинитивна допунска конструкција са нултим комплементизатором	Инфинитивна допунска конструкција комплементизатором <i>a</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>di</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>per</i>
industriarsi 'трудити се'		(64) Si industria <u>a</u> <u>salutare tutte le persone</u> che incontra. (Coris: EPHEM: Opuscoli) 'Труди се да поздрави све особе које сретне.'	(65) È una versione multipla che mi industrio <u>di mettere a fuoco</u> . (Coris: NARRATVaria) 'То је многострука верзија коју се трудим да изоштрим.'	(66) Stavolta un Parlamento che non esiste più si industria <u>per salvare gli amici</u> . (Coris: MON2011_13) 'Овога пута се парламент који више не постоји труди да спасе пријатеље.'
ingegnarsi 'потрудити се'		(67) Si ingegnarono <u>a disegnare il viso</u> . (Coris: NARRATrRomanzi) 'Потрудили су се да насликају лице.'	(68) Si ingegnò <u>di cantare nello stesso modo</u> . (Coris: NARRATrRomanzi) 'Потрудио се да отпева на исти начин.'	(69) Si ingegna <u>per trovare rimedi efficaci contro la pirateria</u> . (Coris: STAMPAQuotidiani) 'Труди се да пронађе ефикасна решења против пиратерије.'
intendere 'намеравати'	(70) Intendo <u>mantenere la promessa</u> . (Coris: MON2011_13) 'Намеравам да одржим обећање.'		(71) Intendo <u>di rimanere qui</u> . (Coris: NARRATrRomanzi) 'Намеравам да останем овде.'	
obbligare 'приморавати'		(72) La obbligavo <u>a restare</u> . (Coris: NARRATrRomanzi) 'Примораво сам је да остане.'	(73) La tua firma ti obbliga <u>di rimanere in silenzio</u> . (Coris: MON2001_04) 'Твој потпис те обавезује да ћутиш.'	
osare 'усуђивати се'	(74) Oso <u>dire</u> . (Coris: STAMPAPeriodici) 'Усуђујем се да кажем.'		(75) Non osavo <u>di proporvelo</u> . 'Нисам се усуђивао да вам то предложим.'	
risolversi 'одлучити се'		(76) Mi sono risolto <u>a comunicare alla Signoria Vostra i risultati della mia indagine soltanto ora</u> . (Coris: NARRATrRomanzi) 'Одлучио сам се да саопштим Вашој висости резултате свог истраживања тек сада.'	(77) Ci risolvemmo <u>di andare a Milano</u> . 'Одлучили смо се да одемо у Милано.'	

Глагол	Инфинитивна допунска конструкција са нултим комплементизатором	Инфинитивна допунска конструкција комплементизатором <i>a</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>di</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>per</i>
scongiurare 'преклињати'		(78) Lo scongiura <u>a non commettere l'errore</u> . (Coris: STAMPAQuotidiani) 'Преклиње га да не почини грешку.'	(79) Mi scongiura <u>di restituirglieli</u> . (Coris: NARRATTrRomanzi) 'Преклиње ме да му их вратим.'	
sforzarsi 'трудити се'		(80) Mi sforzavo <u>a stare calmo</u> . 'Трудио сам се да будем миран.'	(81) Mi sforzai <u>di rallentare sulle strette stradine di campagna</u> . (Coris: MON2011_13) 'Потрудио сам се да успорим на уским сеоским путићима.'	
tentare 'кушати', 'покушавати'		(82) Lo tentava <u>a parlare delle difficoltà</u> in cui si imbatteva. (Coris: NARRATTrRomanzi) 'Кушала га је да прича о потешкоћама на које је наилазио.'	(83) Tento <u>di scherzare</u> . (Coris: MON2014_16) 'Покушавам да се шалим.'	

Употреба различитих комплементизатора у конструкцијама које допуњују глаголе *decidere* и *tentare* доприноси другачијем значењу глагола. Глагол *decidere* чија је валенца испуњена инфинитивном конструкцијом са комплементизатором *a* употребљава се са значењем 'убедити'. Глагол *decidere* са значењем 'одлучити', управља инфинитивном конструкцијом са комплементизатором *di*.

Када се глагол *tentare* употребљава са комплементизатором *a* и инфинитивном конструкцијом, означава ситуацију у којој узрочник настоји да убеди извршиоца да изврши радњу чије је остварење неизвесно или ризично. Уколико се глагол *tentare* користи са комплементизатором *di*, означава покушај да се оствари циљ изражен зависном конструкцијом.

Употреба различитих комплементизатора са глаголом *ambire* такође доприноси разлици у значењу глагола. Када инфинитивну конструкцију уводи комплементизатор *a*, глагол *ambire* исказује тежњу агенса да оствари циљну радњу. Уколико се инфинитивна конструкција употребљава са комплементизатором *di*, глагол *ambire* означава да агенс жарко жели да оствари свој циљ.

Анализа примера из корпуса Корис показала је да инфинитивне конструкције које задовољавају валенцу глагола *adoperarsi*, *affannarsi*, *industriarsi* и *obbligare* може увести и комплементизатор *di*, као и да инфинитивне конструкције које допуњују валенцу глагола *scongiurare* могу имати и комплементизатор *a*, што није издвојено у нашој испитаној литератури.

У допунским конструкцијама које уводе глаголи *ardire* и *sforzarsi* ретка је употреба комплементизатора *a*, а у допунским конструкцијама које допуњују глаголи *arrischiarsi* и

risolversi комплементизатора *di*. Комплементизатор *di* се у допунским конструкцијама које допуњују глаголе *intendere* и *persuadere* употребљава у књижевном стилу.

2.2.2.1. Инфинитивне конструкције у саставу каузативних конструкција

У каузативним конструкцијама покретач радње је субјекат управне реченице (Серијани 1989: 550; Де Сантис 2021: 132), који проузрокује, омогућава, допушта или олакшава извршење радње која је његов циљ.

Са семантичког становишта, каузативне конструкције могу се поделити у неколико група (Симоне & Чербази 2001: 458–460). Првој групи припадају праве каузативне конструкције. У таквим конструкцијама каузативни глаголи исказују проузроковање или допуштање вршења радње инфинитивних конструкција.

(1) Camila tentava di far addormentare il bambino. (Coris: MON2005_07)
'Камила је покушавала да успава дете.'

(2) Perché hai lasciato entrare quest'uomo? (Coris: NARRATTrRomanzi)
'Зашто си овоме човеку дозволио да уђе?'

У другој групи су лажне каузативне конструкције у којима узрочник нема контролу над извршиоцем. Субјекат управне реченице врши радњу у корист субјекта инфинитивне конструкције, који има семантичку улогу бенефактора.

(3) Io gli avevo fatto conoscere le mie amiche più care che si erano trasferite a Milano. (Coris: MON2011_13)
'Ја сам га упознала са својим најдражим пријатељицама које су се преселиле у Милано.'

(4) Hai fatto lavare i denti alla bambina?
'Да ли си опрао / опрала зубе девојчици?'

Трећу групу чине двосмислене каузативне конструкције. У таквим конструкцијама глагол *fare* се може тумачити као глагол наређивања или олакшавања.

(5) La mamma mi ha fatto alzare. (Coris: MON2001_04)
'Мама ми је наредила / помогла да устанем.'

Комри (1981) сматра да постоје два степена каузативности. Јак степен каузативности се односи на каузативне глаголе са значењем наредби, а слаб степен каузативности на глаголе са значењем допуштања. Глагол *fare* може изражавати оба степена, а глагол *lasciare* само слабији степен.

Субјекат каузативних конструкција може бити фонетски исказан, о чему ћемо говорити у поглављу о конструкцијама са фонетски исказаним субјектом (в. 4). Уколико инфинитивна конструкција садржи конституент у дативу, као у примеру *Fai riparare la macchina a Federico*, у зависности од контекста, каузативна конструкција може се тумачити као конструкција јаког или слабог степена. Када се конституент у дативу тумачи као субјекат инфинитивне конструкције, каузативна конструкција може бити јаког степена уколико глагол *fare* исказује наређивање ('Наређујеш Федерику да поправи аутомобил') или слабог степена ако глагол *fare* означава допуштање ('Допушташ Федерику да поправи аутомобил'). Каузативна конструкција може бити јаког степена и када се конституент у дативу тумачи као неправи објекат инфинитивне конструкције ('Наређујеш да (неко други) поправи аутомобил Федерику') и слабог степена ('Допушташ да (неко други) поправи аутомобил Федерику').

За говорни језик карактеристична је конструкција са повратним глаголом у којој извршилац трпи радњу узрочника, али се одговорност извршења радње приписује извршиоцу.

- (6) Ti sei fatto fregare da Bonner. (NARRATRomanzi)
'Дозволио си да те превари Бонер.'

2.2.3. Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају именице

Допунске реченице са финалним значењем могу зависити од именица са општим значењем циља: *fine*, *obiettivo*, *scopo*. Те именичке лексеме се тумаче као просторне метафоре јер њихово циљно значење потиче од месног значења. Наиме, место које означава крајњу тачку путање постало је циљ који треба остварити (Пранди и др. 2005).

- (1) Mencio si prefigge il fine di riaffermare la validità del messaggio confuciano.
(Coris: MON2001_04)
'Менчо поставља себи за циљ да поново потврди важност Конфучијевог поруке.'
- (2) Abbiamo deciso di porci l'obiettivo di incoraggiare la delivery elettronica delle informazioni. (Coris: MISCRiviste)
'Одлучили смо да себи поставимо за циљ подстицање електронског достављања информација.'

Допунске реченице могу допуњавати именице које изражавају различите семантичке нијансе финалности (ibid).

Лексеме са значењем намере (нпр. *intenzione* ‘намера’, *intento* ‘наум’, *intendimento* ‘намера’, *proposito* ‘наум’) односе се на унутрашњи подстицај агенса који га наводи на извршавање циљне радње.

- (3) Gustavo Visentini conferma l'intenzione di dimettersi. (Coris: STAMPAQuotidiani)
‘Густаво Визентини потврђује намеру да поднесе оставку.’

У оквиру групе именица које се односе на доношење одлуке да се предузме циљна радња издвајају се лексеме *idea* ‘идеја’ и *risoluzione* ‘одлука’, којима се означава почетна фаза у процесу доношења одлука. Лексемом *idea* истиче се почетни процес доношења одлуке и постојање могућности да се оствари замишљени циљ ради којег се предузима одређена радња. Именицом *risoluzione* наглашава се коначни тренутак размишљања пре доношења одлуке, а именицом *determinazione* ‘одлучност’ истиче се решеност да се предузму циљне радње (ibid).

- (4) Ora stiamo lavorando all'idea di utilizzare Internet per ampliare telematicamente la bottega. (Coris: MISCRiviste)
‘Сада радимо на идеји употребе интернета да бисмо телематски проширили продавницу.’

Лексеме са значењем плана *progetto*, *piano* и *programma* означавају осмишљавање поступака које агенс предузима да би испунио циљ.

- (5) Gregory espone il suo progetto di diventare un avvocato di successo. (Coris: NARRATTrRomanzi)
‘Грегори је изложио план који има да би постао успешан адвокат.’

Допунске финалне реченице допуњују и именице којима се означава да је жеља покретач предузимања циљне радње: *ambizione* ‘амбиција’, *brama* ‘жудња’, *desiderio* ‘жеља’, *mania* ‘жудња’, *voglia* ‘жеља’. Лексеме *brama* и *mania* означавају јаку, незадржљиву жељу. Лексема *ambizione* поред жеље означава и да агенс има поверење у сопствене способности.

- (6) Ora capisco meglio il tuo desiderio di aiutarlo. (Coris: NARRATTrRomanzi)
‘Сада боље разумем твоју жељу да му помогнеш.’

- (7) Ricordavo bene la sua ambizione di scoprire qualcosa sul mistero della creazione dell'arte. (Coris: MISCRiviste)
'Добро сам се сећао његове амбиције да открије нешто о мистерији стварања уметности.'

Инфинитивне реченице са финалним значењем испуњавају и валенцу именица које означавају да је узрочник изазвао пристанак за извршење радње (нпр. *comando* 'наредба', *ordine* 'наређење') или дозволио извршење радње (нпр. *autorizzazione* 'овлашћење', *consenso* 'одобрење', *permesso* 'дозвола').

- (8) Arriva da Mosca l'ordine di sterminare l'ultimo zar [...], Nicola II. (Coris: STAMPA)
'Из Москве стиже наређење да се убије последњи цар [...], Николај II.'

- (9) Sulla modifica di Piano abbiamo dato parere positivo, il permesso a costruire è a disposizione ma la ditta non l'ha mai ritirato. (Coris: MON2011_13)
'О промени плана дали смо позитивно мишљење, дозвола за градњу стоји на располагању, али је фирма није никада узела.'

Допунске финалне конструкције могу бити допуна и именицама које означавају склоност да се нешто обави (нпр. *disposizione*, *inclinazione*, *propensione*).

- (10) Hanno una naturale inclinazione a essere benevoli nei confronti della Fondazione. (Coris: MON2005_07)
'Имају природну склоност да буду благонаклони према фондацији.'

Инфинитивне финалне конструкције допуњују и именице које означавају охрабривање и подстицање агенса да предузме циљну радњу (нпр. *esortazione* 'убеђивање', *incitamento* 'подстицај', *incoraggiamento* 'охрабрење', *sollecitazione* 'подстицај', *sprone* 'подстрек', *stimolo* 'подстрек'). Подстицање може имати и негативну конотацију, као код именица *istigazione* 'подбадање' и *provocazione* 'провокација'. Те две именице означавају да се извршилац подстиче да уради нешто што је лоше.

- (11) Devo pensare che sia un incitamento a proseguire? (Coris: MON2008_10)
'Треба да мислим да је то подстрек да идем даље?'

- (12) Questa volta lo incastriamo per istigazione a delinquere. (Coris: MON2011_13)
'Овога пута ћемо га притерати уза зид због навођења на кривично дело.'

Инфинитивне реченице негативног циља могу зависити од именица са значењем страха (нпр. *paura, terrore, timore*). Њима се исказује да агенс настоји да избегне радњу исказану финалном реченицом. Именице са значењем забране (нпр. *divieto, proibizione, veto*) и спречавања (нпр. *impedimento*) могу такође регирати допунске инфинитивне конструкције негативног циља. Тим именицама се изражава да агенс управне реченице тежи да спречи другог агенса да оствари циљ исказан зависном конструкцијом.

(13) *Ma i dati sono incerti, i governi li tengono nascosti per timore di svelare la loro debolezza.*

(Coris: MON2001_04)

‘Али, подаци су несигурни, владе их држе сакривеним из страха да не открију њихову слабост.’

(14) *Il rispetto del divieto di fumare è proporzionale al rispetto del divieto di passare col rosso.*

(Coris: MON2001_04)

‘Поштовање забране пушења је сразмерно поштовању забране преласка на црвено светло.’

Инфинитивне финалне конструкције могу увести именице које исказују околност (*occasione* ‘прилика’), време или погодан тренутак (*momento* ‘тренутак’, *ora* ‘час’, *tempo* ‘време’) да се циљ испуни.

(15) *Oggi è tempo di rileggere tutto il processo di evoluzione della nostra storia nazionale.*

(Coris: EPHEMOpuscoli)

‘Данас је време да се поново прочита цео процес еволуције наше националне историје.’

Инфинитивне конструкције могу исказивати и намену одређеног предмета, као у примерима *macchina da cucire* ‘шиваћа машина’, *yogurt da bere* ‘јогурт за пиће’ (Пранди & Де Сантис 2011: 210; Де Сантис & Пранди 2020: 76).

2.2.4. Инфинитивне субјекатске финалне конструкције спецификативне структуре

Финалну значењску компоненту могу имати и субјекатске инфинитивне конструкције које Аквавива (2001: 663) сврстава у субјекатске реченице спецификативне структуре. Финално значење субјекатских конструкција проистиче из значења именица које представљају управну реч зависних структура. То могу бити именице са значењем циља, намере, жеље. Субјекатске реченице спецификативне структуре садрже нулти комплементизатор или комплементизатор *di*.

- (1) Il suo scopo è convincere i popoli a venerarlo. (Coris: MON2001_04)
‘Његов циљ је да убеди народ да га обожавају.’
- (2) Il nostro proposito è di cambiare [...] rotta. (Coris: STAMPAQuotidiani)
‘Наша намера је да променимо [...] смер.’
- (3) Il mio desiderio è giocare. (Coris: MON2005_07)
‘Моја жеља је да играм.’

2.2.5. Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају придеви

Финалне инфинитивне конструкције могу допуњавати валенцу придева који означавају особине неопходне за остварење циља. Ти придеви имају компоненту интенционалности, дезидеративности и волунтативности. Њима се означава да постоји жеља, воља, решеност или способност да се нека радња изврши или не изврши. Могу се класификовати у неколико семантичких група.

У првој групи су придеви са компонентом намере и спремности да се оствари циљ исказан инфинитивном конструкцијом, нпр. *disponibile* ‘расположив’, *disposto* ‘спреман’, *incline* ‘склон’, *intenzionato* ‘који има намеру’, *interessato* ‘заинтересован’, *pronto* ‘спреман’.

- (1) Conosceva un contadino disposto a prestarci un caprone. (Coris: NARRATTrRomanzi)
‘Познавао је сељака спремног да нам позајми једног јарца.’
- (2) Il Borussia è disponibile a cedere Riedle, attaccante, in cambio del preparatore atletico Carminati. (Coris: STAMPAQuotidiani)
‘Борусија је спремна да уступи Ридла, нападача, у замену за кондиционог тренера Карминатија.’

Придеви са значењем решености да се нешто обави како би се постигао циљ исказан зависном конструкцијом јесу, нпр., *deciso* ‘одлучан’ и *determinato* ‘решен’.

- (3) È deciso a dimostrare la sua teoria. (Coris: MON2014_16)
‘Одлучан је да докаже своју теорију.’

Следећу групу чине придеви који означавају постојање способности да се нешто обави. Такви су следећи придеви: *abile* ‘способан’, *adatto* ‘прикладан’, *accorto* ‘проницљив’, *atto* ‘способан’, *bravo* ‘вешт’, *capace* ‘способан’, *competente* ‘стручан’, *ferrato* ‘поткован’, *idoneo* ‘способан’, *perito* ‘вешт’, *predisposto* ‘припремљен’.

(4) Si sentì capace di compierlo. (Coris: MON2011_13)
‘Осетио се способним да то изврши.’

(5) Singh è abile a confezionare un prodotto che non si discosta troppo dal precedente. (Coris: MON2001_04)
‘Синг је способан да направи производ који не одступа превише од претходног.’

Антоними наведених придева уводе допунске реченице негативног циља којима се изражава да није могуће остварити циљну радњу због одсуства намера и спремности (нпр. *avverso* ‘несклон’, *contrario* ‘противан’, *indisponibile* ‘који није на располагању’, *indisposto* ‘несклон’, *restio* ‘несклон’, *sfavorevole* ‘ненаклоњен’), решености (нпр. *indeciso* ‘неодлучан’, *irrisolto* ‘колебљив’, *tentennante* ‘неодлучан’, *titubante* ‘колебљив’) или способности да се она изврши (нпр. *inabile* ‘неспособан’, *inadeguato* ‘неадекватан’, *incapace* ‘неспособан’, *incompetente* ‘нестручан’, *inesperto* ‘невешт’, *inetto* ‘неспособан’, *inidoneo* ‘неспособан’).

(6) Era solo un poveraccio inetto a gestire una situazione familiare difficile. (Coris: NARRATRomanzi)
‘Био је само несрећник неспособан да управља тешком породичном ситуацијом.’

(7) Mi guardava, incapace di escogitare una maniera qualsiasi per instaurare il legame tra noi. (Coris: NARRATTrVaria)
‘Гледао ме је, неспособан да смисли било какав начин за успостављање везе међу нама.’

У следећој групи су придеви који исказују да постоји жеља да се изврши циљна радња изражена зависном реченицом: *bramoso* ‘жудан’, *desideroso* ‘жељан’, *voglioso* ‘жељан’.

(8) Era desideroso di proseguire l'ispezione. (Coris: NARRATracconti)
‘Био је жељан да настави надгледање.’

У посебној групи су придеви који имају компоненту пасивног значења, која упућује на то да је носилац особине доведен у стање спремности да изврши радњу деловањем

агенса. Придевом *delegato* ‘овлашћен’ означава се да је носиоцу особине дата моћ да нешто обави у име друге особе, а придевима *designato* ‘именован’ и *incaricato* ‘задужен’ да му је дато задужење да изврши радњу исказану инфинитивном конструкцијом. У овој групи су и придеви који означавају да је на носиоца особине деловано силом или претњом како би извршио циљ. Такви су, нпр., придеви *costretto* ‘присиљен’, *forzato* ‘приморан’ и *obbligato* ‘принуђен’.

(9) Ieri Spatafora ha incontrato [...] Paolo Foresti, già designato a rappresentare il nostro Paese [...] a Bruxelles. (Coris: STAMPAQuotidiani)

‘Јуче је Спатафора срео Паола Форестија, већ одређеног да представља нашу земљу [...] у Бриселу.’

(10) Il negoziante è inoltre obbligato a dimostrare la veridicità di qualsiasi asserzione pubblicitaria. (Coris: STAMPAQuotidiani)

‘Трговац је поред тога обавезан да докаже веродостојност сваке рекламне тврдње.’

Поред инфинитивних конструкција које уводе комплементизатори *a* и *di*, инфинитивне конструкције са појединим придевима (нпр. *facile* ‘лак’, *veloce* ‘брз’, *matto* ‘луд’) уводи комплементизатор *da*. Значење таквих инфинитивних конструкција на граници је између последичног и финалног (Пранди & Де Сантис 2011: 211).

(11) Questo piatto è facile e veloce da preparare.

‘Ово јело се лако и брзо спрема.’

Финалне инфинитивне конструкције које допуњују валенцу придева може увести: а) комплементизатор *a* (нпр. *inetto* ‘неспособан’), б) комплементизатор *di* (нпр. *desideroso* ‘жељан’) и в) комплементизатор *a* или комплементизатор *di* (нпр. *capace* ‘способан’, *disposto* ‘спреман’). Осцилације у употреби различитих комплементизатора приказане су у Табели 2. Комплементизатор *a* са придевом *capace* употребљава се у фамилијарним контекстима. У нашем корпусу забележили смо само по један пример употребе комплементизатора *di* иза придева *pronto* и *disponibile*, па смо испред примера (17) и (23) ставили знак питања.

Табела 2. Осцилације у употреби комплементизатора у допунским финалним конструкцијама које допуњују придеве

Придев	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>a</i>	Инфинитивна допунска конструкција са комплементизатором <i>di</i>
capace 'способан'	(12) Sei capace <u>a contare</u> ? (Coris: NARRATRomanzi) 'Способан си да бројиш?'	(13) Si sentì capace <u>di compierlo</u> . (Coris: MON2011_13) 'Осетио се способним да то обави.'
costretto 'приморан'	(14) È costretto <u>a sopportarla</u> . 'Приморан је да је трпи.'	(15) Il Cremlino è costretto <u>di tirare per le lunghe</u> . (Coris: STAMPAQuotidiani) 'Кремљ је приморан да одуговлачи.'
disponibile 'спреман'	(16) Ero disponibile <u>a fare qualsiasi cosa</u> . (Coris: MON2001_04) 'Био сам спреман да урадим било шта.'	? (17) Ho chiesto al personale docente e non docente se qualcuno fosse stato disponibile <u>di accettare tale "incarico"</u> . (Coris: EPHEMLettere) 'Питао сам наставно и ненаставно особље да ли би неко био спреман да прихвати то „задужење“.'
disposto 'спреман'	(18) Conosceva un contadino disposto <u>a prestarci un caprone</u> . (Coris: NARRATTrRomanzi) 'Познавао је сељака спремног да нам позајми једног јарца.'	(19) Era disposto <u>di lasciare tutto</u> . (Coris: MISCDocumenti) 'Био је спреман све да напусти.'
incapace 'неспособан'	(20) Ricordo di come ero incapace <u>a starle vicino</u> . (Coris: NARRATVaria) 'Сећам се како нисам био способан да јој будем близак.'	(21) Mi guardava, incapace <u>di escogitare una maniera qualsiasi per instaurare il legame tra noi</u> . (Coris: NARRATTrVaria) 'Гледао ме је, неспособан да смисли било какав начин за успостављање везе међу нама.'
pronto 'спреман'	(22) Il Movimento 5 Stelle è pronto <u>a governare la Sicilia</u> . (Coris: MON2011_13) 'Покрет Пет звезда је спреман да влада Сицилијом.'	? (23) Io sarei pronto <u>di pubblicare il libro</u> . (Coris: MON2001_04) 'Био бих спреман да објавим књигу.'

2.3. Инфинитивне прилошке финалне конструкције

Прилошке финалне конструкције модификују садржај управне реченице, додајући јој информацију финалне садржине. У синтаксичком смислу су факултативне јер не допуњују валенцу конституената управне реченице (Фраскарели и др. 2016: 123). У италијанској литератури издвајају се две врсте прилошких финалних реченица. Прву групу чине финалне реченице које исказују циљ, сврху или намеру према којима је усмерена радња управне реченице (Вањи 1974; Греко Боли 1982; Бертучели Папи 2001; Гариљано 2003; Бермехо Каљеха 2009; Кристофаро 2003; Серијани 1989). У другој групи су прилошке финалне реченице које исказују циљ говорног чина (Бертучели Папи 2001; Де Сантис & Пранди 2020; Пранди 1995; Пранди & Де Сантис 2006; Ферари & Цампезе 2016).

Финална веза између управне и инфинитивне реченице остварује се комплементизаторима. Разврставајући их према критеријуму њихове формалне сложености, у нашем корпусу забележили смо просте (једнолексемске) комплементизаторе *per* и *onde*¹⁷ и сложене (вишелексемске) комплементизаторе, чије су семантичко језгро именичке лексеме финалне семантике. Прост комплементизатор *per* представља најчешће средство којим се у италијанском језику изражава финалност (Пранди и др. 2005: 277) јер је *per* општефинални комплементизатор, те се њиме финалност исказује без додатних семантичких нијанси (*idem*: 278-9).

- (1) *Usiamo i musei per vaccinare tutti.* (La Repubblica, 14.1.2021)
'Користимо музеје да бисмо све вакцинисали.'

Комплементизатор *per* уводи и инфинитивне финалне конструкције у којима је покретач радње субјекат који врши кретање како би испунио циљ. У управним реченицама могу бити глаголи усмереног кретања (нпр. *andare* 'отићи', *venire* 'доћи', *entrare* 'ући', *uscire* 'изаћи'), глаголи који исказују и начин кретања (нпр. *nuotare* 'пливати', *correre* 'трчати'), као и глаголи отежаног кретања (нпр. *barcollare* 'тетурати се', *zoppicare* 'шепати').

- (2) *Io ci vado per bere.*¹⁸ (Coris: MON2011_13)
'Ја идем тамо да пијем.'

- (3) *Nuota per catturare il pesce.* (Coris: PRACCVolumi)
'Плива да би упецао рибу.'

¹⁷ Употреба комплементизатора *onde* карактеристична је за писани језик (Серијани 1989: 584).

¹⁸ Уколико је допуна глагола *andare* предлошка фраза, инфинитивну прилошку конструкцију могу увести комплементизатори *a* или *per* (*Vado a Roma per / a vedere cosa è successo.* 'Идем у Рим да видим шта се догодило.') (Бертучели Папи 2001: 824).

- (4) Un uomo barcolla per salire su una bicicletta. (Coris: STAMPAQuotidiani)
'Један човек се тетура да би се попео на бицикл.'

У корпусу смо забележили и пример са глаголом *vagabondare* 'лутати' у управној реченици. Тај глагол исказује кретање које није усмерено ка остварењу просторног циља.

- (5) È il viandante che vagabonda per conoscere gli uomini. (Coris: STAMPAQuotidiani)
'То је путник који лута да би упознао људе.'

Посебну групу чине инфинитивне конструкције које се користе уз именице са значењем средства које омогућује агенсу да оствари свој циљ.

- (6) Compra un computer per lavorare da casa. (Coris: MISCRiviste)
'Купује компјутер да би радио од куће.'
- (7) Aveva estratto di tasca un coltello per sbucciare la mela. (Coris: NARRATTrRomanzi)
'Извадио је из џепа нож да би ољуштио јабуку.'

Сложени финални комплементизатори у свом саставу могу садржати именичке лексеме које исказују различите нијансе финалне семантике (Пранди и др. 2005; Кантарини & Фратер 2012). Сложене комплементизаторе могу чинити именице:

а) са значењем циља (нпр. *scopo, obiettivo*):

- (8) Il miliardario americano decise di fondare la International Film Service al fine di realizzare cortometraggi animati. (Coris: PRACCRiviste)
'Амерички милијардер је одлучио да оснује Међународни филмски сервис с циљем да направи анимиране краткометражне филмове.'

б) са перцептивним значењем, које се односи на чуло вида (нпр. *ottica* 'перспектива', *prospettiva* 'перспектива'):

- (9) Abbiamo attivato i servizi di questa piattaforma nell'ottica di favorire lo sviluppo delle competenze digitali.
'Активирали смо услуге ове платформе да бисмо допринели развоју дигиталних компетенција.'

в) са значењем намере (нпр. *intenzione* ‘намера’, *intento* ‘намера’, *proposito* ‘наум’, *animo* ‘наум’):

- (10) Emily e Charlotte si erano recate a Manchester col proposito di cercare un oculista. (Coris: NARRATTrVaria)
‘Емили и Шарлот су се биле упутиле у Манчестер са намером да потраже офтамолога.’

г) са значењем жеље (нпр. *desiderio*) и наде (нпр. *speranza*):

- (11) Torno in Italia con il desiderio di continuare a vivere una vita piena di gusto. (Coris: STAMPAPeriodici)
‘Враћам се у Италију са жељом да наставим да живим живот пун задовољства.’

д) са значењем начина (нпр. *modo*, *maniera*), при чему инфинитивна конструкција има последично-финално значење:

- (12) Scacciò quei pensieri in modo da potersi concentrare sul lavoro. (Coris: MON2011_13)
‘Одагнао је оне мисли да би могао да се сконцентрише на посао.’

Бертучели Папи (2001), Де Сантис & Пранди (2020), Пранди (1995), Пранди & Де Сантис (2006) и Ферари & Цампезе (2016) у прилошке финалне реченице убрајају и реченице које исказују циљ говорног чина и објашњавају став говорника у односу на његову тврдњу. Такве конструкције представљају једно од кохезивних средстава којим се реченице повезују у текстуалну структуру (Самарцић 2006: 164).

Главна радња (саопштавање) може бити исказана употребом глагола *dire* ‘рећи’ (Де Сантис & Пранди (2020)), као у примеру¹⁹:

- (1) Per essere sincero, dico che la tua cravatta non mi piace.
‘Да будем искрен, кажем да ми се твоја кравата не допада.’

Ове реченице се на семантичком плану, у зависности од циља говорног чина, могу разврстати у неколико група (Дафли 2014). Првој групи припадају реченице у којима је говорников циљ исказивање убеђености у истинитост онога што је изречено управном

---

¹⁹ Пример је преузет из Де Сантис & Пранди (2020: 103).

реченицом. Такве конструкције у свом саставу имају придеве којима се означава постојање искрености (нпр. *sincero, franco, onesto*).

(2) A essere onesto, era insopportabile. (Coris: MON2014_16)
'Да будем искрен, био је неподношљив.'

(3) Per essere sincero, sono stufo. (Coris: MON2008_10)
'Да будем искрен, сит сам.'

У другој групи су инфинитивне конструкције чији је циљ навођење примера.

(4) Se siete a New York, tanto per fare un esempio, potete scendere dalla vostra suite che dà su Central Park e fare pochi passi. (Coris: MON2011_13)
'Ако сте у Њујорку, тек да наведем пример, можете сићи из свог апартмана који гледа на Централ парк и мало се прошетати.'

(5) Al Psi erano iscritte nel 1992 tantissime persone oneste, come, tanto per fare qualche nome, Ruffolo, Spini, Giugni e lo stesso Pericu. (Coris: EPHEMLettere)
'У Италијанску социјалистичку партију 1992. године биле су уписане многобројне поштене особе, као, само да поменем неколико имена, Руфоло, Спини, Ђуњи и сам Перику.'

У трећој групи су конструкције у којима говорни чин има за циљ разјашњавање информација.

(6) Noi siamo un partito alternativo alla sinistra, tanto per chiarire dove stiamo.
'Ми смо партија која представља алтернативу левице, тек да разјаснимо где смо.'

Циљ говорног чина може бити и:

а) започињање разговора:

(7) Di pizzerie, tanto per cominciare, adesso ce ne sono tre. (Coris: MON2014_16)
'Пицерија, тек да почнем, сада има три.'

б) подсећање на одређену тему разговора:

- (8) *In mezzo a tante operazioni riuscite, gli acquisti di Toni, Mutu e Frey, tanto per ricordare i casi più eclatanti, può succedere anche che qualcosa non vada per il meglio.*
'Усред много успешних операција, куповине Тонија, Мутуа и Фреја, тек да подсетим на најочигледније случајеве, може да се догоди и да нешто не иде најбоље.'

в) промена теме разговора:

- (9) *Andiamo a Baratti – disse per cambiare argomento. (Coris: NARRAT)*
'Идемо у Барати – рече да би променио тему.'

г) скраћивање разговора:

- (10) *A farla breve, c'erano momenti nei quali allontanavi lo sguardo da me. (Coris: NARRATTrRomanzi)*
'Да скратим причу, било је тренутака у којима си скретао поглед са мене.'

2.4. Инфинитивне односне финалне конструкције

Односне реченице модификују именичке елементе управних реченица (Чинкве 2001: 457; Бенинка & Чинкве 2010: 469). Њихов антецедент може бити: а) фонетски исказан, б) фонетски неисказан, в) спољашњи (када се налази изван односне реченице), г) унутрашњи (када се налази унутар односне реченице) (Де Врис 2018).

Финално значење²⁰ могу имати односне инфинитивне реченице са антецедентом у функцији правог објекта²¹ двовалентних глагола (нпр. *cercare* 'тражити', *raccogliere* 'сакупити', *scegliere* 'изабрати') и тровалентних глагола (нпр. *concedere* 'доделити', *consigliare* 'саветовати', *dare* 'дати', *distribuire* 'делити', *portare* 'донети', *regalare* 'поклонити') у управним реченицама.

- (1) *D'estate le formiche raccolgono il grano da mangiare in inverno.*
'Лети мрави скупљају жито за јело током зиме.'

---

²⁰ Сабатини (1984: 444–446) бележи да инфинитивне финалне конструкције подразумевају глагол *potere* 'моћи'. Наводи пример *Cerco amici con cui passare le vacanze*, који је еквивалентан примеру *Cerco amici con cui possa passare le vacanze* 'Тражим пријатеље са којима могу да проведем одмор'.

²¹ Када је антецедент у функцији правог објекта, односне реченице уводи комплементизатор *da* (Чинкве 2001: 457).

- (2) Finita la cena abitualmente scelgo un libro da sfogliare. (Coris: MON2001_04)
'После вечере обично бирам књигу коју ћу прелистати.'
- (3) Rosselli mi dava a Parigi lettere da portare al fratello Carlo. (Coris: STAMPAQuotidiani)
'Росели ми је у Паризу давао писма да их однесем брату Карлу.'
- (4) Dall'ambasciata italiana gli avevano portato alcuni libri da leggere.
(Coris: STAMPAQuotidiani)
'Из италијанске амбасаде су му донели неколико књига за читање.'
- (5) Mi potresti consigliare un film d'avventura da noleggiare stasera?
'Да ли би могао да ми препоручиш неки авантуристички филм да га изнајмим вечерас?'

У свим наведеним примерима антецеденти односних конструкција су спољашњи и фонетски исказани.

Спољашњи антецедент могу имати и финалне односне конструкције у којима је антецедент прави објекат само односне реченице, али не и управне реченице, као у (6). У тој контролној структури антецедент односне реченице је индиректна допуна придева у функцији именског дела предиката.

- (6) Sarete pieni di progetti da realizzare in tutti i campi di vita. (Coris: EPHEMOpuscoli)
'Бићете пуни планова за реализацију у свим сферама живота.'

Поред конструкција са спољашњим антецедентом, финалне односне конструкције могу имати и унутрашњи антецедент, као у следећем примеру:

- (7) Vi do da bere due bicchieri d'acqua.
'Дајем вам да попијете две чаше воде.'

Финалну вредност могу имати и односне конструкције без фонетски исказаног антецедента који би био у функцији правог објекта управне и зависне реченице.

- (8) Ma il popolo dovrà portarsi da mangiare da casa.
'Али народ ће морати да понесе храну од куће.'

Осим именица, антецеденти односних финалних конструкција могу бити и неодређене заменице.

- (9) *Le piacevano molto i massicci rosari della macumba e ne comprò alcuni da indossare come se fossero dei gioielli.* (Coris: NARRATTrVaria)
'Допадале су јој много бројанице макумбе и купила их је неколико да их носи као да су накит.'

Односне реченице у којима се исказује место на којем ће се остварити циљ субјекта уводи: а) једнолексемски комплементизатор *dove* 'где' или б) вишелексемски комплементизатори са предлогом *in* 'у' и простом односном заменицом *cui* 'којем', 'којој', 'којима' или сложеним односним заменицама *il quale* 'који', *la quale* 'која', *i quali* 'који', *le quali* 'које'. У оваквим инфинитивним конструкцијама антецеденти такође могу бити фонетски исказани или неисказани. Ако су фонетски исказани, спољашњи су и имају значење места (нпр. *casa* 'кућа', *appartamento* 'стан', *posto* 'место', *ufficio* 'канцеларија', *aula* 'учионица'). Инфинитивне конструкције могу увести глаголи који исказују тражење (нпр. *cercare* 'тражити'), проналажење (нпр. *trovare* 'пронаћи'), давање (нпр. *dare* 'дати'), куповање (нпр. *comprare* 'куповати').

- (10) *Compreremo un appartamento dove abitare.*
'Купићемо стан за становање / где ћемо становати.'

Односне финалне конструкције могу увести и други вишелексемски комплементизатори, као у примерима (11) и (12). У (11) антецедент је именица која означава средство неопходно агенсу ради испуњења жељеног циља, а у (12) циљ је проналазак дадиље којој ће деца бити поверена.

- (11) *Lui ha comprato un rasoio elettrico con cui radersi.*
'Купио је електронски бријач са којим ће се бријати.'

- (12) *Ha trovato una baby sitter a cui affidare i bambini.*
'Пронашао је дадиљу којој ће поверити децу.'

2.5. Закључак

На основу анализе примера из нашег корпуса закључујемо да глаголи који регирају инфинитивне финалне конструкције као допуну могу имати:

- а) инфинитивну конструкцију са нултим комплементизатором (нпр. *volere* ‘желети’);
- б) инфинитивну конструкцију са комплементизатором *a* (нпр. *incitare* ‘подстицати’);
- в) инфинитивну конструкцију са комплементизатором *di* (нпр. *programmare* ‘планирати’);
- г) инфинитивну конструкцију са нултим комплементизатором или комплементизатором *di* (нпр. *osare* ‘усуђивати се’);
- д) инфинитивну конструкцију са комплементизатором *a* или комплементизатором *di* (нпр. *ambire* ‘тежити’, ‘жудети’);
- ђ) инфинитивну конструкцију са комплементизатором *di* или комплементизатором *per* (нпр. *implorare* ‘преклињати’);
- е) инфинитивну конструкцију са нултим комплементизатором, комплементизатором *a* или комплементизатором *di* (нпр. *ardire* ‘усуђивати се’);
- ж) инфинитивну конструкцију са комплементизатором *a*, комплементизатором *di* или комплементизатором *per* (нпр. *adoperarsi* ‘трудити се’).

Употреба различитих комплементизатора код неких глагола условљава другачије значење глагола (в. 2.2.1). Разлике у коришћењу различитих комплементизатора могу се испољити и на стилистичком плану. На пример, допунска конструкција са комплементизатором *di* која допуњује глаголе *intendere* ‘намеравати’ и *persuadere* ‘убедити’ употребљава се у књижевном стилу.

Инфинитивне конструкције са глаголима, именицама и придевима, поред комплементизатора *a* и *di*, може увести и комплементизатор *per* (нпр. *Ci adoperiamo per non deludere nessuno.* (Coris: MON2014_06) ‘Трудимо се да не разочарамо никога’; *In mezz’ora ottengo il permesso per parcheggiare per sei mesi sotto casa.* (Coris: MON2005_07) ‘За пола сата добијам дозволу да паркирам шест месеци испред куће’; *Sei pronto per insegnare.* (MON2001_04) ‘Спреман си да предајеш’). Употребом комплементизатора *per* наглашава се финално значење зависних конструкција.

Именичке лексеме које уводе допунске финалне конструкције или које се налазе у саставу сложених комплементизатора прилошких реченица могу упућивати на различите семантичке нијансе финалног значења, попут значења намере, жеље и наде.

Значење намене неког предмета којим ће се агенс послужити како би остварио свој циљ може се исказати прилошким финалним конструкцијама или односним финалним конструкцијама са комплементизаторима које чине предлози и односне заменице.

3. Инфинитивне финалне конструкције са фонетски неисказаним субјектом

У овом поглављу бавићемо се инфинитивним финалним тематским, прилошким и односним конструкцијама које садрже фонетски неисказане субјекте. Прво ћемо анализирати структуру и деривацију конструкција обавезне контроле, а потом ћемо испитати конструкције необавезне контроле. Усмерићемо посебну пажњу на могуће морфолошке и семантичке вредности фонетски неисказаних субјеката зависних конструкција обавезне контроле како бисмо установили у којим условима се морфолошка вредност субјеката поклапа са њиховом семантичком вредношћу. Описујући конструкције необавезне имплицитне контроле, размотрићемо који фонетски неисказани аргументи управних реченица могу бити контролори имплицитних субјеката инфинитивних конструкција.

3.1. Инфинитивне финалне конструкције обавезне контроле

Циљ овог потпоглавља јесте да истражимо које се подврсте обавезне контроле (потпуна, делимична, подељена) јављају у инфинитивним финалним конструкцијама. Покушаћемо да утврдимо међузависност контролних механизма и семантичког садржаја глагола управних и зависних реченица. Испитаћемо да ли се на инфинитивне финалне конструкције обавезне контроле у италијанском језику односе тврдње које, анализирајући конструкције обавезне контроле у енглеском језику, издваја Ландау (2013). Ландау, наиме, наводи да у конструкцијама обавезне контроле контролор мора бити један од аргумената управне реченице и да имплицитни субјекат зависних реченица не мора имати обележје аниматности (+).

3.1.1. Инфинитивне финалне конструкције потпуне контроле

У зависности од аргумента који контролише имплицитни субјекат инфинитивних конструкција, потпуна контрола може бити субјекатска или објекатска. У конструкцијама обавезне потпуне субјекатске контроле контролор фонетски неисказаног субјекта је субјекат управне реченице. У конструкцијама обавезне потпуне објекатске контроле субјекат инфинитивних конструкција контролишу прави или неправи објекат управне реченице.

3.1.1.1. Инфинитивне финалне конструкције потпуне субјекатске контроле

Контролни механизми који се јављају у допунским финалним конструкцијама уведеним глаголима условљени су лексичко-семантичким садржајем управних глагола. Допунске финалне конструкције субјекатске контроле уводе глаголи који исказују да је субјекат себи поставио циљ који настоји да оствари. То су глаголи који исказују труд, покушај, жељу, намеру, одлуку, план (нпр. *adoperarsi* ‘трудити се’, *tentare* ‘покушавати’, *desiderare* ‘желети’, *intendere* ‘намеравати’, *determinare* ‘одлучити’, *programmare* ‘планирати’).

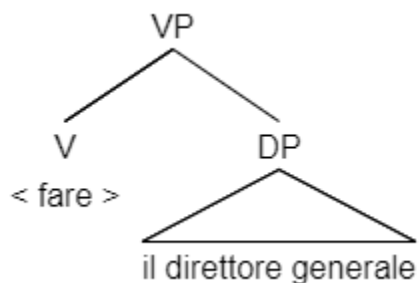
- (1) pro proveremo a PRO scrivere un nuovo capitolo
покушаћемо-1PL COMP написати-PRES.INF ново поглавље
della storia di questa società. (Coris: MON2005_07)
историје овога друштва
‘Покушаћемо да напишемо ново поглавље историје овога друштва.’

- (2) Egli in quella stanza smania di PRO entrare.
Он-3SG у ону собу жарко жели-3SG COMP ући-PRES.INF
(Coris: STAMPAPeriodici)
‘Он у ону собу жарко жели да уђе.’

- (3) pro cerchiamo di essere i migliori in queste ultime
покушајмо-1PL COMP бити-PRES.INF најбољи у овим последњим
gare. (La Repubblica, 17.4.2021)
утакмицама
‘Покушајмо да будемо најбољи у овим последњим утакмицама.’

У наведеним примерима глаголи управних реченица су двовалентни. Њихови аргументи су инфинитивне допунске конструкције и субјекти управних реченица. Према принципу проширене пројекције (Чомски 1982), сви глаголи морају доделити семантичке улоге својим аргументима. Дакле, семантичке улоге додељују и глаголи у инфинитивним конструкцијама и глаголи у управним реченицама. Иако према Хорнштајновој теорији померања (Хорнштајн 1999) контролор представља копију контролисаног елемента, семантичка улога фонетски неискazanог субјекта не мора бити истоветна семантичкој улози контролора. На пример, у контролној структури *Il suo cugino anela di venire* ‘Његов рођак чезне да дође’ имплицитни субјекат инфинитивне конструкције има семантичку улогу теме, а његов контролор семантичку улогу доживљавача. Различите семантичке улоге условљене су значењем глагола који их додељују. На могућност постојања различитих семантичких улога контролора и контролисаног елемента упућује и позиција на којој се генерише имплицитни субјекат (Пуљели & Фраскарели 2008). Уколико имплицитни субјекат има семантичку улогу агенса или доживљавача, настаје на позицији

Spec, vP зависне реченице. Ако има семантичку улогу теме, настаје на позицији Compl, VP зависне реченице, што ћемо и приказати у деривацији контролних структура *Lui ambisce di fare il direttore generale* ‘Он жуди да буде генерални директор’ и *Il suo cugino anela di venire* ‘Његов рођак чезне да дође’.

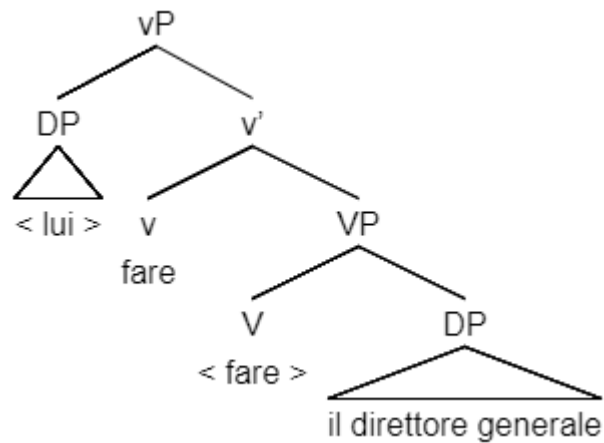
Контролна структура *Lui ambisce di fare il direttore generale* састоји се из управне реченице *Lui ambisce* и из инфинитивне конструкције *di fare il direttore generale*. На почетку деривације наведене контролне структуре синтаксичком операцијом спајања конституената *direttore* и *generale* настаје именичка фраза. После спајања детерминатива *il* и именичке фразе *direttore generale* настаје детерминативна фраза *il direttore generale*, која има интерпретабилна обележја броја и рода и неинтерпретабилно обележје падежа. Потом деривацији приступа глагол *fare* и са детерминативном фразом чини глаголску фразу *fare il direttore generale* (4).

(4)

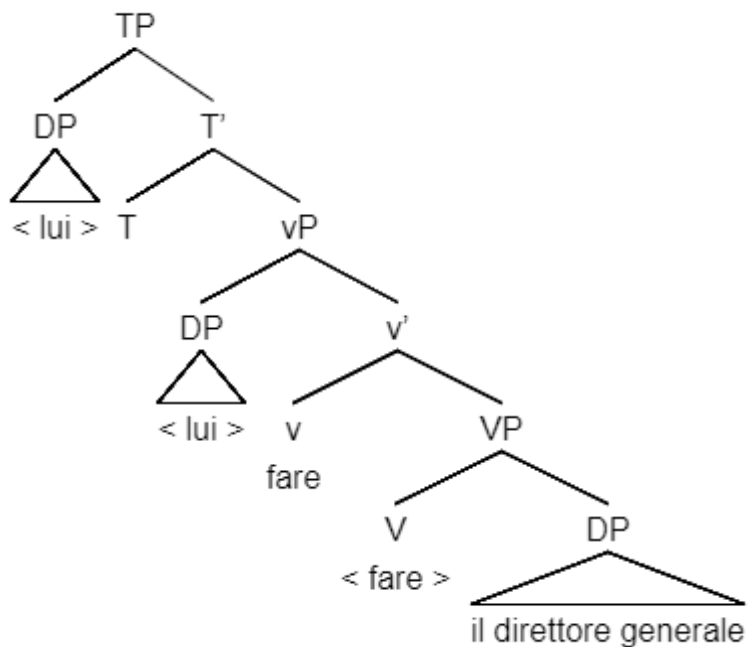
Глагол *fare* проверава обележје падежа детерминативне фразе *il direttore generale*. Провера обележја падежа могућа је захваљујући релацији слагања између две фразе (Графи 2008: 91). Када детерминативна фраза у функцији субјекта допунске конструкције приступи деривацији, налази се на позицији Spec, vP (5). На том месту проверава обележје глагола *fare* које се односи на семантичку улогу глагола и добија семантичку улогу агенса.

(5)

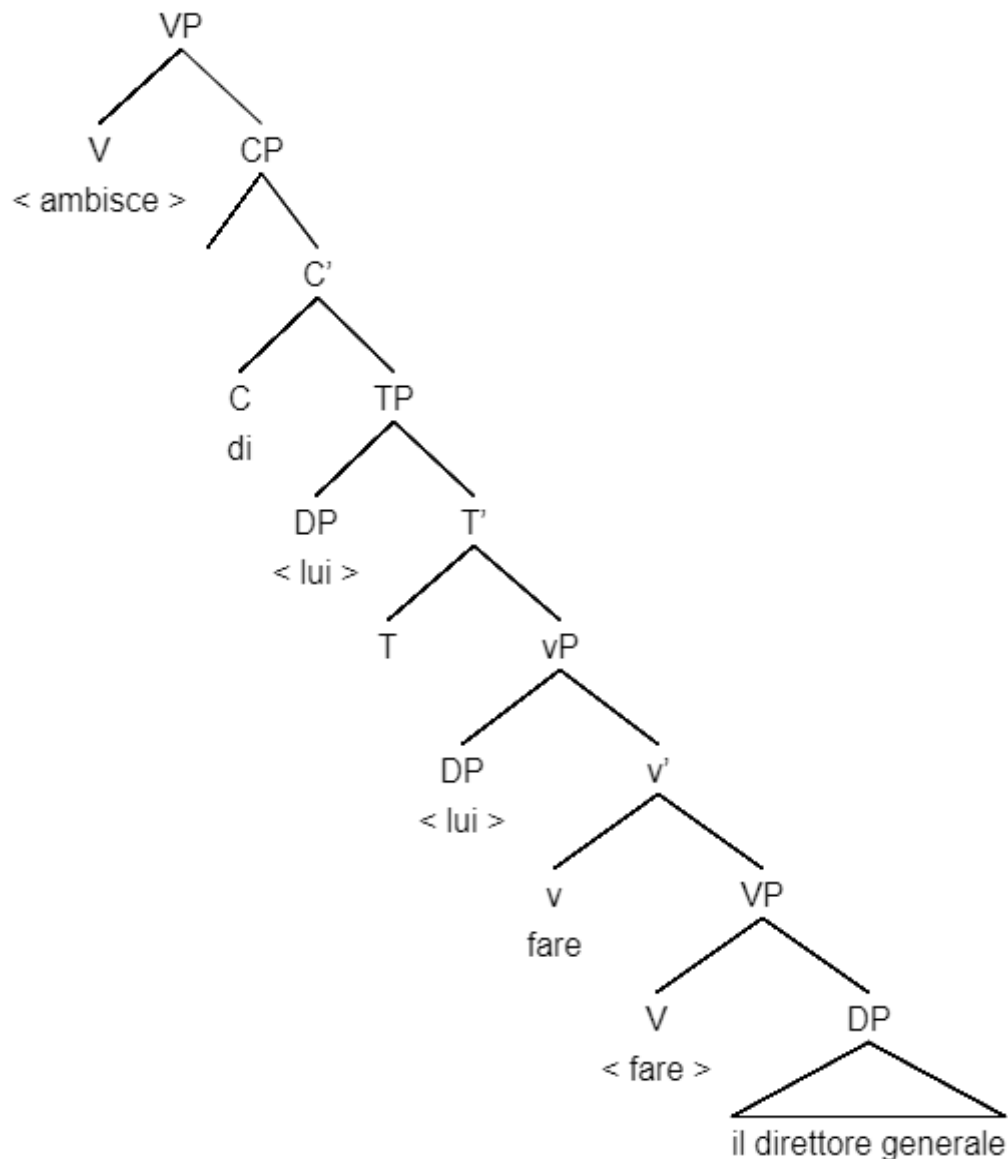
У следећој тачки деривације са глаголском фразом спаја се T и настаје пројекција T'. T има неинтерпретабилно обележје принципа проширене пројекције, па се, ради проверавања обележја принципа проширене пројекције категорије T, детерминативна фраза *lui* са позиције Spec, vP копира и помера на позицију Spec, TP. На позицији спецификатора временске фразе детерминативна фраза *lui* провера обележје принципа проширене пројекције и спаја се са T', при чему настаје временска фраза TP (6).

(6)

У наставку деривације комплементизатор допунске реченице спаја се са временском фразом, при чему се генерише пројекција C' , која пројектује комплементизаторску фразу. После овога корака завршава се деривација допунске реченице. Деривација управне реченице започиње када се у деривацију уведе глагол *ambisce* (7).

(7)

Глагол *ambisce* треба да провери своју семантичку улогу, па на позицију Spec, vP привлачи детерминативну фразу *lui*, која проверава семантичку улогу глагола и добија

улогу доживљавача. Када деривацији приступи T, има неинтерпретабилна обележја принципа проширене пројекције (uERP) и неинтерпретабилна обележја глагола (uV). Да би се проверила обележја uV, глагол *ambisce* помера се на позицију Spec, T'. Копија детерминативне фразе не може да остане на позицији Spec, vP јер још увек није проверила обележје падежа. Због тога се детерминативна синтагма помера на позицију Spec, TP. Ту се проверава номинатив субјекта јер T има интерпретабилно обележје падежа (iC). На истој позицији се проверава и uERP глагола *ambisce*. На крају деривације бришу се ниже копије детерминативне синтагме и изговара се највиша копија у синтаксичком стаблу (8).

(8)

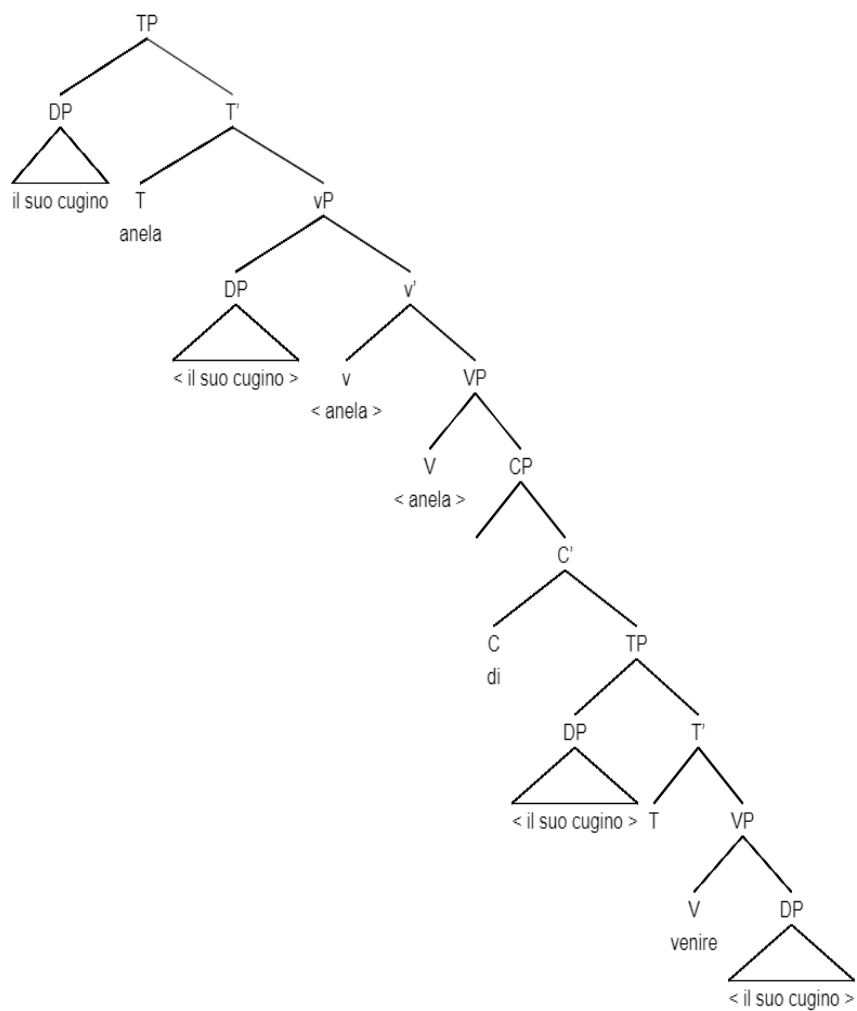
У фонолошкој форми највише копије субјеката контролних структура *Lui ambisce di fare il direttore generale* и *Il suo cugino anela di venire* налазе се испред глагола управних реченица. Најниже копије субјеката проверавају семантичку улогу глагола у инфинитиву, али у деривацији не настају на истом месту. Најнижа копија детерминативне фразе *lui*, као што се може видети у приказу контролне структуре *Lui ambisce di fare il direttore generale* (8), настаје на позицији Spes, vP. Најнижа копија детерминативне фразе *il suo cugino* контролне структуре *Il suo cugino anela di venire* (9) настаје на позицији комплемента глаголске фразе VP. Разлика које се тиче места настанка субјеката указује на њихове различите семантичке улоге. Детерминативне фразе настале на позицији комплемента глаголске фразе (VP) од неакузативних глагола²² добијају семантичку улогу теме, а детерминативне фразе настале у Spes, vP од прелазних глагола добијају семантичку улогу агенса. Из наведеног проистиче да најнижа копија детерминативне фразе *lui* има семантичку улогу агенса, а најнижа копија детерминативне фразе *il suo cugino* семантичку улогу теме.

---

²² Неакузативни глаголи немају пројекцију vP (Чомски 1995: 214).

(9)

Обавезну субјекатску контролу могу имати и допунске финалне инфинитивне конструкције које допуњују именице са значењем циља, намере, одлуке, плана, жеље (нпр. *scopo* 'циљ', *intenzione* 'намера', *decisione* 'одлука', *progetto* 'план', *brama* 'жеља')²³ или придеве који означавају присуство или одсуство спремности и намере или присуство жеље да се оствари одређени циљ (нпр. *disposto* 'спреман', *indeciso* 'неодлучан', *desideroso* 'жељан').

²³ Наведене именице могу се користити и као управне речи у субјекатским конструкцијама спецификативне структуре. У примеру *Il nostro desiderio è PRO vincere* 'Наша жеља је да победимо' на лице имплицитног субјекта зависних конструкција упућује лице присвојног придева управне реченице (Салви & Ванели 2004: 167).

- (10) Gustavo Visentini conferma l'intenzione di PRO
 Густаво Визентини-3SG потврђује-3SG намеру COMP
 dimettersi. (Coris: STAMPAQuotidiani)
 поднети (оставку)-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Густаво Визентини потврђује намеру да поднесе оставку.’
- (11) Laura è pronta a PRO rimanere sveglia
 Лаура-3SG је-3SG спреман-F.SG COMP остати-PRES.INF будан-F.SG
 tutta la notte.
 целу ноћ
 ‘Лаура је спремна да остане будна целу ноћ.’

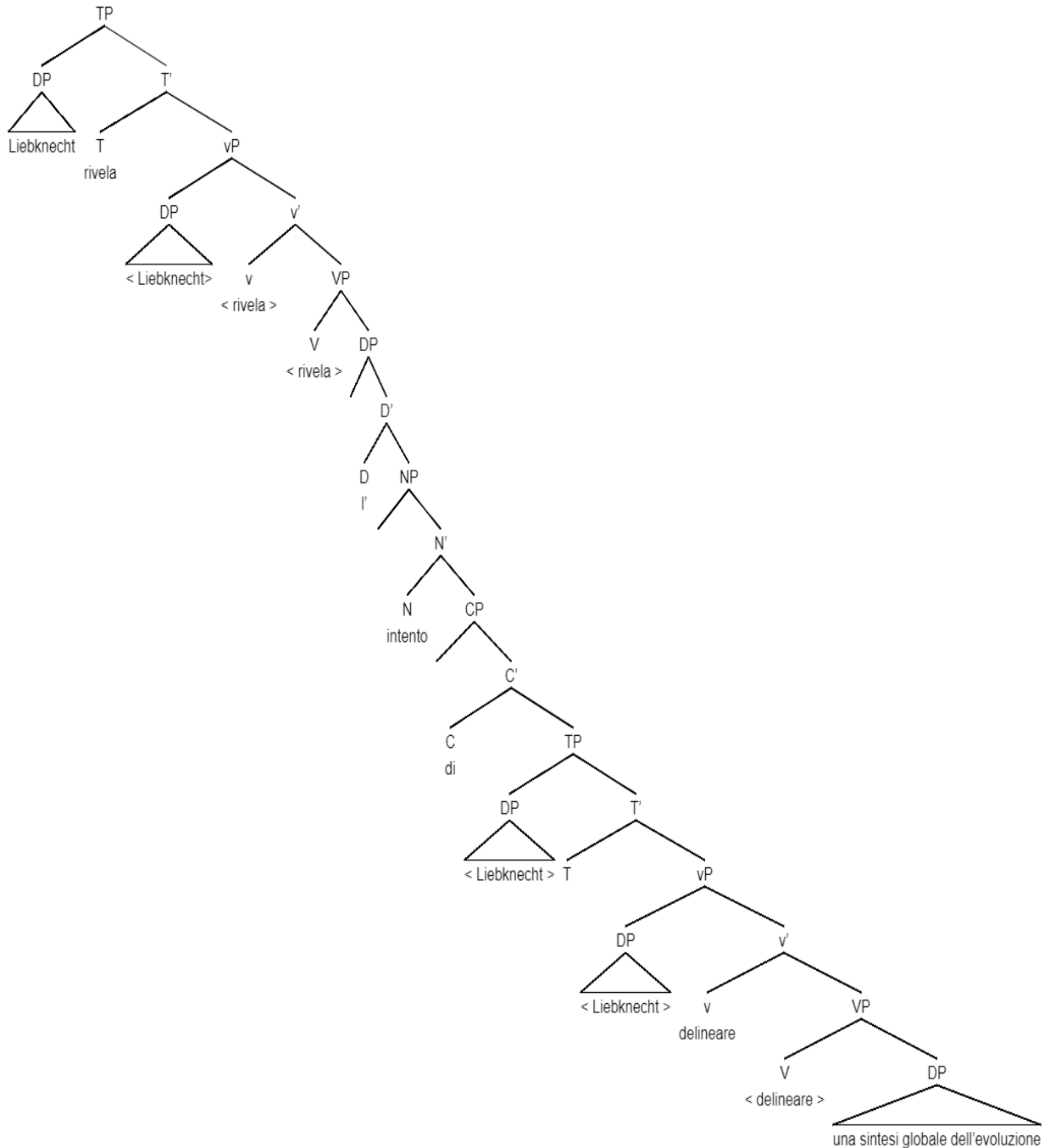
Дати примери показују да се морфолошка обележја имплицитног субјекта зависних реченица и морфолошка обележја субјекта управних реченица подударују. Неграматични су следећи примери у којима се род и број субјекта управних реченица не поклапају са родом и бројем клитика глагола у инфинитиву (12) нити са родом и бројем придева у функцији допунског предикатива (13).

- (12) *Gustavo Visentini conferma l'intenzione di dimettermi / ti / si / ci / vi / si / si.
 ‘Густаво Визентини потврђује намеру да поднесем / поднесеш / поднесете /
 поднесемо / поднесете / поднесете / поднесу оставку.’
- (13) *Laura è pronta a rimanere sveglio / svegli / sveglie.
 ‘Лаура је спремна да остане будан / будни / будне целу ноћ.’

Као и код допунских реченица са управним глаголима, и код допунских конструкција које зависе од именица, управна и зависна реченица настају у оквиру истог синтаксичког стабла. Ради илустрације, приказаћемо синтаксичко стабло контролне структуре *Liebknecht rivela l'intento di delineare una sintesi globale dell'evoluzione umana* (Coris: NARRATTrVaria) (‘Либкнехт открива намеру да назначи глобалну синтезу људске еволуције’) (14). Субјекат *Liebknecht* настаје на позицији Spes, vP, али се копира и пење до Spes, TP, где проверава неинтерпретабилно обележје принципа проширене пројекције нефинитне главе T. Када комплементизатор *di* приступи деривацији, настају пројекција C’ и комплементизаторска фраза CP, након чега се завршава деривација зависне конструкције и започиње деривација управне реченице. Спајањем детерминатива *l’* и NP *intento* настаје детерминативна фраза *l'intento*, која, за разлику од глагола *rivela*, има категоријално обележје [N]. После спајања глагола *rivela* и фразе *l'intento* неинтерпретабилно обележје селекције глагола проверава се са категоријалним обележјем [N] фразе *l'intento*. Будући да детерминативна фраза *Liebknecht* још увек није проверила падеж номинатива, копира се прво на позицију Spes, vP, а потом се пење до позиције Spes,

TP. У спецификатору временске фразе DP *Liebknecht* проверава падеж номинатива. На крају деривације бришу се све ниже копије фразе *Liebknecht*.

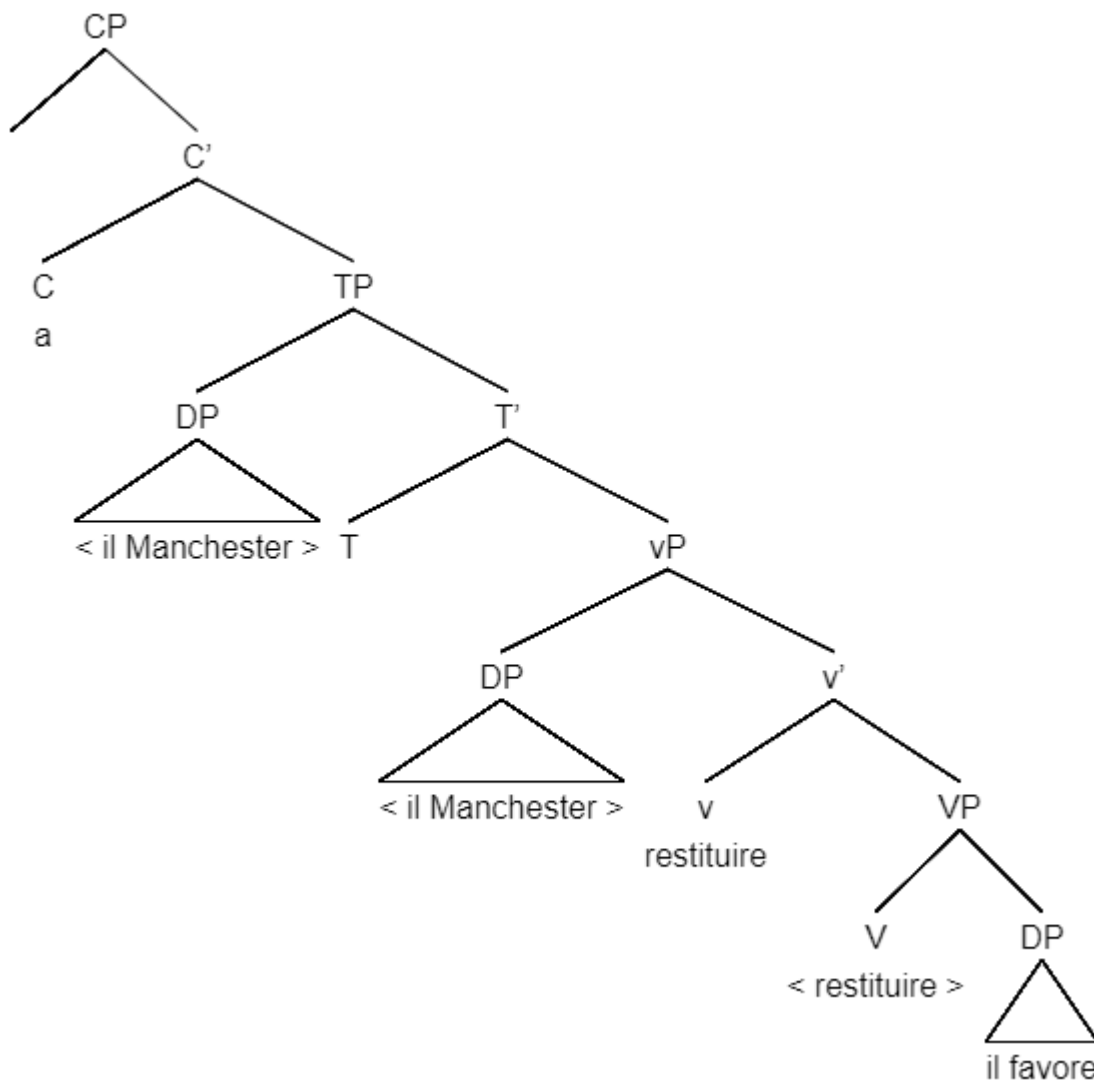
(14)

За приказивање деривације контролне структуре са инфинитивном конструкцијом која допуњује придев послужиће нам контролна структура *Il Manchester è pronto a*

restituire il favore (MON2001_04) (‘Манчестер је спреман да узврати услугу’). На почетку деривације спајањем фразе *restituire* и *il favore* генерише се VP *restituire il favore*. Глагол *restituire* је прелазан глагол, па субјекат инфинитивне конструкције *il Manchester*, који настаје у Spes, vP, добија улогу агенса. Детерминативна фраза *il Manchester* потом се помера до Spes, TP како би проверила обележје uERP главе T. После синтаксичких операција спајања комплементизатора *a* и временске фразе *il Manchester restituire il favore* настаје пројекција C’, а потом и CP (15).

(15)

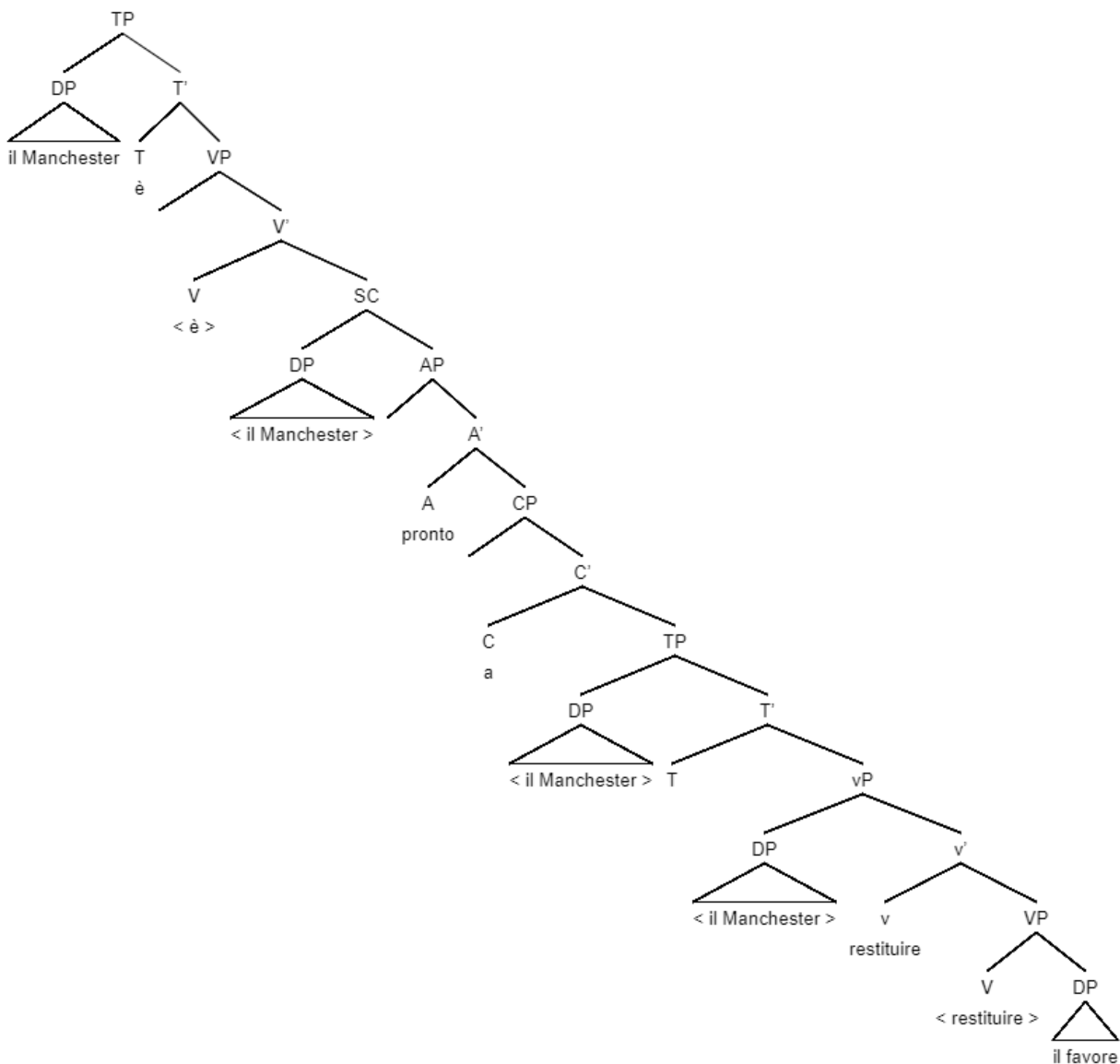

Када деривацији приступи придев *pronto*, операцијом спајања детерминативне фразе *il Manchester* и придевске фразе AP настаје мала клауза²⁴ SC. Највиша копија

²⁴ Мала клауза је реченица чији предикат није глагол (Базилико 2003: 1).

детерминативне фразе *il Manchester* налази се на позицији Spec, TP. Ту проверава uERP копуле и добија падеж (номинатив). На крају деривације бришу се ниже копије фразе *il Manchester* (16).

(16)

Поред допунских финалних конструкција субјекатске контроле са субјектом са обележјем аниматности (+), у нашем корпусу забележили смо и примере са субјектом који има обележје аниматности (-), чиме се потврђује хипотеза И. Ландауа (2013) да контролор конструкција обавезне контроле може имати и обележје аниматности (-).

(17) Questo film cerca di PRO dimostrare che chi è accusato
 Овај филм-3SG покушава-3SG COMP доказати-PRES.INF да ко је оптужен
 non è automaticamente colpevole.
 није аутоматски крив
 ‘Овај филм покушава да докаже да онај који је оптужен није аутоматски крив.’

(18) Il romanzo tenta di PRO mostrare come l'arte
 Роман-3SG покушава-3SG COMP показати-PRES.INF како уметност
 possa essere una consolazione.
 може бити утеха
 ‘Роман покушава да покаже како уметност може бити утеха.’

Као што смо поменули у потпоглављу (2.2.1), употреба различитих комплементизатора иза глагола *decidere* и *tentare* проузрокује другачије значење глагола и другачију врсту контроле. Када глагол *decidere* има значење ‘одлучити’, допуњује га инфинитивна конструкција субјекатске контроле са комплементизатором *di* (19). Када глагол *decidere* као допуну има инфинитивну конструкцију објекатске контроле са комплементизатором *a*, употребљава се са значењем ‘убедити’ (20).

(19) pro decido di PRO invitare Walter a cena.
 одлучујем-1SG COMP позвати-PRES.INF Валтера на вечеру
 (Coris: MON2001_04)
 ‘Одлучујем да позовем Валтера на вечеру.’

(20) L' pro ho deciso a PRO comperare
 Он-ACC.3SG сам-1SG убедио / убедила COMP купити-PRES.INF
 l'automobile.²⁵
 аутомобил
 ‘Убедио / Убедила сам га да купи аутомобил.’

Уколико инфинитивну конструкцију уводи комплементизатор *di*, глагол *tentare* означава да агенс покушава да реализује циљ исказан инфинитивном конструкцијом субјекатске контроле (21). Када се употребљава са комплементизатором *a*, глагол *tentare* означава да је узрочников циљ да другог агенса наговори да изврши радњу. Тада је објекат управне реченице контролор имплицитног субјекта зависне конструкције (22).

²⁵ Пример је преузет из Цингарели 2009.

(21) Quel barcaiolo tenta di PRO fregarci. (Coris: MON2001_04)
Онај чамџија-3SG покушава-3SG COMP преварити-PRES.INF нас
'Онај чамџија покушава да нас превари.'

(22) Lo pro tentava a PRO parlare delle difficoltà
Он-ACC.3SG кушао је-3SG COMP говорити-PRES.INF о потешкоћама
in cui si imbatteva. (Coris: NARRATTrRomanzi)
на које је наилазио
'Кушао га је да говори о потешкоћама на које је наилазио.'

Обавезна потпуна субјекатска контрола јавља се и у прилошким финалним реченицама. Прилошке конструкције потпуне субјекатске контроле могу садржати једнолексемски или вишелексемски комплементизатор. Употреба различитих комплементизатора прилошких реченица не условљава успостављање различитих контролних механизма.

(23) pro studio per PRO diventare campione del mondo.
учим-1SG COMP постати-PRES.INF првак света
(La Repubblica, 25.2.2021)
'Учим да бих постао првак света.'

(24) pro feci con gli amici una ditta col fine di PRO
основао сам-1SG са пријатељима једну фирму COMP
guadagnare
зарадити-PRES.INF (Coris: MON2001_04)
'Основао сам са пријатељима једну фирму с циљем да зарадим.'

Потпуну субјекатску контролу могу имати и инфинитивне конструкције којима претходе заједничке именице са значењем средства које омогућује агенсу да оствари свој циљ.

(25) pro compra un computer per PRO lavorare da casa.
купује-3SG компјутер COMP радити-PRES.INF од куће
(Coris: MISCRiviste)
'Купује компјутер да би радио од куће.'

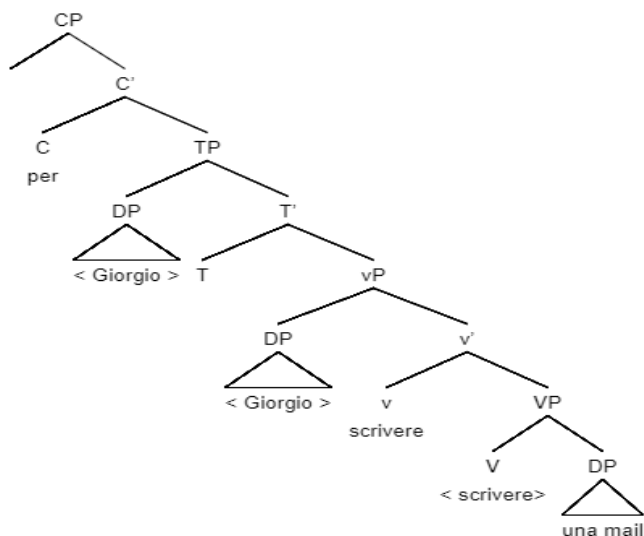
Важно је напоменути да у прилошким конструкцијама субјекатске контроле прави објекат управне реченице има обележје аниматности (-) (26). Када прави објекат управне реченице има обележје аниматности (+), он контролише субјекат инфинитивне конструкције, о чему ћемо говорити у 3.1.1.2.

(26) *pro donatoci il sangue per PRO studiare*
 донирајте-2PL ми-DAT.1PL крв COMP проучавати-PRES.INF
terapie e andamento della malattia. (La Repubblica, 8.5.2020)
 терапије и ток болести
 ‘Донирајте нам крв да бисмо проучавали терапије и ток болести.’

Деривација контролних структура са инфинитивним прилошким конструкцијама разликује се од деривације контролних структура са инфинитивним допунским конструкцијама по томе што прилошке конструкције, за разлику од допунских конструкција, не настају у оквиру истог синтаксичког стабла у склопу којег се налазе управне реченице. Прилошка и управна реченица настају у засебним деривацијама (Хорнштајн 1999; Букс и др. 2010). Пре копирања контролисаног елемента из зависне реченице у управну реченицу оне међусобно још увек нису повезане, као што ћемо показати на примеру *Giacomo accende il computer per scrivere una mail* ‘Ђакомо укључује компјутер да би написао један имејл’. Прво се генерише зависна реченица.

Субјекат контролне структуре, детерминативна фраза *Giorgio*, настаје на позицији спецификатора фразе vP. На том месту детерминативна фраза *Giorgio* добија семантичку улогу агенса. Деривација зависне реченице се завршава када се у деривацију уведе комплементизатор *per*, након чега настају C’ и CP (27).

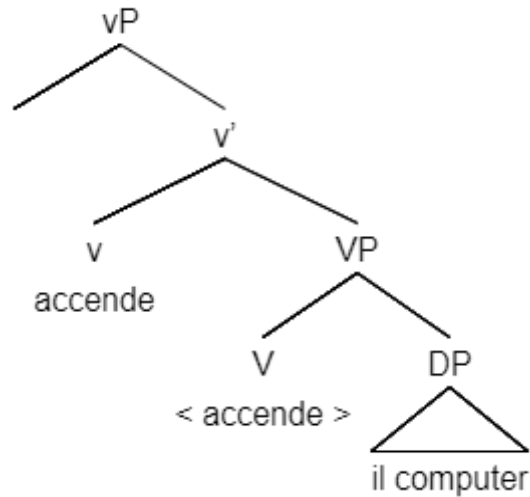
(27)

На почетку деривације управне реченице спајањем детерминатива *il* и именичке фразе *computer* настаје детерминативна фраза *il computer*. Њен падеж акузатива проверава глава v (*accende*) (28).

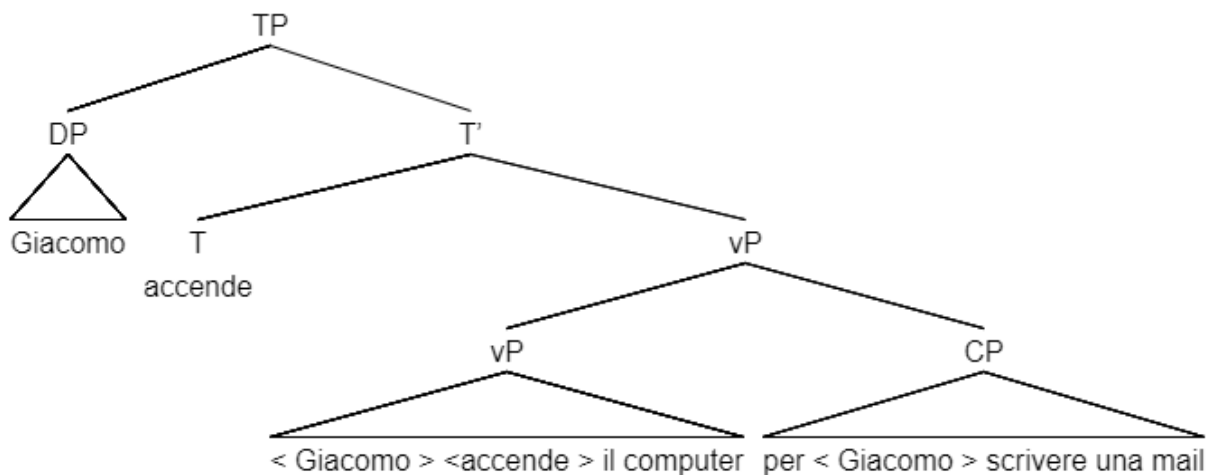

(28)

Као и приликом деривације контролних структура са зависном допунском реченицом, категорија T у управној реченици нема интерпретабилно обележје принципа проширене пројекције. Пре спајања прилошке и зависне реченице детерминативна фраза *Giorgio* помера се у страну и копира се на позицију Spec, TP, где јој глагол додељује падеж номинатива. На крају деривације бришу се све ниже копије детерминативне фразе *Giorgio* (29).

(29)

У испитаној литератури (в. Бертучели Папи 2001: 824; Дардано & Трифоне 1995: 455; Де Сантис 2021: 152; Де Сантис & Пранди 2020: 102; Донати 2016: 202; Пранди & Де Сантис 2019: 284; Ферари & Цампезе 2016: 223) *per* се сматра речју која уводи

инфинитивну прилошку конструкцију у зависнословеним реченицама са управним глаголима, као у следећим примерима²⁶:

(30) Filù guarda la luna per PRO studiare le sue
Филу-3SG посматра-3SG Месец COMP проучити-PRES.INF
proprietà.
особине
'Филу посматра Месец да би проучила његове особине.'

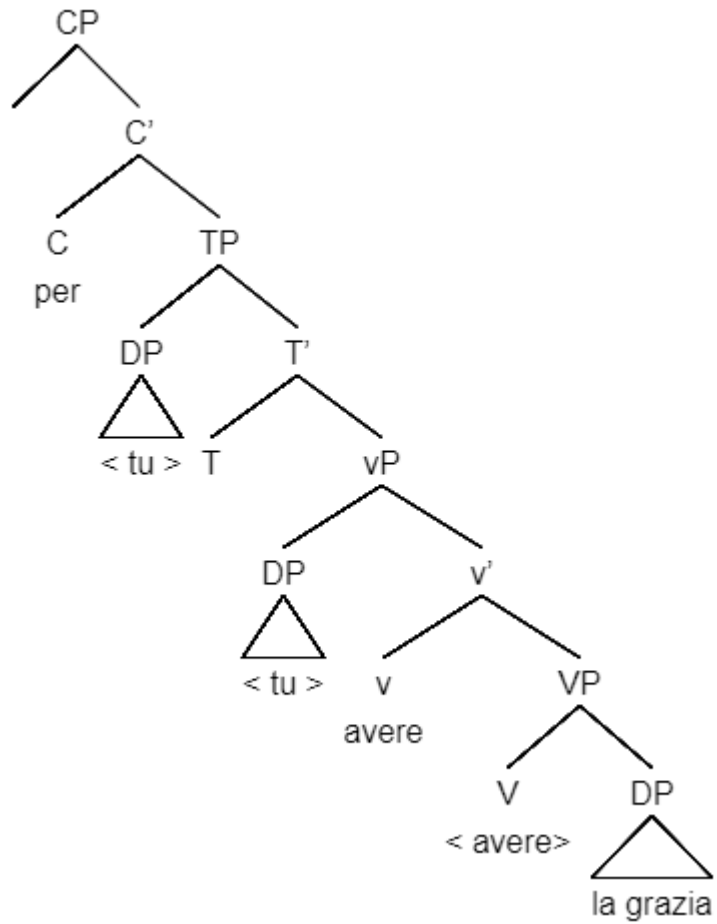
(31) Paolo pota le rose per [...] PRO rafforzarle.
Паоло-3SG обрезаје-3SG руже COMP ојачати-PRES.INF их
'Паоло обрезаје руже да би их ојачао.'

Анализом примера из речника Сабатини Колети 2008 и из нашег корпуса установили смо да *per* може бити комплементизатор и допунских финалних конструкција које допуњују валенцу глагола *adoperarsi* 'трудити се', *implorare* 'преклињати', *industriarsi* 'трудити се', *ingegnarsi* 'потрудити се' (в. Табелу 1), што ћемо доказати приказом деривације примера *Tu implori il re per avere la grazia* 'Ти преклињеш краља да би добио помиловање'. Дата контролна структура садржи управну реченицу *Tu implori il re* и зависну конструкцију *per avere la grazia*, која се генерише пре управне реченице. Синтаксичком операцијом спајања конституената *la* и *grazia* образује се детерминативна фраза *la grazia*, чије неинтерпретабилно обележје падежа проверава глагол *avere*. Након тога деривацији приступа конституент *tu*, који се налази у спецификатору фразе *vP*. На тој позицији *tu* од глагола добија семантичку улогу агенса. У наставку деривације, да би се проверило обележје принципа проширене пројекције категорије T, DP *tu* се копира и помера на позицију спецификатора временске фразе. Деривација инфинитивне конструкције се завршава када деривацији приступи комплементизатор *per*, после чега настају C' и CP.

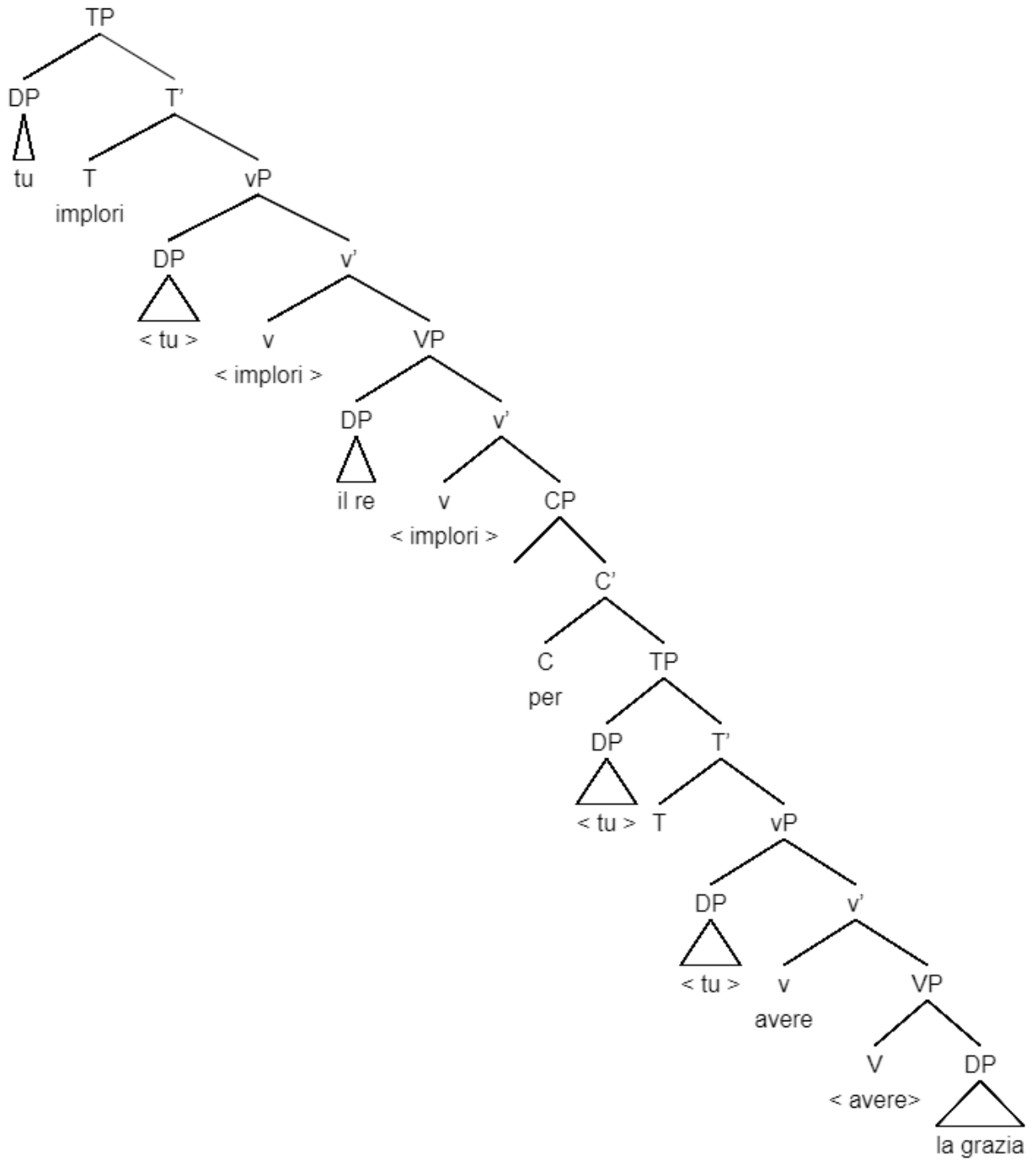
²⁶ Пример (30) преузет је из Донати (2016: 202). Пример (31) преузет је из Де Сантис (2021: 152).

(32)

У даљем току деривације генерише се управна реченица *Tu implori il re*. Глагол *implori* додељује падеж детерминативној фрази *il re*. Будући да детерминативна фраза *tu* још увек није проверила обележје номинатива, копира се и помера са прво на позицију Spec, vP, а потом на позицију Spec, TP. На тој позицији провера се њен падеж номинатива. Као што се може видети из (33) зависна и управна реченица настале су у оквиру истог синтаксичког стабла.

(33)

Потпуна субјекатска контрола може се јавити и у прилошким финалним реченицама у којима је контролор логички субјекат управне реченице у дативу.

- (34) A me il tempo non basta per PRO fare tutto
 Ja-DAT.1SG време није довољно COMP урадити-PRES.INF све
 ciò che vorrei.
 оно што бих желео / желела
 ‘Мени време није довољно да бих урадио / урадила све што бих желео / желела.’

Потпуна субјекатска контрола може се остварити и у односним конструкцијама. То могу бити конструкције са комплементизатором *da* и са фонетски исказаним или неисказаним антецедентом. Исказани антецедент у датим примерима може бити детерминативна синтагма која садржи именицу или заменицу.

- (35) D'estate le formiche raccolgono il grano da PRO mangiare in inverno.
 Лети мрави-3PL скупљају-3PL жито COMP јести-PRES.INF на зиму
 ‘Лети мрави скупљају жито за јело током зиме.’

- (36) pro continuo a sperare che pro trovi qualcuno da PRO
 и даље се надам да пронаћи ћеш-2SG некога COMP
 sposare. (Coris: NARRATTrRomanzi)
 венчати се-PRES.INF
 ‘И даље се надам да ћеш пронаћи неког са ким ћеш се венчати.’

- (37) Ma il popolo dovrà portarsi da PRO mangiare da casa.
 Али народ-3SG мораће-3SG понети са собом COMP јести-PRES.INF од куће
 ‘Али народ ће морати да понесе храну од куће.’

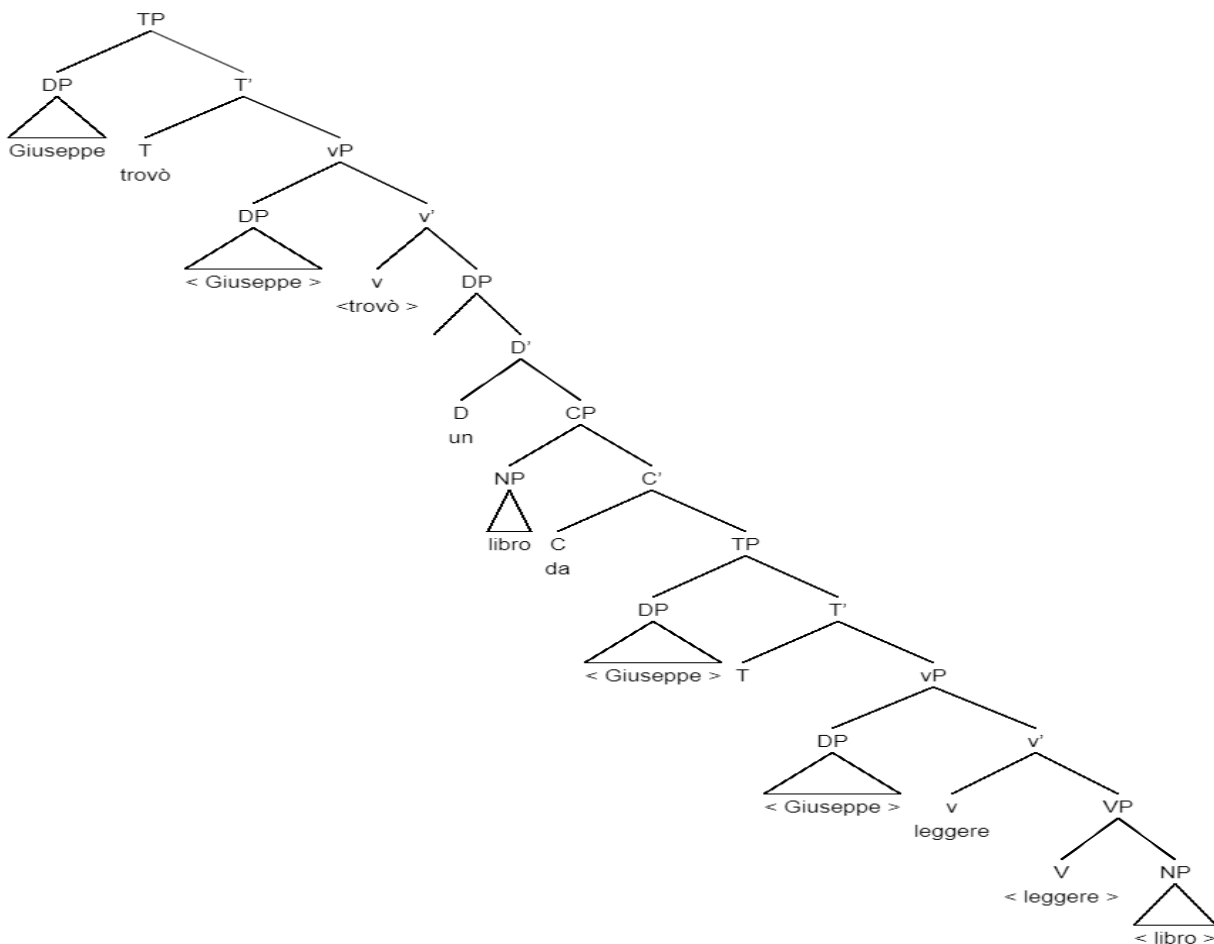
Односне конструкције обавезне субјекатске контроле могу садржати и комплементизаторе са просторним значењем, који упућују да односна конструкција означава место на којем ће агенс остварити жељени циљ.

- (38) pro cerchiamo un posto in cui PRO dormire a Venezia.
 тражимо-1PL место COMP спавати-PRES.INF у Венецији
 ‘Тражимо место за спавање у Венецији.’

- (39) pro vorrei un posto mio dove PRO abitare quando torno.
 желео бих-1SG место своје COMP становати-PRES.INF када се вратим
 (Coris: NARRATVaria)
 ‘Желео бих да имам своје место за становање када се будем вратио.’

Деривацију контролне структуре са односном финалном конструкцијом приказаћемо на примеру *Giuseppe trovò un libro da leggere* 'Ђузепе је пронашао књигу за читање', који садржи односну финалну конструкцију *da leggere*. Објекат управне и зависне реченице, именичка фраза *libro* настаје на позицији комплемента глаголске фразе и помера се до позиције спецификатора комплементизаторске фразе, после чега се спаја са детерминативом *un* који пројектује D'. Субјекат, детерминативна фраза *Giuseppe*, настаје у Spes, vP, где од глагола *leggere* добија семантичку улогу агенса. После померања до Spes, TP од глагола управне реченице добија још једну семантичку улогу и провера падеж номинатива и uERP главе T (40).

(40)

3.1.1.2. Инфинитивне финалне конструкције потпуне објекатске контроле

Објекатска контрола се може јавити у допунским конструкцијама које допуњују глаголе наговарања, подстицања, наређивања, питања, тражења, омогућавања, олакшавања или спречавања извршења неке радње (нпр. *incoraggiare* 'охрабрити', *sforzare*

‘приморати’, *ordinare* ‘наредити’, *permettere* ‘дозволити’, *agevolare* ‘олакшати’, *vietare* ‘забранити’), као и глаголе који означавају померање са неког места (нпр. *mandare* ‘послати’).

- (1) Ti pro proibisco di PRO raccontare
Ти-DAT.2SG забрањујем-1SG COMP испричати-PRES.INF
quello che è successo! (Coris: NARRATTrRomanzi)
оно што се догодило
‘Забрањујем ти да испричаш оно што се догодило!’
- (2) Francesco le ha ordinato di PRO essere
Франческо она-DAT.F.3SG је-3SG наредио COMP бити-PRES.INF
buona.
добар-F.SG
‘Франческо јој је наредио да буде добра.’
- (3) Lo pro avevo persuaso a PRO prestarmi la conchiglia
Он-ACC.3SG сам-1SG убедио COMP позајмити-PRES.INF ми шкољку
per il fine settimana. (Coris:MON2005_07)
за викенд
‘Убедио сам га да ми позајми шкољку за викенд.’
- (4) Il nonno ti porterà a PRO pescare. (Coris: NARRATRomanzi)
Деда ти-ACC.2SG одвешће-3SG COMP пецати-PRES.INF
‘Деда ће те одвести на пецање.’

Као што се види из датих примера, контролор може бити неправи (1, 2) или прави (3, 4) објекат управне реченице. Прави објекат контролише инфинитивне конструкције које уводе глаголи са значењем померања са једног места на друго (нпр. *portare* ‘водити’), подстицања (нпр. *persuadere* ‘убеђивати’), тражења (нпр. *pregare* ‘молити’). Контролор инфинитивних конструкција које су допуне глаголима са значењем наређивања, давања дозволе, забрањивања јесте неправи објекат. Као што се може запазити у примеру (2), морфолошка обележја (род и број) придева у функцији именског дела предиката инфинитивних конструкција истоветна су морфолошким обележјима контролора имплицитног субјекта зависних реченица.

Објекатску контролу могу имати и инфинитивне конструкције у саставу каузативних конструкција.²⁷ Ако инфинитивна конструкција садржи непрелазан глагол, његов субјекат контролише аргумент у функцији правог објекта управне реченице.

---

²⁷ Следећи Е. Чијутеску (2018: 37), каузативне конструкције посматрамо као контролне структуре које се састоје из управних реченица и из инфинитивних конструкција јер и глаголи управних реченица и глаголи у

(5) Ci pro hanno fatto PRO correre. (Coris: STAMPAQuotidiani)
Ми-ACC.1PL су-3PL натерали трчати-PRES.INF
'Натерали су нас да трчимо.'

(6) Lo abbiamo lasciato PRO partire solo per questioni economiche.
Он-ACC.3SG смо-1PL дозволили поћи-PRES.INF само из економских разлога
(Coris: MON2005_07)
'Само из економских разлога дозволили смо му да пође.'

Уколико је у инфинитиву тровалентан глагол, контролор субјекта зависне конструкције је неправи објекат управне реченице.

(7) Il signor Danceman mi ha fatto PRO portare tutta
Господин Денсмен ја-DAT.1SG је-3SG приморао донети-PRES.INF све
questa roba. (Coris: NARRATTrRacconti)
ове ствари
'Господин Денсмен ме је приморао да донесем све ове ствари.'

Објекатску контролу могу имати и допунске реченице које допуњују именице. Остварење објекатске контроле зависи од лексичко-семантичких карактеристика именице. Конструкције објекатске контроле допуњују именице са значењем наредби, допуштања, подстицања (нпр. *ordine* 'наређење', *permesso* 'дозвола', *incoraggiamento* 'подстицај' *istigazione* 'подбадање'). Контролор оваквих конструкција је неправи објекат (8, 9) или прави објекат (10) управне реченице²⁸.

(8) Un ufficiale gridò agli uomini l'ordine di PRO
Један официр повикао је-3SG мушкарцима-3PL наредбу COMP
presentare le armi. (Coris: Narrat 1980_2000)
поздравити-PRES.INF оружјем
'Један официр је уз повике наредио мушкарцима да поздраве оружјем.'

инфинитиву имају две посебне глаголске пројекције, а свака од тих пројекција има своју аргументску структуру.

²⁸ Када двовалентни глаголи добијања (нпр. *avere* 'добити', *ottenere* 'добити', *ricevere* 'примити') управљају контролним структурама са допунским реченицама које испуњавају валенцу именица са значењем наређења, допуштања или подстицања у допунским конструкцијама остварују се потпуна субјекатска (нпр. *Purtroppo Babir ha avuto l'ordine di attenersi al silenzio-stampa* (Coris: Stampa) 'Нажалост, Бабир је добио наређење да се придржава необавештавања о догађају') или делимична субјекатска контрола (нпр. *No ottenuto il permesso di gareggiare* 'Добио / Добила сам дозволу да се такмичим').

(9) Sua madre le aveva negato il permesso di PRO
 Њена мајка она-DAT.3SG је-3SG ускратила дозволу COMP
 andarci (Coris: Narrat 1980_2000)
 отићи-PRES.INF тамо
 ‘Њена мајка јој није дозволила да оде тамо.’

(10) Questa volta lo incastriamo per istigazione a PRO
 Овога пута га-ACC.3SG притераћемо-1PL због навођења COMP
 delinquere. (Coris: MON2011_13)
 починити-PRES.INF злочин
 ‘Овога пута ћемо га притерати уза зид због навођења на кривично дело.’

Обавезна потпуна објекатска контрола може се успоставити и у прилошким реченицама. Контролор може бити у функцији правог (11) или неправог објекта (12) управних реченица. Неправи објекат који контролише инфинитивне конструкције аргумент је управних тровалентних глагола саопштавања и давања.

(11) pro mi ha scelto per PRO
 ја-ACC.1SG је-3SG изабрао / изабрала COMP
 occuparmi dei suoi figli.
 позабавити-PRES.INF се-REFL.1SG његовом / њеном децом
 ‘Изабрао / Изабрала ме је да се позабавим његовом / њеном децом.’

(12) pro l' ho regalato a mio figlio per PRO
 га-3SG сам-1SG поклонио / поклонила мој-DAT.3SG син-DAT.3SG COMP
 esporre le sue miniature.
 излагати-PRES.INF своје минијатуре
 ‘Поклонио / Поклонила сам га свом сину да би излагао своје минијатуре.’

У односним конструкцијама објекатске контроле контролор имплицитног субјекта односних реченица је неправи објекат. У управним реченицама налазе се тровалентни глаголи. Антецедент може бити фонетски исказан, као у (13) и (14) или фонетски неискazan, као у (15).

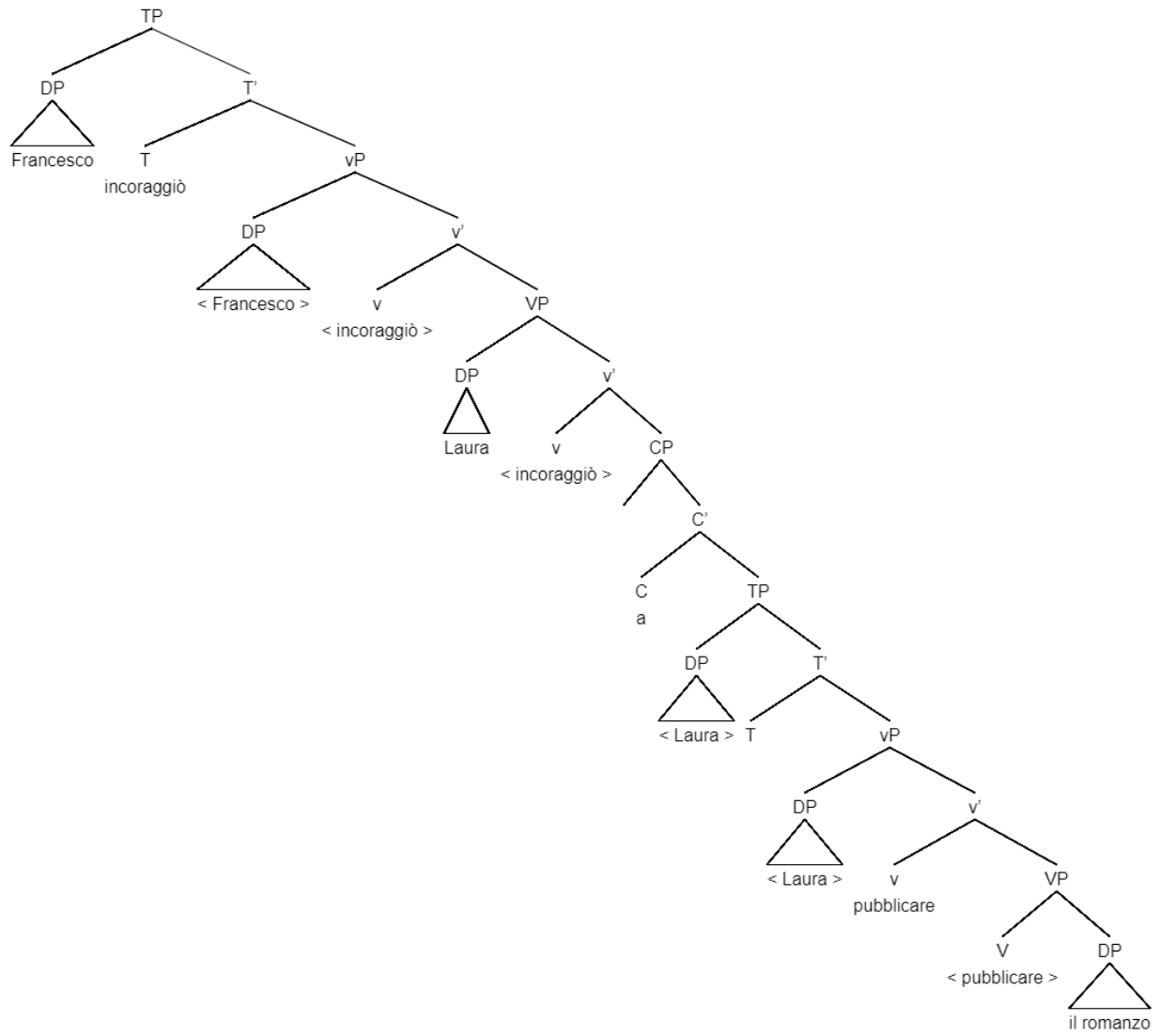
(13) Nello Rosselli mi dava a Parigi lettere da PRO portare
 Нело Росели ја-DAT.1SG давао је-3SG у Паризу писма COMP однети-PRES.INF
 al fratello Carlo. (Coris: STAMPAQuotidiani)
 брату Карлу
 ‘Нело Росели ми је давао у Паризу писма да их однесем брату Карлу.’

(14) Dall'ambasciata italiana gli avevano portato alcuni libri da PRO
Из италијанске амбасаде он-DAT.3SG су-3PL донели неколико књига COMP
leggere. (Coris: STAMPAQuotidiani)
читати-PRES.INF
'Из италијанске амбасаде су му донели неколико књига за читање.'

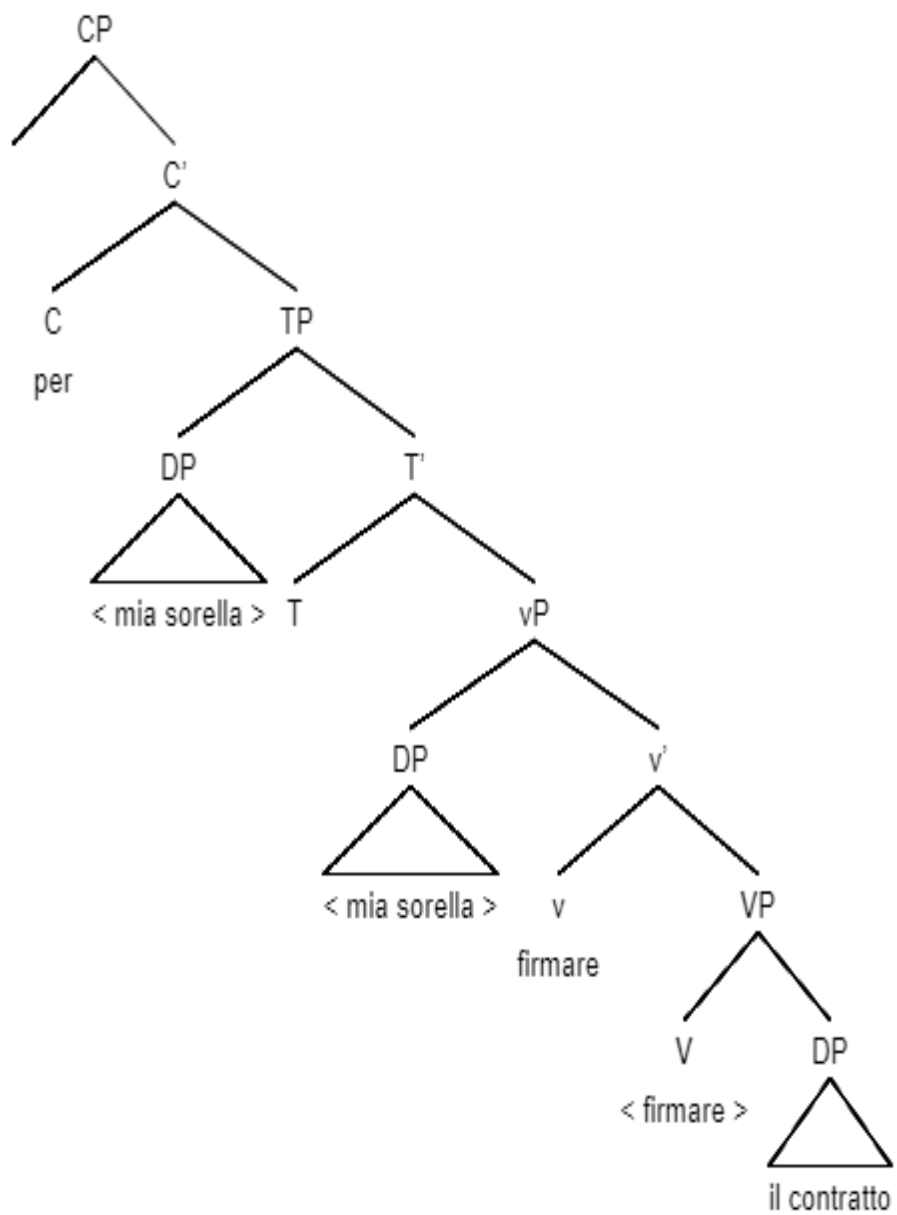
(15) Ti offro da PRO bere. (Coris: MON2001_04)
Ти-DAT.2SG частим-1SG COMP пити-PRES.INF
'Частим те пићем.'

Ради илустрације деривације конструкција објекатске контроле, приказаћемо деривације и разлике у структури контролне структуре са инфинитивном допунском конструкцијом *Francesco incoraggiò Laura a pubblicare il romanzo* 'Франческо је охрабрио Лауру да објави роман' (16) и контролне структуре са инфинитивном прилошком конструкцијом *Hanno chiamato mia sorella per firmare il contratto* 'Позвали су моју сестру да потпише уговор' (18). У деривацији обе структуре фонетски неисказани субјекат се генерише на позицији Spec, vP, где проверава спољашњу семантичку улогу глагола у инфинитиву. У обема конструкцијама у Spec, TP копије субјеката инфинитивних конструкција (DP *Laura* и DP *mia sorella*) проверавају обележје принципа проширене пројекције глагола у инфинитиву. У обема контролним структурама те детерминативне фразе се копирају и са пројекцијом v' формирају глаголску фразу VP, али важно је напоменути да се начини померања копија разликују. Копије субјеката се у допунским конструкцијама копирају нагоре, а у прилошким конструкцијама померају се у страну. То се објашњава чињеницом да допунске конструкције и њихове управне реченице настају у оквиру истог синтаксичког стабла, а прилошке конструкције и њихове управне реченице се генеришу у двама различитим синтаксичким стаблима (17). После спајања зависних и управних реченица, поново се могу уочити сличности у деривацијама контролних структура. Копије детерминативних синтагми проверавају унутрашњу семантичку улогу глагола *incoraggiare* и *chiamare*. После проверавања свих обележја, ниже копије детерминативних синтагми се бришу. У деривацији конструкција објекатске контроле субјекат зависних конструкција добија две семантичке улоге. У инфинитивној реченици добија улогу агенса, а у управној теме.

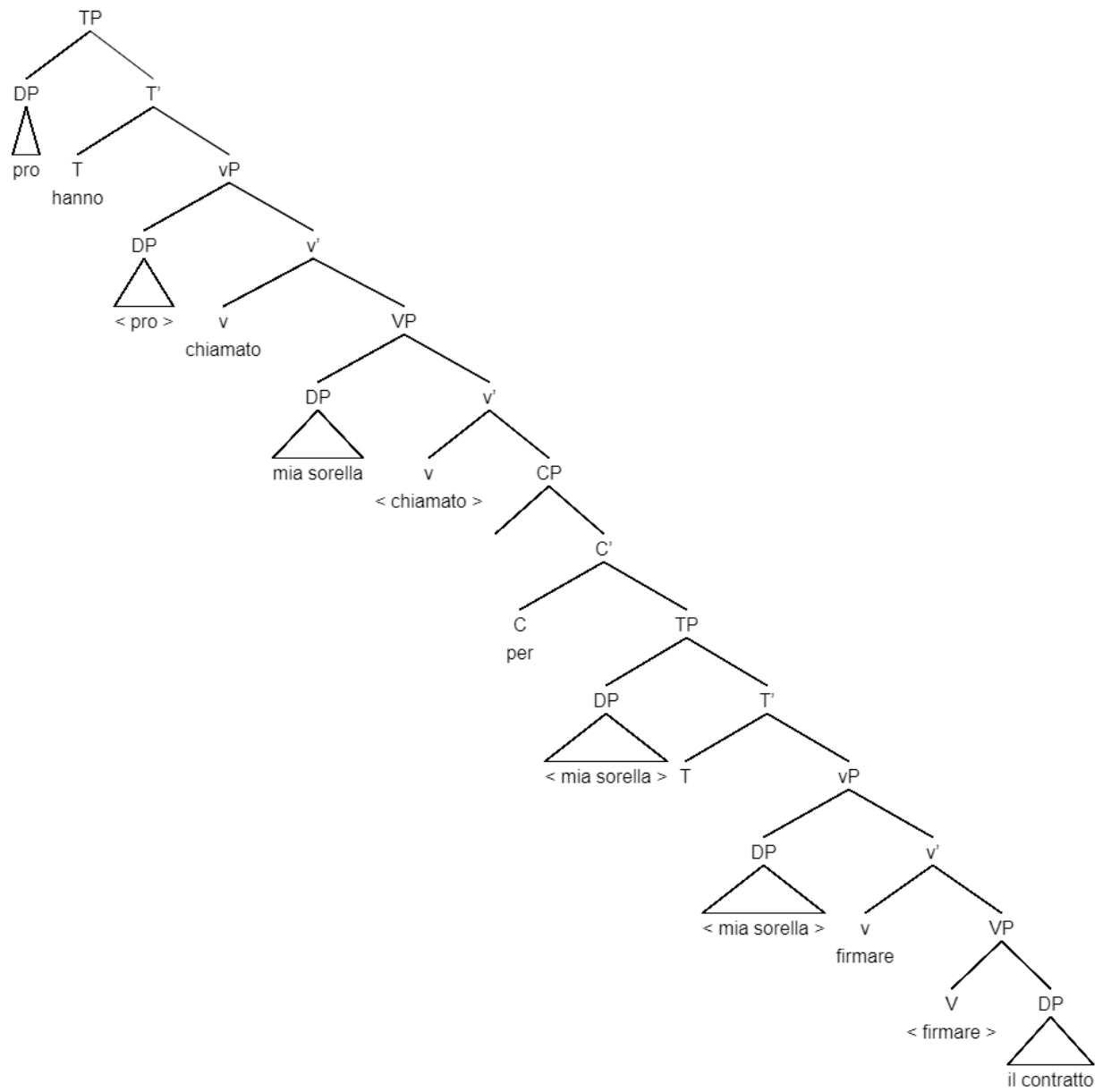
(16)

(17)

(18)

3.1.2. Инфинитивне финалне конструкције делимичне контроле

Делимична контрола представља подврсту обавезне контроле. Дефинише се као контролна релација у којој аргумент управне реченице не контролише у потпуности имплицитни субјекат зависне реченице, већ делимично (Ландау 2000: 26; Питероф и др., 2017: 201). Приликом анализе конструкција делимичне контроле полазимо од претпоставке М. Шијан (2012) да се делимична контрола у романским језицима остварује у инфинитивним конструкцијама са реципрочним глаголима²⁹.

Реципрочни глаголи захтевају учешће у радњи двају или више учесника. Њихов субјекат семантички је у множини, па субјекат управне реченице не може бити једини контролор инфинитивних конструкција које садрже реципрочне глаголе (Бери & Питмен 2004: 75). Из тога проистиче да је контролисани елемент синтаксички вишечлан елемент. Састоји се из аргумента управне реченице и фонетски неискане заменице (*pro*) (Родригес 2007). У зависности од аргумента који је делимични контролор имплицитног субјекта зависне конструкције, делимична контрола може бити субјекатска (када је субјекат управне реченице делимични контролор) и објекатска (када је делимични контролор прави или неправи објекат управне реченице).

3.1.2.1. Инфинитивне финалне конструкције делимичне субјекатске контроле

Следећи примери показују да се делимична субјекатска контрола остварује у:

а) инфинитивним допунским финалним конструкцијама које зависе од глагола, именица, или придева:

- (1) *pro ha tentato di PRO accordarsi.* (Coris: NARRATTrRomanzi)
је-3SG покушао COMP договорити-PRES.INF се-REFL.3SG
'Покушао је да се договори.'

---

²⁹ Успостављање делимичне контроле омогућавају реципрочни глаголи, који се могу разврстати у неколико семантичких група. Могу бити глаголи сукобљавања (нпр. *battersi* 'борити се', *combattersi* 'борити се', *lottare* 'борити се', *scontrarsi* 'сукобити се', *picchiarsi* 'тући се'), глаголи такмичарског надметања (нпр. *competere* 'такмичити се', *gareggiare* 'надметати се'), глаголи слагања и постизања договора (нпр. *convenire* 'сложити се', *patteggiare* 'нагодити се', *rappacificarsi* 'помирити се', *riconciliarsi* 'помирити се'), глаголи говорења (нпр. *chiacchierare* 'ћаскати', *conversare* 'разговарати', *dibattere* 'дебатовати', *discutere* 'дискутовати', *litigare* 'свађати се', *parlare* 'разговарати', *polemizzare* 'препирати се'), глаголи удруживања (нпр. *affratellarsi* 'збратимити се', *allearsi* 'удружити се', *apparentarsi* 'ородити се', *coalizzarsi* 'удружити се'), глаголи окупљања (нпр. *adunarsi* 'окупити се', *radunarsi* 'састати се'), глаголи сусретања (нпр. *incontrarsi* 'срести се', *vedersi* 'виђати се').

(2) pro ho voglia di PRO gareggiare. (Coris: STAMPAQuotidiani)
имам-1SG вољу COMP такмичити се-PRES.INF
'Желим да се такмичим.'

(3) pro siamo pronti a PRO cooperare. (Coris: MON2005_07)
смо-1PL спреман-М.PL COMP сарађивати-PRES.INF
'Спремни смо да сарађујемо.'

б) у прилошким финалним конструкцијама:

(4) pro non sono qui per PRO litigare.
не сам-1SG овде COMP свађати се-PRES.INF
'Нисам овде да бих се свађао / свађала.'

(5) pro vai a Roma per PRO negoziare.
идеш-2SG у Рим COMP преговарати-PRES.INF
'Идеш у Рим да преговараш.'

в) односним финалним конструкцијама:

(6) pro hai chiesto un posto dove riunirti.
си-2SG тражио / тражила место COMP окупљати-PRES.INF се-REFL.2SG
'Тражио / Тражила си место за окупљање.'

(7) pro cerco una chiesa incantevole in cui PRO sposarmi
тражим-1SG цркву дивну COMP венчати-PRES.INF се-REFL.1SG
nei dintorni di Firenze.
у околини Фиренце
'Тражим дивну цркву за венчање у околини Фиренце.'

На основу датих примера уочава се да се морфолошка обележја имплицитног субјекта инфинитивних конструкција и повратних клитика узајамно-повратних глагола у инфинитиву подударају, што потврђује хипотезу М. Шијан (2012) да PRO у конструкцијама делимичне контроле у романским језицима има иста морфолошка обележја као и његов делимични контролор. Примери (1), (6) и (7) показују да за инфинитивне финалне конструкције делимичне контроле са узајамно-повратним глаголима важи следећа тврдња: а) ако је делимични контролор у првом лицу једнине, у првом лицу једнине мора бити и повратна клитика, б) када је делимични контролор у

другом лицу једнине, и повратна клитика је у истом лицу, в) уколико је делимични контролор у трећем лицу једнине, и повратна клитика стоји у трећем лицу једнине. Будући да и лексички и синтаксички реципрочни глаголи захтевају субјекат у множини, фонетски нереализовани субјекат семантички је у множини.

Да бисмо одредили семантичку вредност имплицитног субјекта, реконструисаћемо примере из корпуса, додајући им имплицитну заменицу *pro*, чија је вредност условљена контекстом.

- (8) *pro ho cercato di PRO riconciliarmi.* (Coris: MON2011_13)
 сам-1SG покушао COMP помирити-PRES.INF се-REFL.1SG
 ‘Покушао сам да се помирим.’
 PRO = *io + tu / lui / lei / Lei / voi / loro*³⁰ / *loro* (PRO = ‘ја + ти / он / она / Ви / ви / ви / они / оне’)
No cercato di PRO1PL riconciliarmi.

- (9) *pro sei qui per PRO batterti.*
 си-2SG овде COMP борити-PRES.INF се-REFL.2SG
 ‘Овде си да се бориш.’

а) PRO = *tu + io / noi* (PRO = ‘ти + ја / ми’)
Sei qui per PRO1PL batterti.

б) PRO = *tu + lui / lei / loro* (PRO = ‘ти + он / она / они / оне’)
Sei qui per PRO2PL batterti.

- (10) *Kim aveva tentato di PRO rappacificarsi.* (Coris: NARRATTrVaria)
 Ким је-3SG покушала COMP помирити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Ким је покушала да се помири.’

а) PRO = *Kim + io / noi* (PRO = ‘Ким + ја / ми’)
Kim aveva tentato di PRO1PL rappacificarsi.

б) PRO = *Kim + tu / Lei / voi / loro* (PRO = ‘Ким + ти / Ви / ви / ви’)
Kim aveva tentato di PRO2PL rappacificarsi.

в) PRO = *Kim + lui / lei / loro* (PRO = ‘Ким + он / она / они / оне’)
Kim aveva tentato di PRO3PL rappacificarsi.

---

³⁰ Хонорифичка заменичка форма *loro* (‘ви’) ретко се употребљава (Кордин 2019: 29; Пранди & Де Сантис 2019: 383).

У примеру (8) фонетски неисказани субјекат зависне конструкције морфолошки је у првом лицу једнине, али он укључује и нулту заменицу *pro*. Њена вредност је условљена контекстом и може се односити на друго или на треће лице једнине или множине. Делимични контролор имплицитног субјекта инфинитивне реченице је у првом лицу једнине, те је без обзира на лице нулте заменице *pro*, контролисани елемент семантички у првом лицу множине. У примеру (9) PRO је морфолошки у другом лицу једнине, али семантички може бити у првом лицу множине (ако подразумева заменицу у првом лицу једнине или множине) или у другом лицу множине (уколико је имплицитна заменица у трећем лицу једнине или множине). Када је делимични контролор морфолошки у трећем лицу једнине (10), фонетски неисказани субјекат семантички може бити у првом лицу множине (ако заменица подразумева прво лице једнине или множине), у другом лицу множине (када заменица укључује друго лице једнине или множине или хонорифичку заменичку форму у трећем лицу једнине или множине) или у трећем лицу множине (уколико заменица обухвата треће лице једнине или множине).

Мишљења смо да се у примерима у којима је контролор у морфолошкој множини, фонетски неисказани субјекат морфолошки и семантички може двојачко анализирати. С једне стране, PRO и морфолошки и семантички може бити истоветан контролору. Навешћемо неколико примера који то потврђују:

(11) [Noi] avevamo progettato di PRO incontrarci
 [Ми] смо-1PL планирали COMP срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 in caffetteria. (Coris: MON2014_16)
 у кафетерији
 ‘[Ми] планирали смо да се сретнемо у кафетерији.’
 [Noi] avevamo progettato di PRO1PL incontrarci in caffetteria.

(12) [Voi] cercate di PRO incontrarvi la domenica.
 [Ви] настојите-2PL COMP сретати-PRES.INF се-REFL.2PL недељом
 ‘[Ви] настојите да се срећете недељом.’

(13) [Loro] hanno chiesto un posto dove PRO
 [Ви] / [Они] / [Оне] сте / су-3PL тражили / тражиле место COMP
 riunirsi
 окупљати-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Ви сте тражили место за окупљање.’
 ‘Они / оне су тражили / тражиле место за окупљање.’

С друге стране, овакве инфинитивне конструкције могу се тумачити као конструкције делимичне контроле уколико се PRO сматра сложеним елементом који, поред делимичног контролора, укључује и имплицитну заменицу. То илуструју следећи примери:

- (14) [Noi] avevamo progettato di PRO incontrarci in caffetteria. (Coris: MON2014_16)
 ‘[Ми] планирали смо да се сретнемо у кафетерији.’
 PRO = noi + tu / lui / lei / Lei / voi / loro / loro (PRO = ‘ми + ти / он / она / Ви / ви / ви / они / оне’)
 [Noi] avevamo progettato di PRO1PL incontrarci in caffetteria.
- (15) [Voi] cercate di PRO incontrarvi la domenica.
 ‘[Ви] настојите да се срећете недељом.’
- a) PRO = voi + io / noi (PRO = ‘ви + ја / ми’)
 [Voi] cercate di PRO1PL incontrarvi la domenica.
- б) PRO = voi + lui / lei / loro (PRO = ‘ви + он / она / они / оне’)
 [Voi] cercate di PRO2PL incontrarvi la domenica.
- (16) [Loro] hanno chiesto un posto dove PRO riunirsi.
 ‘[Ви] тражили сте место за окупљање.’
- a) PRO = loro + io / noi (PRO = ‘ви + ја / ми’)
 [Loro] hanno chiesto un posto dove PRO1PL riunirsi.
- б) PRO = loro + lui / lei / loro (PRO = ‘ви + он / она / они / оне’)
 [Loro] hanno chiesto un posto dove PRO2PL riunirsi.
- (17) [Loro] hanno chiesto un posto dove PRO riunirsi.
 ‘[Они / Оне] тражили / тражиле су место за окупљање.’
- a) PRO = loro + io / noi (PRO = ‘они / оне + ја / ми’)
 [Loro] hanno chiesto un posto dove PRO1PL riunirsi.
- б) PRO = loro + tu / Lei / voi / loro (PRO = ‘они / оне + ти / Ви / ви / ви’)
 [Loro] hanno chiesto un posto dove PRO2PL riunirsi.
- в) PRO = loro + lui / lei / loro (PRO = ‘они / оне + он / она / они / оне’)
 [Loro] hanno chiesto un posto dove PRO3PL riunirsi.

Обележја лица и броја повратне клитике указују да је имплицитни субјекат у (11), као и његов контролор, морфолошки у првом лицу множине. Када се ова инфинитивна конструкција посматра као структура делимичне контроле, PRO се тумачи као вишечлани елемент који, поред делимичног контролора, подразумева и нулту заменицу (14). У (15) и (16) контролисани субјекат инфинитивних конструкција поред делимичног контролора, такође може укључивати и нулту заменицу. Имплицитни субјекат семантички може бити

у другом лицу множине када је фонетски неисказана заменица *pro* у трећем лицу једнине или множине, а његов делимични контролор у другом лицу једнине или множине или када је његов делимични контролор хонорифичка заменичка форма у трећем лицу множине (15б), (16б). У зависности од вредности нулте заменице, у (17) PRO семантички може бити у првом лицу множине (ако нулта заменица има вредност првог лица једнине или множине), другом лицу множине (уколико *pro* подразумева друго лице једнине или множине или хонорифичку заменичку форму) и у трећем лицу множине (ако имплицитна заменица има вредност трећег лица једнине или множине).

Из наведених примера се уочава да се, као и у конструкцијама са делимичним контролором у морфолошкој једнини, и у конструкцијама са контролором у морфолошкој множини, морфолошка обележја повратних клитика подударају са морфолошким обележјима контролора.

У италијанским инфинитивним конструкцијама делимична контрола се може остварити и када су у инфинитиву немаркирани лексички реципрочни глаголи³¹. Они такође захтевају семантички субјекат у множини, па је скривени субјекат и таквих конструкција синтаксички вишечлан субјекат, који, у зависности од контекста, може имати различиту вредност, као што показују примери (18)–(25).

Ако је делимични контролор у првом лицу, фонетски неисказани субјекат семантички је у првом лицу множине (18), (22). Када је, као у (19) и (23) делимични контролор у другом лицу једнине или множине, контролисани елемент је у првом (19а), (23а) или другом лицу множине (19б), (23б). Исте семантичке и морфолошке вредности и има имплицитни субјекат чији је делимични контролор хонорифичка заменичка форма у трећем лицу једнине или множине (20), (24). Имплицитни субјекат може бити у првом лицу множине (21а), (25а), другом лицу множине (21б), (25б) или трећем лицу множине (21в), (25в) уколико је његов делимични контролор у трећем лицу једнине или множине.

(18) *pro ho voglia di gareggiare.* (Coris: STAMPAQuotidiani)
 имам-1SG вољу COMP такмичити се-PRES.INF
 PRO = io + tu / lui / lei / Lei / voi / loro / loro (PRO = ‘ja + ти / он / она / Ви / ви / ви / они / оне’)
 Ho voglia di PRO1PL gareggiare.
 ‘Желим да се такмичим.’

(19) *pro vai a Milano per PRO negoziare.*
 идеш-2SG у Милано COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Идеш у Милано да преговараш.’

а) PRO = tu + io / noi (PRO = ‘ти + ja / ми’)
 Vai a Milano per PRO1PL negoziare.

³¹ Код немаркираних лексички реципрочних глагола носилац реципрочног значења је глаголска лексема. Реципрочно значење није морфолошки обележено повратним клитикама (Миличевић 2004: 32).

б) PRO = tu + lui / lei (PRO = 'ти + он / она')
Vai a Milano per PRO2PL negoziare.

(20) Lei va a Torino per PRO negoziare.
Ви-3SG идете-3SG у Торино COMP преговарати-PRES.INF
'Ви идете у Торино да преговарате.'

а) PRO = Lei + io / noi (PRO = 'Ви + ја / ми')
Lei va a Torino per PRO1PL negoziare.

б) PRO = Lei + lui / lei / loro (PRO = 'Ви + он / она / они / оне')
Lei va a Torino per PRO2PL negoziare.

(21) Rodney decise di PRO lottare. (Coris: MON2001_04)
Родни-3SG одлучи-3SG COMP борити се-PRES.INF
'Родни одлучи да се бори.'

а) PRO = Rodney + io / noi (PRO = 'Родни + ја / ми')
Rodney decise di PRO1PL lottare.

б) PRO = Rodney + tu / Lei / voi / loro (PRO = 'Родни + ти / Ви / ви / ви')
Rodney decise di PRO2PL lottare.

в) PRO = Rodney + lui / lei / loro (PRO = 'Родни + он / она / они / оне')
Rodney decise di PRO3PL lottare.

(22) pro siamo pronti a PRO cooperare. (Coris: MON2005_07)
смо-1PL спреман-М.PL COMP сарађивати-PRES.INF

'Спремни смо да сарађујемо.'

PRO = noi + tu / lui / lei / Lei / voi / loro / loro

(PRO = 'ми + ти / он / она / Ви / ви / ви / они / оне')

Siamo pronti a PRO1PL cooperare.

(23) pro cercate bar dove PRO chiacchierare.
тражите-2PL бар COMP ћаскати
'Тражите бар где ћете ћаскати.'

а) PRO = voi + io / noi (PRO = 'ви + ја / ми')
Cercate bar dove PRO1PL chiacchierare.

б) PRO = voi + lui / lei / loro (PRO = 'ви + он / она / они / оне')
Cercate bar dove PRO2PL chiacchierare.

(24) pro cercano bar dove PRO chiacchierare.
тражите-3PL бар COMP ћаскати
'Тражите бар где ћете ћаскати.'

a) PRO = loro + io / noi (PRO = 'ви + ја / ми')
Cercano bar dove PRO1PL chiacchierare.

б) PRO = loro + lui / lei / loro (PRO = 'ви + он / она / они / оне')
Cercano bar dove PRO2PL chiacchierare.

(25) pro sono disposti a PRO gareggiare.
су-3PL спреман-М.PL COMP такмичити се-PRES.INF
'Спремни су да се такмиче.'

a) PRO = loro + io / noi (PRO = 'они / оне + ја / ми')
Sono disposti a PRO1PL gareggiare.

б) PRO = loro + tu / Lei / voi / loro (PRO = 'они / оне + ти / Ви / ви / ви')
Sono disposti a PRO2PL gareggiare.

в) PRO = loro + lui / lei / loro (PRO = 'они / оне + он / она / они / оне')
Sono disposti a PRO3PL gareggiare.

Делимични контролори, поред заменица, заједничких и властитих именица, могу бити и збирне именице. У примерима (26) и (27) у контролним структурама са збирним именицама као делимичним контролором, и контролор и контролисани елемент семантички су у множини, а морфолошки у једнини. То показује истоветност морфолошких обележја повратних клитика и имплицитног субјекта.

(26) Il consiglio ha 10 giorni di tempo per PRO riunirsi.
Савет има-3SG десет дана времена COMP састати-PRES.INF се-3SG
(Coris: STAMPAQuotidiani)
'Савет има десет дана да се састане.'

(27) L'esercito sta cercando di PRO riunirsi. (Coris: NARRATTrRomanzi)
Војска покушава-3SG COMP окупити-PRES.INF се-3SG
'Војска покушава да се окупи.'

Да је остварење конструкција делимичне контроле условљено значењем глагола у инфинитиву, показују следећи примери:

(28) Mi hanno dato l'ordine di PRO concordare.
 Ja-DAT.1SG су-3PL дали / дале наређење COMP договорити се-PRES.INF
 'Дали / Далe су ми наређење да се договорим.'

(29) Purtroppo Babir ha avuto l'ordine di PRO
 Нажалост Бабир-3SG је-3SG добио наређење COMP
 attenersi al silenzio-stampa. (Coris: Stampa)
 придржавати-PRES.INF се-REFL.3SG неизвештавања о догађају.
 'Нажалост, Бабир је добио наређење да се придржава неизвештавања о догађају.'

У примеру (28) у инфинитиву је немаркирани лексички реципрочни глагол, па је имплицитни субјекат семантички у множини. PRO контролишу неправи објекат управне реченице и имплицитна *pro*, која, у зависности од контекста, може бити у другом или трећем лицу једнине или множине или која може имати вредност хонорифичке заменичке форме у трећем лицу једнине или множине (30).

(30) Mi hanno dato l'ordine di PRO1PL concordare.
 Ja-DAT.1SG су-3PL дали / дале наређење COMP договорити се-PRES.INF
 'Дали / Далe су ми наређење да се договорим.'
 PRO = (mi + tu / lui / lei / Lei / voi / loro / loro)
 PRO = ('ми + ти / он / она / Ви / ви / ви / они / оне')

Будући да се у инфинитивној конструкцији налази реципрочни глагол и да управна реченица садржи неправи објекат, сматрамо да се конструкција *di concordare* може тумачити и као конструкција подељене контроле. Уколико се наведена конструкција сматра конструкцијом подељене контроле субјекат је семантички такође у првом лицу множине, али један од његових контролора није имплицитна заменица *pro*, као у конструкцији делимичне контроле, већ неправи објекат *mi*:

(31) Mi hanno dato l'ordine di PRO1PL concordare.
 Ja-DAT.1SG су-3PL дали / дале наређење COMP договорити се-PRES.INF
 'Дали / Далe су ми наређење да се договоримо.'
 PRO = (mi + loro) PRO = ('ми + они / оне')

У (29) у инфинитивној конструкцији нема реципрочног глагола, па инфинитивна конструкција не може бити конструкција делимичне контроле. Контролор имплицитног субјекта зависне конструкције је субјекат управне реченице *Babir*.

Као што С. Родригес (2007) уочава код инфинитивних конструкција делимичне контроле у шпанском и португалском језику, и у инфинитивним конструкцијама делимичне контроле у италијанском језику морфолошка обележја придева који се односе

на имплицитни субјекат истоветна су морфолошким обележјима имплицитног субјекта. Када је имплицитни субјекат у једнини, и придев је у једнини (32). У конструкцијама са имплицитним субјектом у множини, у множини је и придев (33).

(32) Tu ti sforzi di PRO dibattere ben preparato / preparata.
Ти-2SG се-2SG трудиш-2SG COMP дебатовати добро спреман-М.СГ / Ф.СГ
'Ти се трудиш да дебатујеш добро спреман / спремна.'

(33) Noi ci sforziamo di PRO dibattere ben preparati / preparate.
Ми-1ПЛ се-1ПЛ трудимо-1ПЛ COMP дебатовати добро спреман-М.ПЛ / Ф.ПЛ
'Ми се трудимо да дебатујемо добро спремни / спремне.'

На основу примера из наше грађе може се закључити да граматичност контролних структура зависи и од употребе деиктичких глагола у управним реченицама. У примерима (34)–(41) управне реченице садрже глагол *andare* 'ићи', који се користи када се говорник и(ли) саговорник не налазе на месту које је циљ кретања субјекта у трећем лицу једнине или множине у управној реченици. Зато су контролне структуре са имплицитним субјектом у првом или другом лицу множине неграматичне.

(34) *Mia sorella va a Milano per PRO1PL
Моја сестра-3СГ иде-3СГ у Милано COMP
accordarsi.
договорити-ПРЕС.ИНФ се-РЕФЛ.3СГ
'Моја сестра иде у Милано да би се договорила.'
PRO = mia sorella + io (PRO = 'моја сестра + ја')

(35) *Mia sorella va a Milano per PRO1PL
Моја сестра-3СГ иде-3СГ у Милано COMP
accordarsi.
договорити-ПРЕС.ИНФ се-РЕФЛ.3СГ
'Моја сестра иде у Милано да би се договорила.'
PRO = mia sorella + noi (PRO = 'моја сестра + ми')

(36) *Le mie sorelle vanno a Milano per PRO1PL
Моје сестре-3ПЛ иду-3ПЛ у Милано COMP
accordarsi.
договорити-ПРЕС.ИНФ се-РЕФЛ.3ПЛ
'Моје сестре иду у Милано да би се договориле.'
PRO = le mie sorelle + io (PRO = 'моје сестре + ја')

- (37) *Le mie sorelle vanno a Milano per PRO1PL
 Моје сестре-3PL иду-3PL у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Моје сестре иду у Милано да би се договориле.’
 PRO = le mie sorelle + noi (PRO = ‘моје сестре + ми’)
- (38) *Mia sorella va a Milano per PRO2PL
 Моја сестра-3SG иде-3SG у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Моја сестра иде у Милано да би се договорила.’
 PRO = mia sorella + tu / Lei (PRO = ‘моја сестра + ти / Ви’)
- (39) *Mia sorella va a Milano per PRO2PL
 Моја сестра-3SG иде-3SG у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Моја сестра иде у Милано да би се договорила.’
 PRO = mia sorella + voi / loro (PRO = ‘моја сестра + ви / ви’)
- (40) *Le mie sorelle vanno a Milano per PRO2PL
 Моје сестре-3PL иду-3PL у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Моје сестре иду у Милано да би се договориле.’
 PRO = le mie sorelle + tu / Lei (PRO = ‘моје сестре + ти / Ви’)
- (41) *Le mie sorelle vanno a Milano per PRO2PL
 Моје сестре-3PL иду-3PL у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Моје сестре иду у Милано да би се договориле.’
 PRO = le mie sorelle + voi / loro (PRO = ‘моје сестре + ви / ви’)

Уколико би се у управним реченицама, уместо глагола *andare*, употребио глагол *venire* ‘долазити’, који се користе када се говорник и(ли) саговорник налазе на месту које је циљ кретања субјекта у трећем лицу јединине или множине у управној реченици, контролне структуре са имплицитним субјектом са семантичком вредношћу првог и другог лица множине биле би граматичне.

- (42) Mia sorella viene a Milano per PRO1PL
 Моја сестра-3SG долази-3SG у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Моја сестра долази у Милано да би се договорила.’
 PRO = mia sorella + io (PRO = ‘моја сестра + ја’)
- (43) Mia sorella viene a Milano per PRO1PL
 Моја сестра-3SG долази-3SG у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Моја сестра долази у Милано да би се договорила.’
 PRO = mia sorella + noi (PRO = ‘моја сестра + ми’)
- (44) Le mie sorelle vengono a Milano per PRO1PL
 Моје сестре-3PL долазе-3PL у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Моје сестре долазе у Милано да би се договориле.’
 PRO = le mie sorelle + io (PRO = ‘моје сестре + ја’)
- (45) Le mie sorelle vengono a Milano per PRO1PL
 Моје сестре-3PL долазе-3PL у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Моје сестре долазе у Милано да би се договориле.’
 PRO = le mie sorelle + noi (PRO = ‘моје сестре + ми’)
- (46) Mia sorella viene a Milano per PRO2PL
 Моја сестра-3SG долази-3SG у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Моја сестра долази у Милано да би се договорила.’
 PRO = mia sorella + tu / Lei (PRO = ‘моја сестра + ти / Ви’)
- (47) Mia sorella viene a Milano per PRO2PL
 Моја сестра-3SG долази-3SG у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Моја сестра долази у Милано да би се договорила.’
 PRO = mia sorella + voi / loro (PRO = ‘моја сестра + ви / ви’)

(48) Le mie sorelle vengono a Milano per PRO2PL
 Моје сестре-3PL долазе-3PL у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Моје сестре долазе у Милано да би се договориле.’
 PRO = le mie sorelle + tu / Lei (PRO = ‘моје сестре + ти / Ви’)

(49) Le mie sorelle vengono a Milano per PRO2PL
 Моје сестре-3PL долазе-3PL у Милано COMP
 accordarsi.
 договорити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Моје сестре долазе у Милано да би се договориле.’
 PRO = le mie sorelle + voi / loro (PRO = ‘моје сестре + ви / ви’)

Из наших примера запажамо да се узајамно-повратни глаголи могу јавити и у управној реченици. У таквим конструкцијама морфолошка вредност повратне клитике управног глагола увек се подудара са морфолошком и семантичком вредношћу делимичног контролора. Са морфолошком и семантичком вредношћу имплицитног субјекта поклапа се само у појединим ситуацијама. Када је повратна клитика у првом лицу множине, њена морфолошка и семантичка вредност истоветна је морфолошкој вредности имплицитног субјекта (50). На основу реконструисаног примера (51б) запажамо да, уколико повратна клитика стоји у другом лицу множине, има исту морфолошку и семантичку вредност као и PRO када PRO садржи делимични контролор у другом лицу множине и имплицитну заменицу у трећем лицу једнине или множине. Реконструисани пример (52в) указује да се морфолошка вредност повратне клитике у трећем лицу множине поклапа са морфолошком и семантичком вредношћу фонетски неискazanог субјекта када PRO укључује делимични контролор у трећем лицу множине и имплицитну заменицу у трећем лицу једнине или множине.

(50) pro riuniamoci per PRO1PL concordare.
 састанимо-1PL се-REFL.1PL COMP договорити се-PRES.INF
 (Coris: STAMPAQuotidiani)
 ‘Састанимо се да бисмо се договорили.’
 PRO = noi + tu / lui / lei / Lei / voi / loro / loro (PRO = ‘ми + ти / он / она / Ви / ви / ви / они / оне’)

(51) pro riunitevi per PRO concordare.
 састаните-2PL се-REFL.2PL COMP договорити се-PRES.INF
 ‘Састаните се да бисте се договорили.’

а) PRO = voi + io / noi (PRO = ‘ви + ја / ми’)
 Riunitevi per PRO1PL concordare.

б) PRO = voi + lui / lei / loro (PRO = ‘ви + он / она / они / оне’)
Riunitevi per PRO2PL concordare.

(52) pro si riuniscano per PRO concordare.
се-REFL.3PL састану-3PL COMP договорити се-PRES.INF
‘Нека се састану да би се договорили.’

а) PRO = loro + io / noi (PRO = ‘они / оне + ја / ми’)
Si riuniscano per PRO1PL concordare.

б) PRO = loro + tu / Lei / voi / loro (PRO = ‘они / оне + ти / Ви / ви / ви’)
Si riuniscano per PRO2PL concordare.

в) PRO = loro + lui / lei / loro (PRO = ‘они / оне + он / она / они / оне’)
Si riuniscano per PRO3PL concordare.

3.1.2.2. Инфинитивне финалне конструкције делимичне објекатске контроле

Из следећих примера уочава се да се делимична објекатска контрола остварује у:

а) допунским финалним конструкцијама које регирају глаголи охрабривања, наређивања, дозвољавања и именице са значењем дозволе и наређења:

(1) Ti pro incoraggio / ordino / permetto di PRO
Те / Ти-2SG охрабрујем-1SG / наређујем-1SG / дозвољавам-1SG COMP
ricongiarti.
помирити-PRES.INF се-REFL.2SG
‘Охрабрујем те да се помириш.’
‘Наређујем / Дозвољавам ти да се помириш.’

(2) Mi pro ha dato il permesso di PRO gareggiare.
Ја-DAT.1SG је-3SG дао / дала дозволу COMP такмичити се-PRES.INF
‘Дао / Дала ми је дозволу да се такмичим.’

(3) Mi hanno dato l'ordine di PRO concordare.
Ја-DAT.1SG су-3PL дали / дале наређење COMP договорити се-PRES.INF
‘Дали / Дале су ми наређење да се договорим.’

б) инфинитивним конструкцијама у саставу каузативних конструкција:

- (4) *Ti faranno PRO competere.*
Ти-ACC.2SG натераће-3PL такмичити се-PRES.INF
'Натераће те да се такмичиш.'

в) прилошким финалним конструкцијама:

- (5) *Mi pro hanno chiamato per PRO rappacificarmi.*
Ја-ACC.1SG су-3PL позвали / позвале COMP помирити-PRES.INF
се-REFL.1SG
'Позвали / Позвале су ме да бих се помирио / помирила.'

г) односним финалним конструкцијама:

- (6) *Mi pro ha mandato un tema su cui discutere.*
Ја-DAT.1SG је-3SG послао / послала тему COMP дискутовати-PRES.INF
'Послао / Послала ми је тему за дискусију.'

У конструкцијама делимичне објекатске контроле контролори имплицитног субјекта су прави или неправи објекат управне реченице и имплицитна заменица *pro*.

Прво ћемо анализирати вредност имплицитног субјекта у конструкцијама са објектом у првом лицу једнине или множине. Уколико је објекат у првом лицу једнине или множине, PRO има вредност првог лица множине када контролисани елемент подразумева и нулту заменицу у другом лицу једнине или множине или хонорифичку заменичку форму у трећем лицу једнине или множине (1), (2). PRO је семантички у првом лицу множине и ако поред објекта у првом лицу једнине или множине укључује и имплицитну заменицу у трећем лицу једнине или множине (3), (4).

- (1) *Mi pro esorta / esortano a PRO concordare.*
Ја-ACC.1SG подстиче-3SG / подстичу-3PL COMP договорити се-PRES.INF
'Подстиче / Подстичу ме да се договорим.'
PRO = *mi + tu / Lei / voi / loro* (PRO = 'ме + ти / Ви / ви / ви')
Mi esorta / esortano a PRO1PL concordare.

- (2) *Ci pro esorta / esortano a PRO concordare.*
Ми-ACC.1PL подстиче-3SG / подстичу-3PL COMP договорити се-PRES.INF
'Подстиче / Подстичу нас да се договоримо.'

PRO = ci + tu / Lei / voi / loro (PRO = ‘нас + ти / Ви / ви / ви’)
Ci esorta / esortano a PRO1PL concordare.

- (3) Mi pro esorti / esorta / esorta / esortate /
Ja-ACC.1SG подстичеш-2SG / подстиче-3SG / подстичете-3SG / подстичете-2PL /
esortano / esortano а PRO concordare.
подстичете-3PL / подстичу-3PL COMP договорити се-PRES.INF
‘Подстичеш / Подстиче / Подстичете / Подстичете / Подстичете / Подстичу ме да се
договорим.’
PRO = mi + lui / lei / loro (PRO = ‘ме + он / она / они / оне’)
Mi esorti / esorta / esortate / esortano a PRO1PL concordare.

- (4) Ci pro esorti / esorta / esorta / esortate /
Ми-ACC.1PL подстичеш-2SG / подстиче-3SG / подстичете-3SG / подстичете-2PL /
esortano / esortano а PRO concordare.
подстичете-3PL / подстичу-3PL COMP договорити се-PRES.INF
‘Подстичеш / Подстиче / Подстичете / Подстичете / Подстичете / Подстичу нас да се
договоримо.’
PRO = ci + lui / lei / loro (PRO = ‘нас + он / она / они / оне’)
Ci esorti / esorta / esortate / esortano a PRO1PL concordare.

Када фонетски неисказани субјекат контролишу имплицитна заменица и објекат у другом лицу једнине или множине или када је објекат хонорифичка заменичка форма у трећем лицу једнине или множине, PRO може бити у првом лицу множине (ако је имплицитна заменица у првом лицу једнине или множине), као у (5)–(8) или у другом лицу множине (када је имплицитна заменица у трећем лицу једнине или множине), као у (9)–(12).

- (5) Ti pro ordina / ordinano di PRO cooperare.
Ти-DAT.2SG наређује-3SG / наређују-3PL COMP сарађивати-PRES.INF
‘Наређује / Наређују ти да сарађујеш.’
PRO = ti + io / noi (PRO = ‘ти + ја / ми’)
Ti ordina / ordinano di PRO1PL cooperare.

- (6) Le pro ordina / ordinano di PRO cooperare.
Ви-DAT.3SG наређује-3SG / наређују-3PL COMP сарађивати-PRES.INF
‘Наређује / Наређују Вам да сарађујете.’
PRO = Le + io / noi (PRO = ‘Вам + ја / ми’)
Le ordina / ordinano di PRO1PL cooperare.

- (7) Vi pro ordina / ordinano di PRO cooperare.
 Ви-DAT.2PL наређује-3SG / наређују-3PL COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Наређује / Наређују вам да сарађујете.’
 PRO = vi + io / noi (PRO = ‘вам + ја / ми’)
 Vi ordina / ordinano di PRO1PL cooperare.
- (8) pro ordina / ordinano loro di PRO cooperare.
 наређује-3SG / наређују-3PL ви-DAT.3PL COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Наређује / Наређују вам да сарађујете.’
 PRO = io / noi + loro (PRO = ‘ја / ми + вам’)
 Ordina / Ordinano loro di PRO1PL cooperare.
- (9) Ti pro ordino / ordina / ordiniamo / ordinano
 Ти-DAT.2SG наређујем-1SG / наређује-3SG / наређујемо-1PL / наређују-3PL
 di PRO cooperare.
 COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Наређујем / Наређује / Наређујемо / Наређују ти да сарађујеш.’
 PRO = ti + lui / lei / loro (PRO = ‘ти + он / она / они / оне’)
 Ti ordino / ordina / ordiniamo / ordinano di PRO2PL cooperare.
- (10) Le pro ordino / ordina / ordiniamo / ordinano
 Ви-DAT.3SG наређујем-1SG / наређује-3SG / наређујемо-1PL / наређују-3PL
 di PRO cooperare.
 COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Наређујем / Наређује / Наређујемо / Наређују Вам да сарађујете.’
 PRO = Le + lui / lei / loro (PRO = ‘Вам + он / она / они / оне’)
 Le ordino / ordina / ordiniamo / ordinano di PRO2PL cooperare.
- (11) Vi pro ordino / ordina / ordiniamo / ordinano
 Ви-DAT.2PL наређујем-1SG / наређује-3SG / наређујемо-1PL / наређују-3PL
 di PRO cooperare.
 COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Наређујем / Наређује / Наређујемо / Наређују вам да сарађујете.’
 PRO = vi + lui / lei / loro (PRO = ‘вам + он / она / они / оне’)
 Vi ordino / ordina / ordiniamo / ordinano di PRO2PL cooperare.
- (12) pro ordino / ordina / ordiniamo / ordinano loro
 наређујем-1SG / наређује-3SG / наређујемо-1PL / наређују-3PL ви-DAT.3PL
 di PRO cooperare.
 COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Наређујем / Наређује / Наређујемо / Наређују вам да сарађујете.’

PRO = lui / lei / loro + loro (PRO = ‘он / она / они / оне + вам’)
 Ordino / ordina / ordiniamo / ordinano loro di PRO2PL cooperare.

У конструкцијама у којима PRO укључује прави објекат у трећем лицу једнине или множине, PRO може имати вредност првог, другог или трећег лица множине. У првом лицу множине је када укључује нулту заменицу у првом лицу једнине или множине (13), (14). Вредност другог лица множине PRO има када га, поред објекта у трећем лицу једнине или множине, контролише и нулта заменица у другом лицу једнине или множине или хонорифичка заменичка форма у трећем лицу једнине или множине (15), (16). Када су контролори прави објекат у трећем лицу једнине или множине и имплицитна заменица у трећем лицу једнине или множине, PRO је у трећем лицу множине (17), (18).

(13) Lo / La   pro costringi /   costringe /   costringe /
 Он / Она-ACC.3SG   примораваш-2SG / приморава-3SG / приморавате-3SG /
 costringete /   costringono /   costringono   а   PRO
 приморавате-2PL / приморавате-3PL / приморавају-3PL COMP
 riconciliarsi
 помирити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Примораваш / Приморава / Приморавате / Приморавате / Приморавате / Приморавају
 га / је да се помири.’
 PRO = lo / la + io / noi (PRO = ‘га / је + ја / ми’)
 Lo / La costringi / costringe / costringete / costringono а PRO1PL riconciliarsi.

(14) Li / Le   pro costringi /   costringe /   costringe /
 Они / Оне-ACC.3PL   примораваш-2SG / приморава-3SG / приморавате-3SG /
 costringete /   costringono /   costringono   а   PRO
 приморавате-2PL / приморавате-3PL / приморавају-3PL COMP
 riconciliarsi
 помирити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Примораваш / Приморава / Приморавате / Приморавате / Приморавате / Приморавају
 их / их да се помире.’
 PRO = li / le + io / noi (PRO = ‘их / их + ја / ми’)
 Li / Le costringi / costringe / costringete / costringono а PRO1PL riconciliarsi.

(15) Lo / La   pro costringo /   costringe /   costringiamo /
 Он / Она-ACC.3SG   приморавам-1SG / приморава-3SG / приморавамо-1PL /
 costringono   а   PRO riconciliarsi.
 приморавају-3PL COMP   помирити-PRES.INF се-REFL.3SG
 PRO = lo / la + tu / Lei / voi / loro (PRO = ‘га / је + ти / Ви / ви / ви’)
 ‘Приморавам / Приморава / Приморавамо / Приморавају га / је да се помири.’
 Lo / La costringo / costringe / costringiamo / costringono а PRO2PL riconciliarsi.

- (16) Li / Le pro costringo / costringe / costringiamo /
 Они / Оне-ACC.3PL приморавам-1SG / приморава-3SG / приморавамо-1PL /
 costringono а PRO riconciliarsi.
 примораважу-3PL COMP помирити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Приморавам / Приморава / Приморавамо / Примораважу их / их да се помире.’
 PRO = li / le + tu / Lei / voi / loro (PRO = ‘их / их + ти / Ви / ви / ви’)
 Li / Le costringo / costringe / costringiamo / costringono а PRO2PL riconciliarsi.
- (17) Lo / La pro costringo / costringi / costringe /
 Он / Она-ACC.3SG приморавам-1SG / примораваш-2SG / приморава-3SG /
 costringe / costringiamo / costringete / costringono /
 приморавате-3SG / приморавамо-1PL / приморавате-2PL / приморавате-3PL /
 costringono а PRO riconciliarsi.
 примораважу-3PL COMP помирити-PRES.INF се-REFL.3SG
 ‘Приморавам / Примораваш / Приморава / Приморавате / Приморавамо /
 Приморавате / Приморавате / Примораважу га / је да се помири.’
 PRO = lo / la + lui / lei / loro (PRO = ‘га / је + он / она / они / оне’)
 Lo / La costringo / costringi / costringe / costringiamo / costringete / costringono
 а PRO3PL riconciliarsi.
- (18) Li / Le pro costringo / costringi / costringe /
 Они / Оне-ACC.3PL приморавам-1SG / примораваш-2SG / приморава-3SG /
 costringe / costringiamo / costringete / costringono /
 приморавате-3SG / приморавамо-1PL / приморавате-2PL / приморавате-3PL /
 costringono а PRO riconciliarsi.
 примораважу-3PL COMP помирити-PRES.INF се-REFL.3PL
 ‘Приморавам / Примораваш / Приморава / Приморавате / Приморавамо /
 Приморавате / Приморавате / Примораважу их / их да се помире.’
 PRO = li / le + lui / lei / loro (PRO = ‘их / их + он / она / они / оне’)
 Li / Le costringo / costringi / costringe / costringiamo / costringete / costringono
 а PRO3PL riconciliarsi.

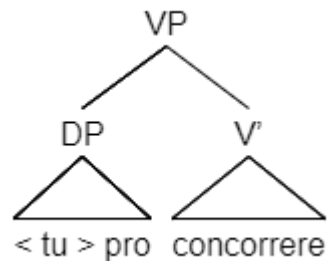
3.1.2.3. Деривација инфинитивних финалних конструкција делимичне контроле

За приказ деривације конструкције делимичне контроле послужиће нам контролна структура *Tu decidesti di concorrere* ‘Ти си одлучио / одлучила да се такмичиш’. У инфинитивној конструкцији се налази немаркирани лексички реципрочни глагол. Из тога следи да је фонетски неискazan субјекат, семантички, вишечлан елемент. Према анализи контролних структура насталих померањем (Родригес 2007), после спајања детерминативне фразе *tu* и фонетски неискazане заменице *pro* настаје детерминативна фраза *tu pro*, која је семантички у множини. У следећој тачки деривације детерминативна

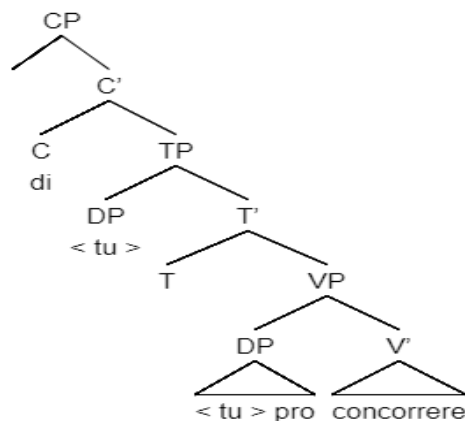
фраза *tu pro* спаја се са глаголом *concorrere* ‘такмичити се’ како би проверила семантичку улогу глагола у инфинитиву. Налази се у Spec, VP, где добија улогу агенса. Будући да је глагол *concorrere* ‘такмичити се’ немаркирани лексички реципрочни глагол и да захтева семантички субјекат у множини, семантичка улога агенса се додељује целој детерминативној фрази.

(1)

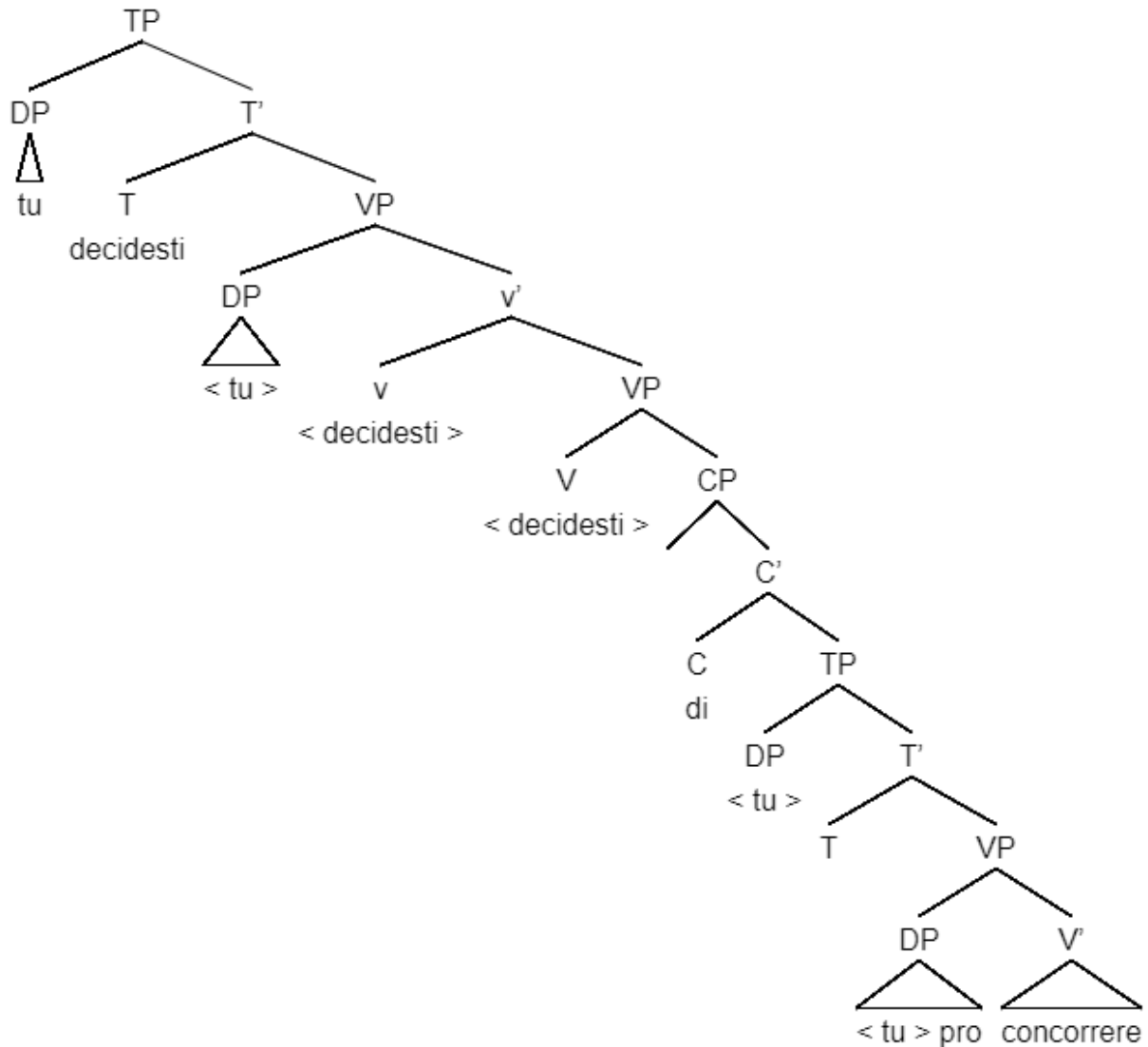
После спајања главе T и глаголске синтагме VP пројектује се категорија T'. Потом се DP *tu* копира и помера до Spec, TP. На том месту проверава uEPP категорије T, али ту не може проверити падеж номинатива јер T нема обележја флексије. У следећој тачки, деривацији приступа комплементизатор *di* и спаја се са TP.

(2)

После завршетка деривације инфинитивне конструкције започиње деривација управне реченице. Деривацији приступа глагол *decidesti*, након чега се DP *tu* помера на позицију Spec, VP. Затим се DP *tu* поново копира и спаја са категоријом T', при чему настаје временска фраза TP. У Spec, TP *tu* проверава принцип проширене пројекције глагола *decidesti* и свој падеж номинатива. На крају деривације остаје само највиша копија DP *tu*, а ниже копије се бришу.

(3)

У овој контролној структури, у зависности од вредности имплицитне заменице *pro*, субјекат инфинитивне конструкције семантички може бити у првом лицу множине (ако фонетски нереализована заменица има вредност првог лица једнине или множине) или у трећем лицу множине (уколико је фонетски неисказана заменица у трећем лицу једнине или множине). Морфолошки, делимични контролор је у једнини, што показује и флексија предиката управне реченице.

3.1.3. Инфинитивне финалне конструкције подељене контроле

У конструкцијама подељене контроле два аргумента управних реченица заједно контролишу фонетски неискazани субјекат инфинитивних конструкција (Корбалан 2018: 25; Ландау 2009: 12). Будући да ове конструкције имају два контролора, фонетски неискazани субјекат зависних реченица семантички је у множини (Фуџи 2010: 3). У овом потпоглављу испитаћемо услове у којима се јављају инфинитивне финалне конструкције подељене контроле. Наш циљ је да утврдимо да ли је њено успостављање условљено глаголима управне или зависне реченице, као и да ли контролор има обележје аниматности (+) или може имати и обележје аниматности (-).

Наша анализа је показала да се у реченицама надређеним инфинитивним конструкцијама подељене контроле јављају двовалентни или тровалентни глаголи, а у инфинитивним конструкцијама најчешће узајамно-повратни глаголи или немаркирани лексички реципрочни глаголи.

Зависне конструкције подељене контроле са узајамно-повратним глаголима могу бити:

а) прилошке финалне конструкције:

(1) Mi pro telefonò per PRO incontrarci. (Coris: MON2005_07)
Ja-DAT.1SG телефонирао је-3SG COMP срести-PRES.INF се-REFL.1PL
'Телефонирао ми је да бисмо се срели.'

(2) pro vorrei conoscere ragazzi e ragazze
желео / желела бих-1SG упознати-PRES.INF младиће и девојке-ACC.3PL
della mia età per PRO scrivervi e-mail.
својих година COMP писати-PRES.INF се-REFL.1PL имејлове
'Желео / Желела бих да упознам младиће и девојке својих година да бисмо једни другима писали имејлове.'

б) допунске финалне конструкције:

(3) Mi pro ha chiesto di PRO vederci. (La Repubblica, 2.7.2021)
Ja-DAT.1SG је-3SG тражио COMP видети-PRES.INF се-REFL.1PL
'Тражио је од мене да се видимо.'

(4) Le pro proponi di PRO incontrarvi
Она-DAT.3SG предлажеш-2SG COMP срести-PRES.INF се-REFL.2PL
al bar.
у бару

‘Предлажеш јој да се сретнете у бару.’

- (5) Mi pro ha mandato una lettera con l’invito ad PRO
Ja-DAT.1SG је-3SG послао / послала писмо с позивом COMP
incontrarsi il 9 giugno.
срести-PRES.INF се-REFL.1PL деветог јуна
‘Послао / Послала ми је писмо с позивом за сусрет 9. јуна.’

в) односне финалне конструкције:

- (6) Le regalerà un appartamento dove PRO
Она-DAT.3SG поклониће-3SG један стан COMP
incontrarsi.
сретати-PRES.INF се-REFL.3PL
‘Поклониће јој један стан где ће се сретати.’

У примеру (1) контролори имплицитног субјекта инфинитивних конструкција су аргументи глагола управне реченице: неправи објекат у првом лицу једнине и субјекат у трећем лицу једнине. Један од контролора те контролне структуре је у првом лицу, па је семантичко лице имплицитног субјекта прво лице множине. Као што се може видети у датом примеру, морфолошко лице имплицитног субјекта подудара се са његовим семантичким лицем, што показује лице повратне клитике *ci*. Наведена тврдња се односи и на пример (2), у којем је један од контролора (субјекат управне реченице) у првом лицу.

У примерима (3)–(6) морфолошко лице имплицитног субјекта такође се поклапа са вредношћу његовог семантичког лица.

Како бисмо испитали могуће вредности семантичког и морфолошког лица фонетски неисказаног субјекта инфинитивних конструкција, реконструисаћемо примере са узајамно-повратним глаголима преузете из грађе, мењајући лица глаголских аргумената који заједно контролишу PRO.

Као што показују реконструисани примери (7)–(16), PRO је, без обзира на лице објекта, морфолошки и семантички у првом лицу множине када је субјекат управне реченице у првом лицу једнине или множине.

- (7) Ti pro telefonai per PRO1PL
Ти-DAT.2SG телефонирао / телефонирао сам-1SG COMP
incontrarsi.
срести-PRES.INF се-REFL.1PL
‘Телефонирао / Телефонирао сам ти да бисмо се срели / среле.’
PRO = io + ti (PRO = ‘ја + ти’)

- (8) Gli / Le / Le pro telefonai per PRO1PL
 Он / Она / Ви-DAT.3SG telefonaio / telefonirala sam-1SG COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF ce-REFL.1PL
 ‘Телефонирао / Телефонирала сам му / јој / Вам да бисмо се срели / среле.’
 PRO = io + gli / le / Le (PRO = ‘ja + му / јој / Вам’)
- (9) Vi pro telefonai per PRO1PL
 Ви-DAT.2PL telefonaio / telefonirala sam-1SG COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF ce-REFL.1PL
 ‘Телефонирао / Телефонирала сам вам да бисмо се срели / среле.’
 PRO = io + vi (PRO = ‘ja + вам’)
- (10) pro telefonai loro per PRO1PL
 telefonaio / telefonirala sam-1SG vi-DAT.3PL COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF ce-REFL.1PL
 ‘Телефонирао / Телефонирала сам вам да бисмо се срели.’
 PRO = io + loro (PRO = ‘ja + вам’)
- (11) Gli pro telefonai per PRO1PL
 Они / Оне-DAT.3PL telefonaio / telefonirala sam-1SG COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF ce-REFL.1PL
 ‘Телефонирао / Телефонирала сам им да бисмо се срели / среле.’
 PRO = io + gli (PRO = ‘ja + им’)
- (12) Ti pro telefonammo per PRO1PL
 Ти-DAT.2SG telefonirali / telefonirale smo-1PL COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF ce-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале смо ти да бисмо се срели / среле.’
 PRO = noi + ti (PRO = ‘ми + ти’)
- (13) Gli / Le / Le pro telefonammo per PRO1PL
 Он / Она / Ви-DAT.3SG telefonirali / telefonirale smo-1PL COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF ce-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале смо му / јој / Вам да бисмо се срели / среле.’
 PRO = noi + gli / le / Le (PRO = ‘ми + му / јој / Вам’)

- (14) Vi pro telefonammo per PRO1PL
 Ви-DAT.2PL телефонирали / телефонирале смо-1PL COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале смо вам да бисмо се срели / среле.’
 PRO = noi + vi (PRO = ‘ми + вам’)
- (15) pro telefonammo loro per PRO1PL
 телефонирали / телефонирале смо-1PL ви-DAT.3PL COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале смо вам да бисмо се срели.’
 PRO = noi + loro (PRO = ‘ми + вам’)
- (16) Gli pro telefonammo per PRO1PL
 Они / Оне-DAT.3PL телефонирали / телефонирале смо-1PL COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале смо им да бисмо се срели / среле.’
 PRO = noi + gli (PRO = ‘ми + им’)

Фонетски неисказани субјекат је морфолошки и семантички у првом лицу множине и уколико је објекат управне реченице у првом лицу јединине или множине, без обзира на лице субјекта (17)–(24).

- (17) Mi pro telefonasti per PRO1PL
 Ја-DAT.1SG телефонирао / телефонирала си-2SG COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирао / Телефонирала си ми да бисмо се срели / среле.’
 PRO = tu + mi (PRO = ‘ти + ми’)
- (18) Mi pro telefonò per
 Ја-DAT.1SG телефонирао / телефонирала је / телефонирали сте-3SG COMP
 PRO1PL incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирао / Телефонирала ми је да бисмо се срели / среле.’
 ‘Телефонирали сте ми да бисмо се срели.’
 PRO = lui / lei / Lei + mi (PRO = ‘он / она / Ви + ми’)

- (19) Mi pro telefonaste per PRO1PL
 Ja-DAT.1SG телефонирали / телефонирале сте-2PL COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале сте ми да бисмо се срели / среле.’
 PRO = voi + mi (PRO = ‘ви + ми’)
- (20) Mi pro telefonarono per PRO1PL
 Ja-DAT.1SG телефонирали / телефонирале су-3PL³² COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале су ми да бисмо се срели / среле.’
 PRO = loro + mi (PRO = ‘они / оне + ми’)
- (21) Ci pro telefonasti per PRO1PL
 Mi-DAT.1PL телефонирао / телефонирала си-2SG COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирао / Телефонирала си нам да бисмо се срели / среле.’
 PRO = tu + ci (PRO = ‘ти + нам’)
- (22) Ci pro telefonò per
 Mi-DAT.1PL телефонирао / телефонирала је / телефонирали сте-3SG COMP
 PRO1PL incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирао / Телефонирала нам да је бисмо се срели / среле.’
 ‘Телефонирали сте нам да бисмо се срели.’
 PRO = lui / lei / Lei + ci (PRO = ‘он / она / Ви + нам’)
- (23) Ci pro telefonaste per PRO1PL
 Mi-DAT.1PL телефонирали / телефонирале сте-2PL COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале сте да бисмо се срели / среле.’
 PRO = voi + ci (PRO = ‘ви + нам’)

---

³² Исту вредност фонетски неискazани субјекат има и ако је субјекат хонорифичка заменичка форма у трећем лицу множине: *Mi telefonarono per PRO1PL incontrarci* ‘Телефонирали сте ми да бисмо се срели’, PRO = loro + mi (PRO = ‘ви + ми’).

- (24) Ci pro telefonarono per PRO1PL
 Ми-DAT.1PL телефонирали / телефонирале су-3PL³³ COMP
 incontrarci.
 срести-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Телефонирали / Телефонирале су да бисмо се срели / среле.’
 PRO = loro + ci (PRO = ‘они / оне + нам’)

У конструкцијама са субјектом управне реченице у другом лицу једине или множине и са објектом у трећем лицу једине или множине, имплицитни субјекат је семантички и морфолошки у другом лицу множине (25)–(30). Исту вредност скривени субјекат има и када су подељени контролори хонорифичка заменичка форма у трећем лицу и објекат у трећем лицу. Да је PRO и морфолошки у истом лицу показује повратна клитика *vi* у зависним конструкцијама.

- (25) Gli / Le pro hai scritto per PRO2PL
 Он / Она-DAT.3SG си-2SG писао / писала COMP
 consultarvi sull'app Mediolanum.
 консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
 ‘Писао / Писала си му / јој да бисте се консултовали / консултовале о апликацији Медиоланум.’
 PRO = tu + gli / le (PRO = ‘ти + му / јој’)

- (26) Gli pro hai scritto per PRO2PL
 Они / Оне-DAT.3PL си-2SG писао / писала COMP
 consultarvi sull'app Mediolanum.
 консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
 ‘Писао / Писала си им да бисте се консултовали / консултовале о апликацији Медиоланум.’
 PRO = tu + gli (PRO = ‘ти + им’)

- (27) Gli / Le pro ha scritto per PRO2PL
 Он / Она-DAT.3SG сте-3SG писали COMP
 consultarvi sull'app Mediolanum.
 консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
 ‘Писали сте му / јој да бисте се консултовали о апликацији Медиоланум.’
 PRO = Lei + gli / le (PRO = ‘Ви + му / јој’)

³³ PRO је семантички у првом лицу множине и када је субјекат хонорифичка заменичка форма у трећем лицу множине: *Ci telefonarono per PRO1PL incontrarci* ‘Телефонирали сте нам да бисмо се срели’, PRO = loro + ci (PRO = ‘ви + нам’).

(28) Gli pro ha scritto per PRO2PL
 Они / Она-DAT.3PL сте-3SG писали COMP
 consultarvi sull'app Mediolanum.
 консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
 ‘Писали сте им да бисте се консултовали о апликацији Медиоланум.’
 PRO = lei + gli (PRO = ‘Ви + им’)

(29) Gli / Le pro avete scritto per PRO2PL
 Он / Она-DAT.3SG сте-2PL³⁴ писали / писале COMP
 consultarvi sull'app Mediolanum.
 консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
 ‘Писали / Писале сте му / јој да бисте се консултовали / консултовале о апликацији
 Медиоланум.’
 PRO = voi + gli / le (PRO = ‘ви + му / јој’)

(30) Gli pro avete scritto per PRO2PL
 Они / Она-DAT.3PL сте-2PL³⁵ писали / писале COMP
 consultarvi sull'app Mediolanum.
 консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
 ‘Писали / Писале сте им да бисте се консултовали / консултовале о апликацији
 Медиоланум.’
 PRO = voi + gli (PRO = ‘ви + им’)

PRO је морфолошки и семантички у другом лицу множине и када је објекат у другом лицу једнине или множине или када је у функцији објекта хонорифичка заменичка форма у трећем лицу једнине или множине, а субјекат у трећем лицу једнине или множине. Дату тврдњу потврђују примери (31)–(36).

(31) Ti / Le pro ha scritto per PRO2PL
 Ти-DAT.2SG / Ви-DAT.3SG је-3SG писао / писала COMP
 consultarvi sull'app Mediolanum.
 консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
 ‘Писао / Писала ти / Вам је да бисте се консултовали / консултовале о апликацији

³⁴ PRO има исту морфолошку и семантичку вредност и када је субјекат управне реченице хонорифичка заменичка форма у трећем лицу множине, нпр. *Gli / Le hanno scritto per PRO2PL consultarvi sull'app Mediolanum* ‘Писали сте му / јој да бисте се консултовали о апликацији Медиоланум’, PRO = loro + gli / le (PRO = ‘ви + му / јој’).

³⁵ Исту вредност имплицитни субјекат има и уколико је субјекат управне реченице хонорифичка заменичка форма у трећем лицу множине, нпр. *Gli hanno scritto per PRO2PL consultarvi sull'app Mediolanum* ‘Писали сте им да бисте се консултовали о апликацији Медиоланум’, PRO = loro + gli (PRO = ‘ви + им’).

Медиоланум.’
PRO = lui / lei + ti / Le (PRO = ‘он / она + ти / Вам’)

(32) Ti / Le pro hanno scritto per PRO2PL
Ти-DAT.2SG / Ви-DAT.3SG су-3PL писали / писале COMP
consultarvi sull'app Mediolanum.
консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
‘Писали / Писале су ти / Вам да бисте се консултовали / консултовале о апликацији
Медиоланум.’
PRO = loro + ti / Le (PRO = ‘они / оне + ти / Вам’)

(33) Vi pro ha scritto per PRO2PL
Ви-DAT.2PL је-3SG писао / писала COMP
consultarvi sull'app Mediolanum.
консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
‘Писао / Писала вам је да бисте се консултовали / консултовале о апликацији
Медиоланум.’
PRO = lui / lei + vi (PRO = ‘он / она + вам’)

(34) Vi pro hanno scritto per PRO2PL
Ви-DAT.2PL су-3PL писали / писале COMP
consultarvi sull'app Mediolanum.
консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
‘Писали / Писале су вам да бисте се консултовали / консултовале о апликацији
Медиоланум.’
PRO = loro + vi (PRO = ‘они / оне + вам’)

(35) pro ha scritto loro per PRO2PL
је-3SG писао / писала ви-DAT.3PL COMP
consultarvi sull'app Mediolanum.
консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
‘Писао / Писала вам је да бисте се консултовали о апликацији Медиоланум.’
PRO = lui / lei + loro (PRO = ‘он / она + вам’)

(36) pro hanno scritto loro per PRO2PL
су-3PL писали / писале ви-DAT.3PL COMP
consultarvi sull'app Mediolanum.
консултовати-PRES.INF се-REFL.2PL о апликацији Медиоланум
‘Писали / Писале су вам да бисте се консултовали о апликацији Медиоланум.’
PRO = loro + loro (PRO = ‘они / оне + вам’)

Фонетски неисказани субјекат инфинитивних конструкција може бити морфолошки и семантички и у трећем лицу множине. Такву вредност PRO има када су и субјекат и објекат управне реченице у трећем лицу једнине или множине, као што илуструју примери (37)–(40):

- (37) Lo / La   pro chiamerà   per   PRO3PL accordarsi
 Он / Она-ACC.3SG   позваће-3SG   COMP   договорити-PRES.INF
                                   sul nuovo orario.
 ce-REFL.3PL о новом распореду
 ‘Позваће га / је да би се договорили / договориле о новом распореду.’
 PRO = lo / la + lui / lei (PRO = ‘га / је + он / она’)
- (38) Lo / La   pro chiameranno   per   PRO3PL accordarsi
 Он / Она-ACC.3SG   позваће-3PL   COMP   договорити-PRES.INF
                                   sul nuovo orario.
 ce-REFL.3PL о новом распореду
 ‘Позваће га / је да би се договорили / договориле о новом распореду.’
 PRO = lo / la + loro (PRO = ‘га / је + они / оне’)
- (39) Li / Le   pro chiamerà   per   PRO3PL accordarsi
 Они / Оне-ACC.3PL   позваће-3SG   COMP   договорити-PRES.INF
                                   sul nuovo orario.
 ce-REFL.3PL о новом распореду
 ‘Позваће их да би се договорили / договориле о новом распореду.’
 PRO = li / le + lui / lei (PRO = ‘их / их + он / она’)
- (40) Li / Le   pro chiameranno   per   PRO3PL accordarsi
 Они / Оне-ACC.3PL   позваће-3PL   COMP   договорити-PRES.INF
                                   sul nuovo orario.
 ce-REFL.3PL о новом распореду
 ‘Позваће их да би се договорили / договориле о новом распореду.’
 PRO = li / le + loro (PRO = ‘их / их + они / оне’)

Конструкције подељене контроле могу садржати и немаркиране лексички реципрочне глаголе. Из примера који следе уочава се да такве конструкције могу бити:

а) допунске финалне конструкције:

(41) Ci incoraggi a PRO collaborare.
 Ми-ACC.1PL охрабрујеш-2SG COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Охрабрујеш нас да сарађујемо.’

б) прилошке финалне конструкције:

(42) Fidel chiamò Mary a Finca Vigia per PRO
 Фидел-3SG позвао је-3SG Мери-ACC.3SG у Финку Вихију COMP
 concordare una sua visita. (Coris: NARRATTrVaria)
 договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
 ‘Фидел је позвао Мери у вилу Финка Вихија да се договоре о једној његовој посети.’

в) односне финалне конструкције:

(43) Giulio ti regalerà un autodromo dove PRO
 Ђулио-3SG ти-DAT.2SG поклониће-3SG аутодром COMP
 gareggiare.
 такмичити се-PRES.INF
 ‘Ђулио ће ти поклонити аутодром за такмичење.’

Како бисмо показали да вредност морфолошког и семантичког лица скривеног субјекта зависи од лица оба глаголска аргумента управних реченица и у инфинитивним конструкцијама са немаркираним лексички реципрочним глаголима, реконструисаћемо примере забележене у корпусу.

Прво ћемо размотрити вредности скривеног субјекта у контролним структурама у којима је субјекат управне реченице у првом лицу једнине. Када се PRO тумачи као елемент који контролишу субјекат у првом лицу једнине и објекат у другом или трећем лицу једнине или множине, PRO је у првом лицу множине (44)–(47).

(44) Ti pro incoraggio a PRO1PL cooperare
 Ти-ACC.2SG охрабрујем-1SG COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Охрабрујем те да сарађујемо.’
 PRO = ti + io (PRO = ‘те + ја’)

(45) Lo / La / La pro incoraggio a PRO1PL cooperare.
 Он / Она / Ви-ACC.3SG охрабрујем-1SG COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Охрабрујем га / је / Вас да сарађујемо.’
 PRO = lo / la / La + io (PRO = ‘га / је / Вас + ја’)

(46) Vi pro incoraggio a PRO1PL cooperare.
 Ви-АСС.2PL охрабрујем-1SG COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Охрабрујем вас да сарађујемо.’
 PRO = vi + io (PRO = ‘вас + ја’)

(47) Li / Le pro incoraggio a PRO1PL cooperare.
 Они / Оне / Ви-АСС.3PL охрабрујем-1SG COMP сарађивати-PRES.INF
 ‘Охрабрујем их / вас да сарађујемо.’
 PRO = li / le + io (PRO = ‘их / их / вас + ја’)

Сада ћемо анализирати могуће вредности скривеног субјекта у контролним структурама са субјектом у другом лицу једнине. Када су подељени контролори субјекат у другом лицу једнине и објекат управних реченица, PRO може бити у првом лицу множине (уколико је објекат у првом лицу једнине или множине) (48), (49) или у другом лицу множине (ако је објекат у трећем лицу једнине или множине) (50), (51).

(48) Mi pro esorti a PRO1PL negoziare.
 Ја-АСС.1SG подстичеш-2SG COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Подстичеш ме да преговарамо.’
 PRO = mi + tu (PRO = ‘ме + ти’)

(49) Ci pro esorti a PRO1PL negoziare.
 Ми-АСС.1PL подстичеш-2SG COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Подстичеш нас да преговарамо.’
 PRO = ci + tu (PRO = ‘нас + ти’)

(50) Lo / La pro esorti a PRO2PL negoziare.
 Он / Она-АСС.3SG подстичеш-2SG COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Подстичеш га / је да преговарате.’
 PRO = lo / la + tu (PRO = ‘га / је + ти’)

(51) Li / Le pro esorti a PRO2PL negoziare.
 Они / Оне-АСС.3PL подстичеш-2SG COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Подстичеш их да преговарате.’
 PRO = li / le + tu (PRO = ‘их / их + ти’)

Имплицитни субјекат има исту морфолошку вредност и ако је субјекат хонорифичка заменичка форма у трећем лицу једнине (52)–(55).

- (52) Mi pro esorta a PRO1PL negoziare.
 Ja-ACC.1SG подстичете-3SG COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Подстичете ме да преговарамо.’
 PRO = mi + Lei (PRO = ‘ме + Ви’)
- (53) Ci pro esorta a PRO1PL negoziare.
 Ми-ACC.1PL подстичете-3SG COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Подстичете нас да преговарамо.’
 PRO = ci + Lei (PRO = ‘нас + Ви’)
- (54) Lo / La pro esorta a PRO2PL negoziare.
 Он / Она-ACC.3SG подстичете-3SG COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Подстичете га / је да преговарате.’
 PRO = lo / la + Lei (PRO = ‘га / је + Ви’)
- (55) Li / Le pro esorta a PRO2PL negoziare.
 Они / Оне-ACC.3PL подстичете-3SG COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Подстичете их да преговарате.’
 PRO = li / le + Lei (PRO = ‘их / их + Ви’)

Контролна структура *Fidel chiamò Mary a Finca Vigia per concordare una sua visita* (Coris: NARRATTrVaria) ‘Фидел је позвао Мери у вилу Финка Вихија да се договоре о једној његовој посети’ послужиће нам за анализу вредности имплицитног субјекта када је субјекат управне реченице у трећем лицу једнине. Када се PRO, у конструкцијама са субјектом у трећем лицу једнине, тумачи као елемент сачињен од субјекта и објекта управне реченице у трећем лицу једнине или множине, има вредност трећег лица множине (56), (57).

- (56) Fidel lo / la pro chiamò a Finca Vigia per PRO3PL
 Фидел-3SG он / она-ACC.3SG позвао је-3SG у Финку Вихију COMP
 concordare una sua visita. (Coris: NARRATTrVaria)
 договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
 ‘Фидел га / ју је позвао у вилу Финка Вихија да се договоре о једној његовој посети.’
 PRO = Fidel + lo / la (PRO = ‘Фидел + га / је’)
- (57) Fidel li / le pro chiamò a Finca Vigia per PRO3PL
 Фидел-3SG они / оне-ACC.3PL позвао је-3SG у Финку Вихију COMP
 concordare una sua visita.
 договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
 ‘Фидел их је позвао у вилу Финка Вихија да се договоре о једној његовој посети.’

PRO = Fidel + li / le (PRO = ‘Фидел + их / их’)

PRO у конструкцијама подељене контроле са субјектом управне реченице у трећем лицу једнине има вредност: а) првог лица множине (када га контролишу субјекат у трећем лицу једнине и објекат у првом лицу једнине или множине), као у (58) и (59), б) другог лица множине (када је објекат у другом лицу једнине или множине (60), (61) или када је објекат хонорифичка форма у трећем лицу једнине или множине (62), (63)).

- (58) Fidel mi pro chiamò a Finca Vigia per PRO1PL
Фидел ја-ACC.1SG позвао је-3SG у Финку Вихију COMP
concordare una sua visita.
договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
‘Фидел ме је позвао у вилу Финка Вихија да се договоримо о једној његовој посети.’
PRO = Fidel + mi (PRO = ‘Фидел + ме’)
- (59) Fidel ci pro chiamò a Finca Vigia per PRO1PL
Фидел ми-ACC.1PL позвао је-3SG у Финку Вихију COMP
concordare una sua visita.
договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
‘Фидел нас је позвао у вилу Финка Вихија да се договоримо о једној његовој посети.’
PRO = Fidel + ci (PRO = ‘Фидел + нас’)
- (60) Fidel ti pro chiamò a Finca Vigia per PRO2PL
Фидел ти-ACC.2SG позвао је-3SG у Финку Вихију COMP
concordare una sua visita.
договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
‘Фидел те је позвао у вилу Финка Вихија да се договорите о једној његовој посети.’
PRO = Fidel + ti (PRO = ‘Фидел + те’)
- (61) Fidel vi pro chiamò a Finca Vigia per PRO 2PL
Фидел ви-ACC.2PL позвао је-3SG у Финку Вихију COMP
concordare una sua visita.
договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
‘Фидел вас је позвао у вилу Финка Вихија да се договорите о једној његовој посети.’
PRO = Fidel + vi (PRO = ‘Фидел + вас’)
- (62) Fidel La pro chiamò a Finca Vigia per PRO 2PL
Фидел Ви-ACC.3SG позвао је-3SG у Финку Вихију COMP
concordare una sua visita.
договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
‘Фидел Вас је позвао у вилу Финка Вихија да се договорите о једној његовој посети.’

PRO = Fidel + La (PRO = 'Фидел + Вас')

- (63) Fidel li / le pro chiamò a Finca Vigia per PRO 2PL
Фидел ви-АСС.3PL позвао је-3SG у Финку Вихију COMP
concordare una sua visita.
договорити се-PRES.INF о једној његовој посети
'Фидел вас је позвао у вилу Финка Вихија да се договорите о једној његовој посети.'
PRO = Fidel + li / le (PRO = 'Фидел + вас / вас')

Испитаћемо сада конструкције са субјектом управне реченице у првом лицу множине. PRO је у првом лицу множине када је контролор PRO, поред субјекта, објекат у другом лицу једнине или множине (64), (66) или у трећем лицу једнине или множине (65), (67).

- (64) Ti pro invitiamo a PRO1PL collaborare.
Ти-АСС.2SG позивамо-1PL COMP сарађивати-PRES.INF
'Позивамо те да сарађујемо.'
PRO = ti + noi (PRO = 'те + ми')
- (65) Lo / La / La pro invitiamo a PRO1PL collaborare.
Он / Она / Ви-АСС.3SG позивамо-1PL COMP сарађивати-PRES.INF
'Позивамо га / је / Вас да сарађујемо.'
PRO = lo / la / La + noi (PRO = 'га / је / Вас + ми')
- (66) Vi pro invitiamo a PRO1PL collaborare.
Ви-АСС.2PL позивамо-1PL COMP сарађивати-PRES.INF
'Позивамо вас да сарађујемо.'
PRO = vi + noi (PRO = 'вас + ми')
- (67) Li / Le pro invitiamo a PRO1PL collaborare.
Они / Оне / Ви-АСС.3PL позивамо-1PL COMP сарађивати-PRES.INF
'Позивамо их / вас да сарађујемо.'
PRO = li / le + noi (PRO = 'их / их / вас + ми')

У зависности од лица објекта, у одговарајућем контексту PRO у контролним структурама са субјектом управне реченице у другом лицу множине, може бити у првом (68), (69) или другом лицу множине (70), (71). Када скривени субјекат, поред субјекта у другом лицу множине, контролише објекат у првом лицу једнине или множине, PRO је у

првом лицу множине. Када PRO контролишу субјекат у другом лицу множине и објекат у трећем лицу једнине или множине, PRO је у другом лицу множине.

(68) Mi pro inviterete a pranzo per PRO1PL discutere
Ja-ACC.1SG позваћете-2PL на ручак COMP дискутовати-PRES.INF
della proposta di Silvia.
о Силвијином предлогу
'Позваћете ме на ручак да бисмо дискутовали / дискутовале о Силвијином предлогу.'
PRO = mi + voi (PRO = 'ме + ви')

(69) Ci pro inviterete a pranzo per PRO1PL discutere
Ми-ACC.1PL позваћете-2PL на ручак COMP дискутовати-PRES.INF
della proposta di Silvia.
о Силвијином предлогу
'Позваћете нас на ручак да бисмо дискутовали / дискутовале о Силвијином предлогу.'
PRO = ci + voi (PRO = 'нас + ви')

(70) Lo / La pro inviterete a pranzo per PRO2PL discutere
Он / Она-ACC.3SG позваћете-2PL на ручак COMP дискутовати-PRES.INF
della proposta di Silvia.
о Силвијином предлогу
'Позваћете га / је на ручак да бисте дискутовали / дискутовале о Силвијином предлогу.'
PRO = lo / la + voi (PRO = 'га / је + ви')

(71) Li / Le pro inviterete a pranzo per PRO2PL discutere
Они / Оне-ACC.3PL позваћете-2PL на ручак COMP дискутовати-PRES.INF
della proposta di Silvia.
о Силвијином предлогу
'Позваћете их на ручак да бисте дискутовали / дискутовале о Силвијином предлогу.'
PRO = li / le + voi (PRO = 'их / их + ви')

Сада ћемо анализирати конструкције са субјектом у трећем лицу множине. Када су контролори субјекат управне реченице и објекат, PRO може бити у првом лицу множине (када је објекат у првом лицу једнине или множине) (72), (73), у другом лицу множине (ако је објекат у другом лицу једнине или множине или када је објекат хонорифичка заменичка форма у трећем лицу једнине или множине) (74)–(77) или у трећем лицу множине (уколико је објекат у трећем лицу једнине или множине) (78), (79).

- (72) Mi pro obbligano a PRO1PL negoziare.
 Ja-ACC.1SG приморавају-3PL COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Приморавају ме да преговарамо.’
 PRO = mi + loro (PRO = ‘ме + они / оне’)
- (73) Ci pro obbligano a PRO1PL negoziare.
 Ми-ACC.1PL приморавају-3PL COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Приморавају нас да преговарамо.’
 PRO = ci + loro (PRO = ‘нас + они / оне’)
- (74) Ti pro obbligano a PRO2PL negoziare.
 Ти-ACC.2SG приморавају-3PL COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Приморавају те да преговарате.’
 PRO = ti + loro (PRO = ‘те + они / оне’)
- (75) La pro obbligano a PRO2PL negoziare.
 Ви-ACC.3SG приморавају-3PL COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Приморавају Вас да преговарате.’
 PRO = La + loro (PRO = ‘Вас + они / оне’)
- (76) Vi pro obbligano a PRO2PL negoziare.
 Ви-ACC.2PL приморавају-3PL COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Приморавају вас да преговарате.’
 PRO = vi + loro (PRO = ‘вас + они / оне’)
- (77) Li / Le pro obbligano a PRO2PL negoziare.
 Ви-ACC.3PL приморавају-3PL COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Приморавају вас да преговарате.’
 PRO = li / le + loro (PRO = ‘вас / вас + они / оне’)
- (78) Lo / La pro obbligano a PRO3PL negoziare.
 Он / Она-ACC.3SG приморавају-3PL COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Приморавају га / је да преговарају.’
 PRO = lo / la + loro (PRO = ‘га / је + они / оне’)
- (79) Li / Le pro obbligano a PRO3PL negoziare.
 Они / Оне-ACC.3PL приморавају-3PL COMP преговарати-PRES.INF
 ‘Приморавају их да преговарају.’
 PRO = li / le + loro (PRO = ‘их / их + они / оне’)

Конструкције подељене контроле могу бити и конструкције које не садрже реципрочне глаголе. Такве се конструкције налазе у саставу контролних структура са управним глаголима који означавају да агенс позива друго лице или друга лица да нешто обаве заједно (нпр. *convocare* ‘позвати’, *invitare* ‘позвати’, *chiamare* ‘позвати’, *telefonare* ‘телефонирати’, *proporre* ‘предложити’). У зависним конструкцијама могу стајати прилози *insieme* ‘заједно’ или *assieme* ‘заједно’. Имплицитни субјекат зависних конструкција има исту морфолошку и семантичку вредност коју би имао и у конструкцијама са реципрочним глаголима у инфинитиву.

- (80) Mi pro ha regalato il biglietto per PRO1PL
 Ја-DAT.1SG је-3SG поклонио / поклонила карту COMP
 andare insieme a teatro.
 ићи-PRES.INF заједно у позориште
 ‘Поклонио / поклонила ми је карту да бисмо заједно ишли / ишле у позориште.’
 PRO = mi + lui / lei (PRO = ‘ми + он / она’)
- (81) Ti pro ha proposto di PRO2PL studiare
 Ти-DAT.2SG је-3SG предложио / предложила COMP учити-PRES.INF
 assieme.
 заједно
 ‘Предложио / предложила ти је да учите заједно.’
 PRO = ti + lui / lei (PRO = ‘ти + он / она’)
- (82) pro ha invitato la coetanea a PRO3PL pranzare
 је-3SG позвао / позвала вршњакињу-3SG COMP ручати-PRES.INF
 insieme.
 заједно
 ‘Позвао / позвала је вршњакињу да ручају заједно.’
 PRO = lui / lei + la coetanea (PRO = ‘он / она + вршњакињу’)

Подељена контрола се остварује и у односим финалним конструкцијама са комплементизатором *da* и са прилозима *insieme* ‘заједно’ или *assieme* ‘заједно’. У таквим конструкцијама PRO контролишу неправи објекат и субјекат управне реченице.

- (83) Mi pro ha portato una torta di compleanno da PRO
 Ја-DAT.1SG је-3SG донео једну тарту рођенданску COMP
 mangiare insieme dopo cena.
 појести-PRES.INF заједно после вечере
 ‘Донео ми је рођенданску тарту да је поједемо заједно после вечере.’

Конструкције подељене контроле могу садржати и семикопулативне глаголе које допуњују именице *alleato* ‘савезник’, *amico* ‘пријатељ’, *compagno* ‘партнер’, *collega* ‘колега’, *collaboratore* ‘сарадник’, *partner* ‘партнер’, *socio* ‘ортак’. У таквим конструкцијама имплицитни субјекат такође је семантички и морфолошки у множини, што илуструју горе наведене именице у множини у следећим примерима:

- (84) Ti   pro ho   chiamato   per   PRO1PL diventare
 Ти-ACC.2SG   сам-1SG   позвао / позвала   COMP   постати-PRES.INF
 soci.
 ортаци-PL
 ‘Позвао / позвала сам те да бисмо постали ортаци.’
 PRO = ti + io (PRO = ‘те + ја’)

- (85) Mi   pro chiedi   di   PRO1PL rimanere   amici.
 Ја-DAT.1SG   тражиш-2SG   COMP   остати-PRES.INF   пријатељи-PL
 ‘Тражиш од мене да останемо пријатељи.’
 PRO = mi + tu (PRO = ‘ми + ти’)

У корпусу смо забележили и контролне структуре са повратним глаголом у управној реченици, као у (86). У датом примеру један учесник у ситуацији је субјекат, а други учесник је означен социјативном допуном. Из тога проистиче да је контролор имплицитног субјекта зависне конструкције субјекат управне реченице и предлошка фраза *con la Bindi* која је у функцији социјативне допуне. Као и у свим претходно наведеним конструкцијама подељене контроле када је један од контролора у првом лицу, фонетски неискazани субјекат инфинитивне конструкције морфолошки и семантички је у првом лицу множине.

- (86) Mi   ero   anche incontrato con la Bindi   per   PRO
 Се-REFL.1SG   сам-1SG и   срео   са   Бинди-3SG   COMP
 accordarci. (Coris: STAMPA)
 договорити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Срео сам се и са Бинди да бисмо се договорили.’

Реконструисани примери (87)–(94) показују да у контролним структурама у којима је један контролор у трећем лицу једнине или множине, а други контролор у другом лицу једнине или множине или хонорифичка заменичка форма у трећем лицу једнине или множине, фонетски неискazани субјекат зависне конструкције има морфолошку и семантичку вредност другог лица множине.

- (87) Mario si era anche incontrato con te / Lei
 Марио-3SG ce-REFL.3SG je-3SG и срео с тобом-2SG / Вама-3SG
 per PRO2PL accordarvi.
 COMP договорити-PRES.INF ce-REFL.2PL
 ‘Марио се срео и с тобом / Вама да бисте се договорили.’
- (88) Mario si era anche incontrato con voi / loro
 Марио-3SG ce-REFL.3SG je-3SG и срео с вама-2PL / вама-3PL
 per PRO2PL accordarvi.
 COMP договорити-PRES.INF ce-REFL.2PL
 ‘Марио се срео и с вама / вама да бисте се договорили.’
- (89) I miei amici si erano anche incontrati con te /
 Моји пријатељи-3PL ce-REFL.3PL су-3PL и срели с тобом-2SG /
 Lei per PRO2PL accordarvi.
 Вама-3SG COMP договорити-PRES.INF ce-REFL.2PL
 ‘Моји пријатељи су се срели и с тобом / Вама да бисте се договорили.’
- (90) I miei amici si erano anche incontrati con voi /
 Моји пријатељи-3PL ce-REFL.3PL су-3PL и срели с вама-2PL /
 loro per PRO2PL accordarvi.
 вама-3PL COMP договорити-PRES.INF ce-REFL.2PL
 ‘Моји пријатељи су се срели и с вама / вама да бисте се договорили.’
- (91) Lei si era anche incontrata con Flavia / le sorelle
 Ви-3SG ce-REFL.3SG сте-3SG и срели са Флавијом-3SG / сестрама-3PL
 per PRO2PL accordarvi.
 COMP договорити-PRES.INF ce-REFL.2PL
 ‘Ви сте се срели и са Флавијом / сестрама да бисте се договорили.’
- (92) Voi vi eravate anche incontrati / incontrate con Flavia /
 Ви-2PL ce-REFL.2PL сте-2PL и срели / среле са Флавијом-3SG /
 le sorelle per PRO2PL accordarvi.
 сестрама-3PL COMP договорити-PRES.INF ce-REFL.2PL
 ‘Ви сте се срели / среле и са Флавијом / сестрама да бисте се договорили /
 договориле.’
- (93) Loro si erano anche incontrati con Flavia / le sorelle
 Ви-3PL ce-REFL.3PL сте-3PL и срели са Флавијом-3SG / сестрама-3PL
 per PRO2PL accordarvi.

COMP   договорити-PRES.INF се-REFL.2PL
'Ви сте се срели и са Флавијом / сестрама да бисте се договорили.'

Када су оба контролора у трећем лицу једнине или множине, скривени субјекат је у трећем лицу множине.

(94) Loro   si   erano   anche incontrati con Flavia /
Они-3PL се-REFL.3PL су-3PL и   срели   са Флавијом-3SG /
le sorelle   per   PRO3PL accordarsi.
сестрама-3PL COMP   договорити-PRES.INF се-REFL.3PL
'Они су се срели и са Флавијом / сестрама да би се договорили.'

Поред субјекта управне реченице, један од контролора фонетски неисказаног субјекта инфинитивних конструкција подељене контроле, може бити и допуна за место управног глагола кретања ако детерминативна фраза у саставу допуне за место има обележје аниматности (+). Наведену тврдњу илуструје следећи пример:

(95) pro vado   dal prigioniero   per   PRO1PL concordare
идем-1SG код затвореника-3SG COMP   договорити се-PRES.INF
le modalità della riabilitazione [...] (Coris: NARRAT 1980_2000)
поступак рехабилитације
Идем код затвореника да бисмо се договорили о поступку рехабилитације [...]

Значајно је поменути да у конструкцијама подељене контроле контролор имплицитног субјекта има обележје аниматности (+). Сматрамо да контролне структуре са објектом управне реченице који има обележје аниматности (-) не треба тумачити као контролне структуре са инфинитивним конструкцијама подељене контроле, будући да контролор мора бити аргумент који може да иницира ситуацију или да учествује у њој (Московљевић Поповић 2015: 190).

(96) Lei   antepone   il lavoro a tutto per   PRO
Она-3SG ставља испред-3SG посао   свега   COMP
garraificarsi.
помирити-PRES.INF се-REFL.3SG
'Она ставља посао испред свега да би се помирила.'

Према нашем мишљењу, пример (96) представља конструкцију делимичне контроле, у којој PRO укључује субјекат управне реченице и, у зависности од контекста, имплицитну заменицу *pro* у првом, другом или трећем лицу једнине или множине.

- a) PRO = lei + io / noi (PRO = ‘она + ја / ми’)
Lei antepone il lavoro a tutto per PRO1PL rappacificarsi.
- б) PRO = lei + tu / Lei / voi / loro (PRO = ‘она + ти / Ви / ви / ви’)
Lei antepone il lavoro a tutto per PRO2PL rappacificarsi.
- в) PRO = lei + lei / lui / loro (PRO = ‘она + он / он / они / оне’)
Lei antepone il lavoro a tutto per PRO3PL rappacificarsi.

У реконструисаном примеру *Lei antepone il marito a tutto per rappacificarsi* ‘Она ставља супруга испред свега да би се помирили’ прави објекат управне реченице има обележје аниматности (+), па се инфинитивна конструкција *a tutto per rappacificarsi* може тумачити и као конструкција делимичне контроле и као конструкција подељене контроле. Уколико се тумачи као конструкција подељене контроле, имплицитни субјекат је у трећем лицу множине (97). Ако се схвата као конструкција делимичне контроле, у зависности од контекстуалне вредности имплицитне заменице *pro*, имплицитни субјекат може имати семантичку вредност првог, другог или трећег лица множине (98).

- (97) Lei   antepone   il marito a tutto per   PRO3PL
Она-3SG   ставља испред-3SG   супруга свега COMP
rappacificarsi.
помирити-PRES.INF се-REFL.3PL
‘Она ставља супруга испред свега да би се помирили.’

(98)

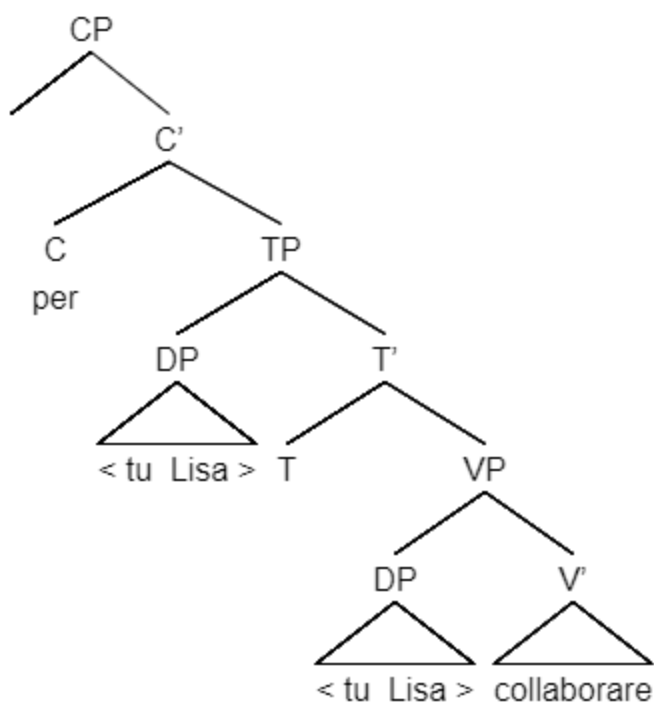
- a) PRO = lei + io / noi (PRO = ‘она + ја / ми’)
Lei antepone il marito a tutto per PRO1PL rappacificarsi.
- б) PRO = lei + tu / Lei / voi / loro (PRO = ‘она + ти / Ви / ви / ви’)
Lei antepone il marito a tutto per PRO2PL rappacificarsi.
- в) PRO = lei + lui / lei / loro (PRO = ‘она + он / она / они / оне’)
Lei antepone il marito a tutto per PRO3PL rappacificarsi.

3.1.3.1. Деривација инфинитивних финалних конструкција подељене контроле

Деривацију конструкције подељене контроле приказаћемо на примеру *Tu chiamerai Lisa per collaborare* ‘Ти ћеш позвати Лизу да бисте сарађивали’. Прво се генерише инфинитивна прилошка конструкција *per collaborare*, а потом у засебној деривацији управна реченица. У овој контролној структури фонетски нереализовани субјекат контролишу субјекат (*tu*) и прави објекат управне реченице (*Lisa*). Субјекат инфинитивне

конструкције се састоји из два елемента (детерминативне фразе *tu* и детерминативне фразе *Lisa*) који се генеришу на позицији спољашњег аргумента глаголске фразе. На тој позицији проверавају семантичку улогу глагола *collaborare*, а потом се померају на позицију спецификатора временске фразе, како би се проверило неинтерпретабилно обележје принципа проширене пројекције главе T. Потом деривацији приступа комплементизатор *a* и са временском фразом пројектује C'.

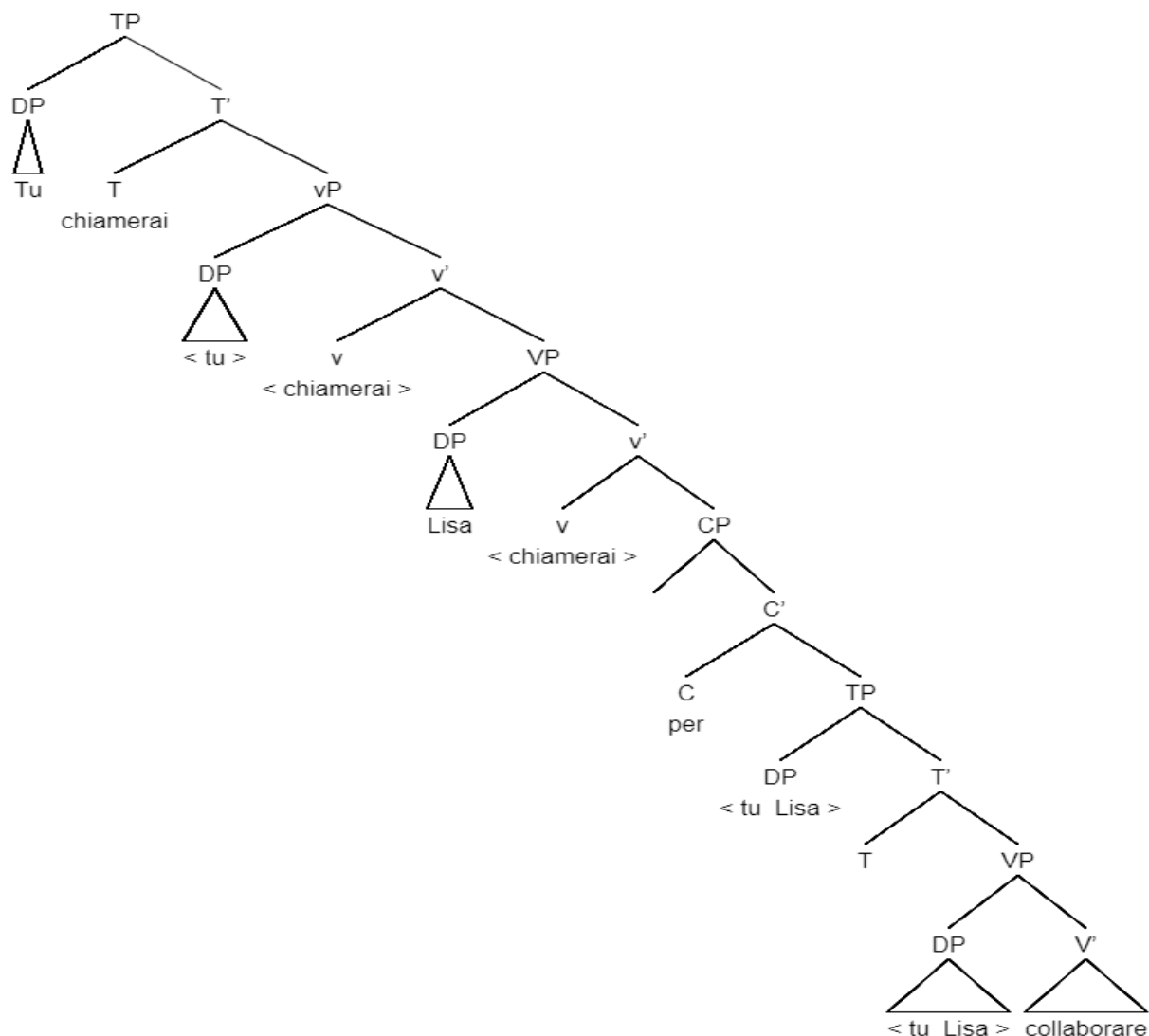
(1)

Деривација управне реченице почиње када се у деривацију уврсти глагол *chiamerai*. Пре спајања синтаксичких стабала, детерминативна фраза *Lisa* се копира, а затим се и помера до Spec, VP како би се проверила обележја глагола *chiamerai*. Детерминативна фраза *tu* прво се подиже до Spec, vP да би проверила спољашњу семантичку улогу глагола *chiamerai*, а потом до Spec, TP да би проверила принцип проширене пројекције и да би јој био додељен падеж номинатива. На крају деривације бришу се ниже копије конституената *tu* и *Lisa*. На основу деривације закључујемо да је, у складу са Хорнштајновом контролном теоријом померања, померање детерминативних синтагми *tu* и *Lisa* проузроковано проверавањем обележја семантичких улога глагола.

(2)

3.2. Инфинитивне финалне конструкције необавезне контроле

У овом потпоглављу размотрићемо инфинитивне финалне конструкције необавезне контроле. Примере из наше грађе разврстаћемо на конструкције контроле говорног чина, конструкције имплицитне, арбитарне и удаљене контроле. Анализирајући финалне конструкције имплицитне и удаљене контроле, испитаћемо који аргументи управних реченица могу бити контролори фонетски неисказаних субјеката таквих конструкција.

Приликом анализе конструкција арбитрарне контроле, истражићемо у којим условима су субјекти инфинитивних конструкција уопштени, а у којим неодређени.³⁶

3.2.1. Инфинитивне конструкције контроле говорног чина

Као што смо поменули у потпоглављу о инфинитивним прилошким финалним конструкцијама (в. 2.4), посебној групи прилошких реченица припадају реченице које не изражавају циљ радње управне реченице, већ исказују циљ говорног чина, као у примерима:

- (1) *A essere onesto, era insopportabile.* (Coris: MON2014_16)
'Да будем искрен, био је неподношљив.'
- (2) « Senti, *per cambiare argomento, quand'è che torni al lavoro?* » « Presto », borbottò Travis.
(Coris: MON2008_10)
'Чуј, да променимо тему, када се враћаш на посао? – Убрзо – промрљао је Травис.'

Конструкције контроле говорног чина уводе комплементизатори *a* или *per*. Фонетски неисказани субјекат у таквим конструкцијама не односи се нужно на једног говорника. Може се односити и на групу говорника. То потврђује пример контролне структуре са придевом у функцији именског дела предиката у множини.

- (3) *Ma, per essere sinceri, non siamo sposati.* (Coris: NARRATTrRomanzi)
'Али, да будемо искрени, нисмо венчани.'

У оваквим контролним структурама имплицитни субјекат зависне конструкције није копија померања контролора из зависне реченице у управну реченицу јер се фонетски неисказани субјекат финалне реченице не подудара са субјектом управне реченице (Хорнштајн 2003). Скривени субјекат инфинитивне конструкције подудара се са говорником или са говорницима, који у контролној структури синтаксички нису представљени.

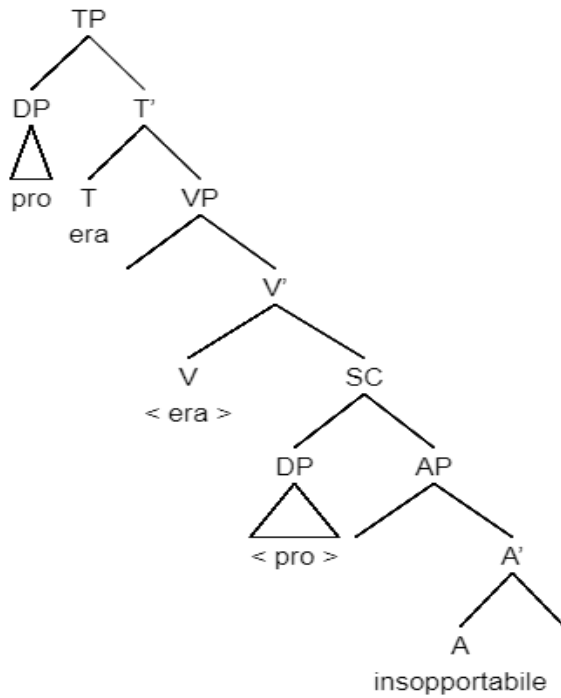
Деривацију конструкције контроле говорног чина приказаћемо на примеру *A essere onesto, era insopportabile* 'Да будем искрен, био је неподношљив', следећи Хорнштајнову теорију померања. Деривација започиње када компутациони систем из нумерације изабере придев *insopportabile*. Субјекат управне реченице (про) настаје на позицији Spec, SC. Будући да категорија T има неинтерпретабилна обележја глагола (uV) и

---

³⁶ Уопштени субјекат се односи на неодређени број могућих референата унутар контекста, а неодређени субјекат на субјекат чија референција није спецификована (Фризон 2001: 112).

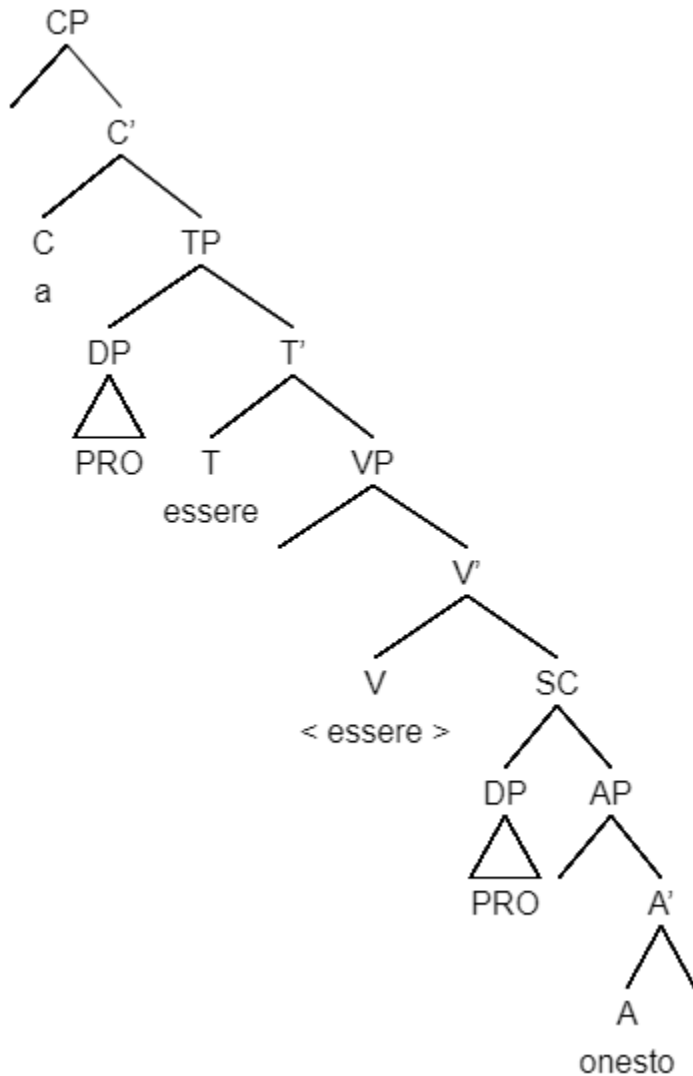
неинтерпретабилна обележја принципа проширене пројекције (uEPP), глагол *era* се са позиције Spec, V помера до Spec, T, а pro до Spec, TP.

(4)

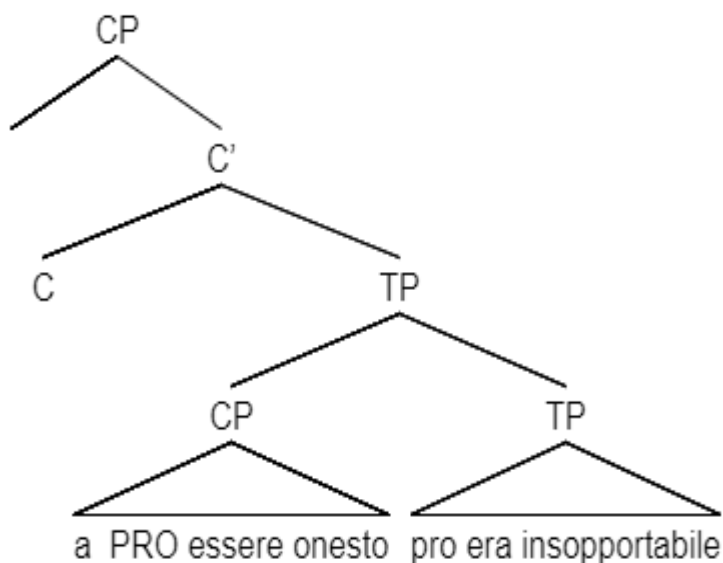
Деривација инфинитивне конструкције *A essere onesto* започиње операцијом селекције придева *onesto*. PRO настаје на позицији спецификатора мале клаузе и помера се на позицију Spec, TP. Спајањем глаголске фразе TP и комплементизатора настаје C'.

(5)

Редупликацијом чвора TP, спајају се два синтаксичка стабла, тј. спајају се управна и зависна реченица, које немају исти субјекат. Субјекат инфинитивне реченице је агенс говорног чина, а не субјекат управне реченице, па се не копира нити се помера у страну. Остаје на позицији спецификатора временске фразе.

(6)

3.2.2. Инфинитивне финалне конструкције имплицитне контроле

Фонетски неисказани субјекат инфинитивних конструкција имплицитне контроле контролишу имплицитни конституенти управних реченица. Иако ти конституенти фонетски нису исказани, учествују у синтаксичким операцијама, те је вредност имплицитних субјеката зависних конструкција условљена и вредностима имплицитних контролора (Бат & Панчева 2017: 3). У зависности од имплицитних контролора, финалне инфинитивне конструкције могу бити конструкције с имплицитном агентивном одредбом, конструкције имплицитне објекатске контроле и конструкције имплицитне подељене контроле.

3.2.2.1. Инфинитивне финалне конструкције с имплицитном агентивном одредбом

Имплицитне агентивне одредбе којима би били исказани вршиоци радње управних реченица могу бити контролори фонетски нереализованих субјеката прилошких финалних и односних финалних инфинитивних конструкција. На пример у (1) фонетски није исказан агенс који користи мрежу за пружање информација, у (2) агенс који је направио интернет протокол, а у (3) агенс који је изабрао наочаре за даривање.

- (1) La rete può essere utilizzata per PRO fornire notizie
Мрежа може бити коришћена COMP пружити-PRES.INF информације

agli investitori. (Coris: MISCRiviste)

инвеститорима

‘Мрежа се може користити за пружање информација инвеститорима.’

- (2) L’Internet Protocol (IP) è stato creato per PRO fornire prestazioni
Интернет протокол (ИП) је створен COMP пружати-PRES.INF услуге
identiche a tutti. (Coris: MISCRiviste)

исте свиме

‘Интернет протокол (ИП) створен је да би пружао исте услуге свима.’

- (3) Sono stati scelti occhiali da sole da PRO regalare
Су изабрани наочари за сунце COMP поклонити-PRES.INF
a San Valentino.

за Светог Валентина

‘Изабрани су наочари за даривање за дан Светог Валентина.’

У зависности од контекста, имплицитни субјекти зависних конструкција, могу бити у првом, другом или трећем лицу једине или множине.

- (4) La rete può essere utilizzata **da me** per PRO1SG fornire
Мрежа може бити коришћена од мене-1SG COMP пружити-PRES.INF
notizie agli investitori.

информације инвеститорима

‘Могу да користим мрежу да бих пружио / пружио информације инвеститорима.’

- (5) La rete può essere utilizzata **da te** per PRO2SG fornire
Мрежа може бити коришћена од тебе-2SG COMP пружити-PRES.INF
notizie agli investitori.

информације инвеститорима

‘Можеш да користиш мрежу да би пружио / пружио информације инвеститорима.’

- (6) La rete può essere utilizzata **da lui / lei / Lei** per PRO3SG
Мрежа може бити коришћена од њега / ње / Вас-3SG COMP
fornire notizie agli investitori.

пружити-PRES.INF информације инвеститорима

‘Може да користи мрежу да би пружио / пружио информације инвеститорима.’

‘Можете да користите мрежу да бисте пружио информације инвеститорима.’

- (7) La rete può essere utilizzata *da noi* per PRO1PL fornire
 Мрежа може бити коришћена од нас-1PL COMP пружити-PRES.INF
 notizie agli investitori.
 информације инвеститорима
 ‘Можемо да користимо мрежу да бисмо пружили / пружиле информације
 инвеститорима.’
- (8) La rete può essere utilizzata *da voi* per PRO2PL fornire
 Мрежа може бити коришћена од вас-2PL COMP пружити-PRES.INF
 notizie agli investitori.
 информације инвеститорима
 ‘Можете да користите мрежу да бисте пружили / пружиле информације
 инвеститорима.’
- (9) La rete può essere utilizzata *da loro* per PRO3PL fornire
 Мрежа може бити коришћена од вас-3PL COMP пружити-PRES.INF
 notizie agli investitori.
 информације инвеститорима
 ‘Можете да користите мрежу да бисте пружили информације инвеститорима.’
- (10) La rete può essere utilizzata *da loro* per PRO3PL fornire
 Мрежа може бити коришћена од њих-3PL COMP пружити-PRES.INF
 notizie agli investitori.
 информације инвеститорима
 ‘Могу да користе мрежу да би пружили / пружиле информације инвеститорима.’

3.2.2.2. Инфинитивне финалне конструкције имплицитне објекатске контроле

Имплицитна објекатска контрола се успоставља у инфинитивним конструкцијама које контролишу имплицитни прави или неправи објекат управних реченица. Као што се може видети из издвојених примера, ова подврста необавезне контроле остварује се у допунским инфинитивним конструкцијама које уводе глаголи говорења којима се упућују наредба (1), сугестија (2), подстицај (3), молба (4).

- (1) Il padrone aveva ordinato di PRO aggiungere al caffè una zolletta
 Газда је-3SG наредио COMP додати-PRES.INF кафи једну коцкицу
 di zucchero. (Coris: MON2008_10)
 шећера
 ‘Газда је наредио да додам / додаш / дода / додамо / додате / додају једну коцкицу

шећера.’

- (2) Ma noi suggeriamo di conservare quegli articoli
Али ми предлажемо-1PL COMP сачувати-PRES.INF оне чланке
(Coris: MON2005_07)
‘Али ми предлажемо да сачуваш / сачува / сачувате / сачувају оне чланке.’
- (3) Francesca Sanvitale ha esortato a PRO lavorare.
Франческа Санвитале је-3SG подстакла COMP радити-PRES.INF
(Coris: STAMPASupplementi)
‘Франческа Санвитале је подстакла да радим / радиш / ради / радимо / радите / раде.’
- (4) pro scongiura di non PRO rivelare nulla a Klamm.
преклиње-3SG COMP не открити-PRES.INF ништа Клему
(Coris: NARRATTrRomanzi)
‘Преклиње да не откријем / откријеш / открије / откријемо / откријете / открију ништа Клему.’

Имплицитна објекатска контрола се може остварити и у допунским конструкцијама које регирају именице са значењем наређивања (нпр. *ordine* ‘наредба’) и дозвољавања (нпр. *permesso* ‘дозвола’).

- (5) Alle undici e trenta una staffetta consegna l'ordine di PRO
У једанаест и тридесет један гласник предаје-3SG наредбу COMP
abbandonare l'appostamento. (Coris: NARRAT 1980_2000)
напустити-PRES.INF положај
‘У једанаест и тридесет један гласник предаје наредбу да напустим / напустиш / напусти / напустимо / напустите / напусте положај.’
- (6) Il comune aveva negato il permesso di PRO costruire.
Општина је-3SG ускратила дозволу COMP градити-PRES.INF
‘Општина није дала дозволу да градим / градиш / гради / градимо / градите / граде.’

Имплицитну објекатску контролу могу имати и инфинитивне конструкције у саставу каузативних конструкција. У (7) контролор фонетски нереализованог субјекта зависне конструкције је имплицитни прави објекат управне реченице, а у (8) имплицитни неправи објекат управне реченице.

(7) Come pro ho fatto PRO venire stamattina?
 Како сам-1SG натерао / натерала доћи-PRES.INF јутрос
 (Coris: NARRATRomanzi)
 ‘Како сам натерао да дођеш / дође / дођете / дођу јутрос?’

(8) pro farò PRO telefonare a Milano.
 натераћу-1SG телефонирати-PRES.INF у Милану
 ‘Натераћу да телефонираш / телефонира / телефонирате / телефонирају у Милану.’

Имплицитни неправи објекат може бити контролор скривеног субјекта и у прилошким и односним финалним конструкцијама које се налазе у саставу контролних структура са тровалентним глаголима давања у управним реченицама.

(9) Kering ha donato 2 milioni di euro per PRO vincere
 Керинг је-3SG донирао два милиона евра COMP победити-PRES.INF
 la battaglia contro il coronavirus in Italia.
 борба против коронавируса у Италији
 ‘Керинг је донирао два милиона евра за победу у борби против коронавируса у Италији.’

(10) pro aveva portato un libro da PRO leggere.³⁷ (Coris: MISCRiviste)
 је-3SG донео књигу COMP прочитати-PRES.INF
 ‘Донео је књигу за читање.’

Вредност имплицитног субјекта контекстуално је условљена. Његове могуће вредности приказаћемо посредством реконструисаних примера. Имплицитни објекат управне реченице и PRO зависне реченице могу имати вредност првог лица једине или множине када је субјекат управне реченице у другом или трећем лицу једине или множине.

(11) **Mi** pro scongiuri / scongiura / scongiura /
 Ја-ACC.1SG преклињеш-2SG / преклиње-3SG / преклињете-3SG /
 scongiurate / scongiurano / scongiurano di non PRO1SG
 преклињете-2PL / преклињете-3PL / преклињу-3PL COMP не
 rivelare nulla a Klamm.
 открити-PRES.INF ништа Клему

³⁷ Наведена инфинитивна конструкција може се тумачити и као конструкција обавезне потпуне субјекатске контроле *Aveva portato un libro da PRO3SG leggere* ‘Донео / Донела је књигу да би је читао / читао.’

‘Преклињеш / Преклиње / Преклињете / Преклињете / Преклињете / Преклињу *ме*
да не откријем ништа Клему.’

- (12) *Ci* pro scongiuri / scongiura / scongiura /
Ми-ACC.1PL преклињеш-2SG / преклиње-3SG / преклињете-3SG /
scongiurate / scongiurano / scongiurano di non PRO1PL
преклињете-2PL / преклињете-3PL / преклињу-3PL COMP не
rivelare nulla a Klamm.
открити-PRES.INF ништа Клему
‘Преклињеш / Преклиње / Преклињете / Преклињете / Преклињете / Преклињу *нас*
да не откријемо ништа Клему.’

Имплицитни објекат управне реченице и PRO зависне реченице могу бити у другом лицу једнине или множине ако је субјекат управне реченице у првом или трећем лицу једнине или множине.

- (13) *Ti* pro suggerisco / suggerisce / suggeriamo / suggeriscono
Ти-DAT.2SG предлажем-1SG / предлаже-3SG / предлажемо-1PL / предлажу-3PL
di PRO2SG conservare quegli articoli.
COMP сачувати-PRES.INF оне чланке
‘Предлажем / Предлаже / Предлажемо / Предлажу *ти* да сачуваш оне чланке.’

- (14) *Vi* pro suggerisco / suggerisce / suggeriamo / suggeriscono
Вам-DAT.2PL предлажем-1SG / предлаже-3SG / предлажемо-1PL / предлажу-3PL
di PRO2PL conservare quegli articoli.
COMP сачувати-PRES.INF оне чланке
‘Предлажем / Предлаже / Предлажемо / Предлажу *вам* да сачувате оне чланке.’

Када је субјекат управне реченице у првом, другом или трећем лицу једнине или множине, имплицитни објекат управне реченице и PRO инфинитивне конструкције може имати вредност трећег лица једнине или множине.

- (15) *Gli / Le* pro ordino / ordini / ordina /
Он / Она-DAT.3SG наређујем-1SG / наређујеш-2SG / наређује-3SG /
ordina / ordiniamo / ordinate / ordinano / ordinano
наређујете-3SG / наређујемо-1PL / наређујете-2PL / наређујете-3PL / наређују-3PL
di PRO3SG venire
COMP доћи-PRES.INF
‘Наређујем / Наређујеш / Наређује / Наређујете / Наређујемо / Наређујете /
Наређујете / Наређују *му / јој* да дође.’

- (16) *Gli* pro ordino / ordini / ordina / ordina /
 Они-DAT.3PL наређујем-1SG / наређујеш-2SG / наређује-3SG / наређујете-3SG /
 ordiniamo / ordinate / ordinano / ordinano di PRO3PL
 наређујемо-1PL / наређујете-2PL / наређујете-3PL / наређују-3PL COMP
 venire
 доћи-PRES.INF
 ‘Наређујем / Наређујеш / Наређује / Наређујете / Наређујемо / Наређујете /
 Наређујете / Наређују *им* да дођу.’

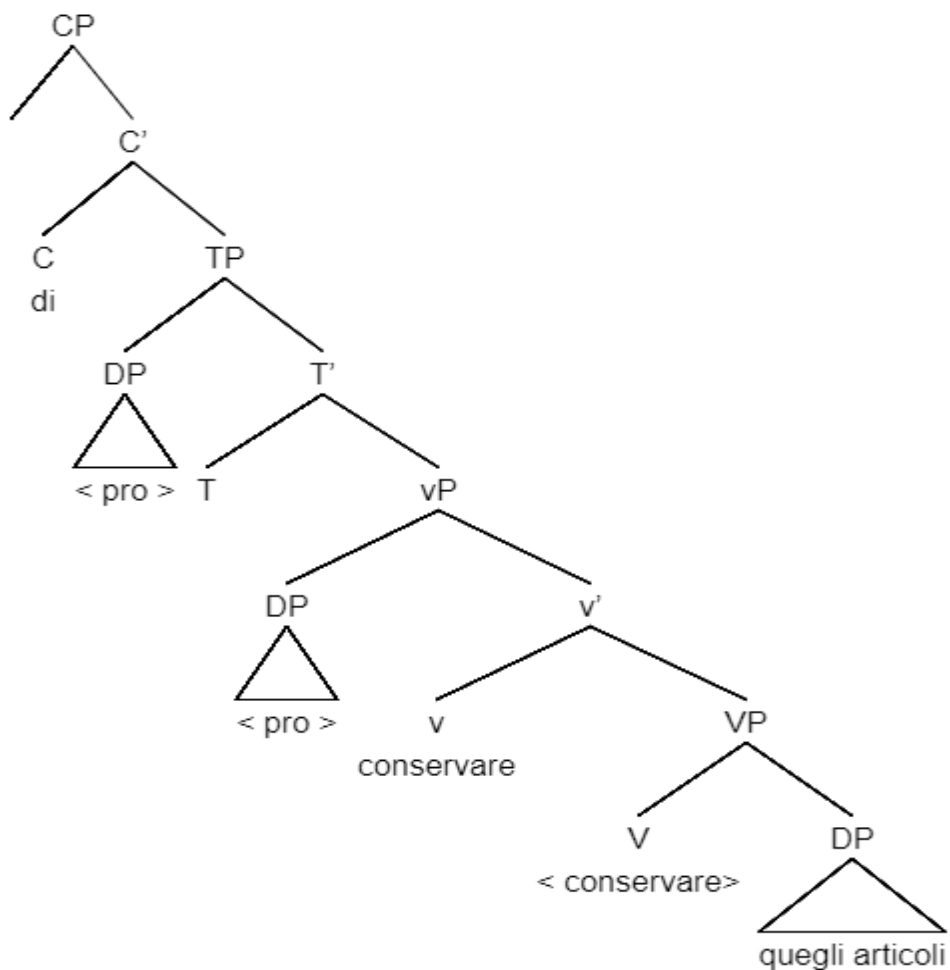
У контролним структурама са хонорифичким заменичким облицима у трећем лицу једнине или множине у функцији имплицитног објекта управне реченице, имплицитни објекат управне реченице и фонетски неискazани субјекат су у трећем лицу када је субјекат управне реченице у првом или трећем лицу једнине или множине.

- (17) *Le* pro ordino / ordina / ordiniamo / ordinano
 Ви-DAT.3SG наређујем-1SG / наређује-3SG / наређујемо-1PL / наређују-3PL
 di PRO3SG venire.
 COMP доћи-PRES.INF
 ‘Наређујем / Наређује / Наређујемо / Наређују *Вам* да дођете.’

- (18) pro ordino / ordina / ordiniamo / ordinano *loro*
 наређујем-1SG / наређује-3SG / наређујемо-1PL / наређују-3PL вам-3PL
 di PRO3PL venire.
 COMP доћи-PRES.INF
 ‘Наређујем / Наређује / Наређујемо / Наређују *вам* да дођете.’

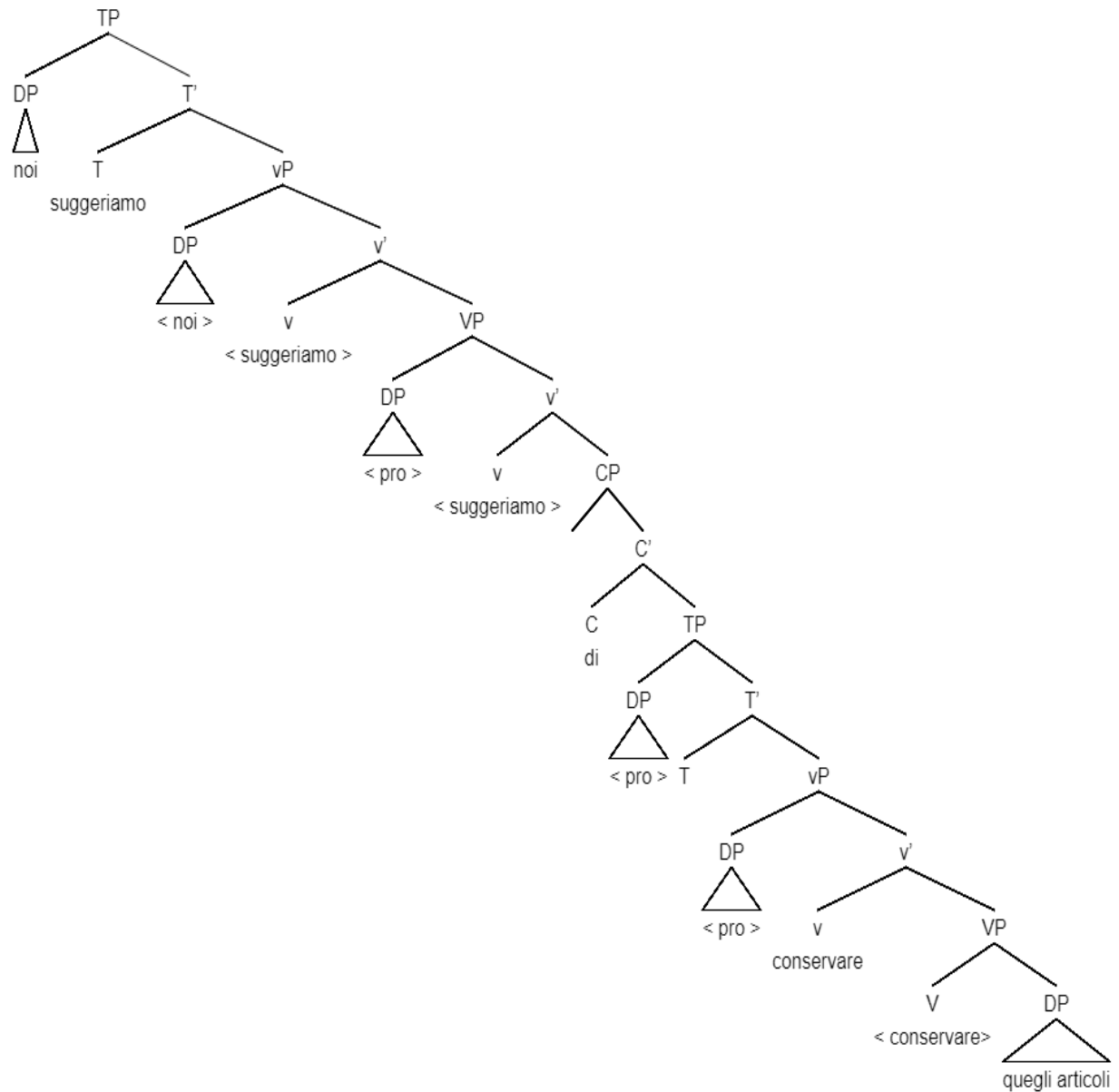
За приказивање деривације конструкције имплицитне контроле послужиће нам контролна структура *Noi suggeriamo di conservare quegli articoli* ‘Ми предлагемо да сачуваш / сачува / сачувате / сачувају оне чланке’. После спајања конституената *conservare* и *quegli articoli* настаје глаголска фраза VP, а потом се глагол помера до Spes, v’. Ту глагол детерминативној фрази *quegli articoli* додељује падеж акузатива. Након тога се на позицији Spes, vP генерише имплицитна заменица *pro*. Она није фонетски исказана у фонолошкој форми и њена семантичка вредност зависи од контекста.

(19)

Када деривацији приступи глагол управне реченице, имплицитна заменица се копира и помера се до Spec, VP. Ту се проверава њен падеж датива. После тога у деривацију се уводи субјекат управне реченице, DP *noi*. Глагол *suggeriamo* јој на позицији Spec, vP додељује семантичку улогу агенса, а на позицији Spec, TP категорија T падеж номинатива. У зависности од контекста, имплицитна заменица може бити у другом или трећем лицу јединине или множине.

(20)

3.2.2.3. Инфинитивне финалне конструкције имплицитне подељене контроле

Примери који следе сведоче да се у допунским финалним конструкцијама са управним глаголима (1) или именицама (2), као и у прилошким финалним конструкцијама (3) и односним финалним конструкцијама (4) може јавити и имплицитна подељена

контрола. У таквим инфинитивним конструкцијама на морфолошку и семантичку мношину фонетски неисказаног субјекта упућује повратна клитика узајамно-повратних глагола у инфинитиву. У (1)–(4) на основу клитике *ci* у првом лицу мношине, закључује се да је PRO у првом лицу мношине.

- (1) pro propongo   di   PRO coalizzarci. (Coris: MON2005_07)
       предлажем-1SG COMP   удружити-PRES.INF ce-REFL.1PL
       ‘Предлажем да се удружимо.’
- (2) pro ho   mandato   l’invito ad   PRO
       сам-1SG послао / послала позив COMP
       accordarci.
       договорити-PRES.INF ce-REFL.1PL
       ‘Послао / Послала сам позив да се договоримо.’
- (3) pro chiama   per   PRO incontrarci,   pro troviamo
       позови-2SG COMP   срести-PRES.INF ce-REFL.1PL   пронаћи ћемо
       la soluzione per te.
       решење за тебе
       ‘Позови да се сретнемо, пронаћи ћемо решење за тебе.’
- (4) pro ha   comprato   una casa al mare dove
       је-3SG купио / купила једну кућу на мору COMP
       incontrarci
       састајати-PRES.INF ce-REFL.1PL
       ‘Купио је кућу на мору где ћемо се састајати.’

Будући да инфинитивне конструкције имплицитне подељене контроле садрже реципрочне глаголе, њихов скривени субјекат увек је у множини. Као што се може видети из реконструисаних примера, ако имплицитни објекат управне реченице има вредност другог или трећег лица једнине или мношине или вредност хонорифичке заменичке форме, а субјекат управне реченице је у првом лицу једнине или мношине, PRO има вредност првог лица мношине.

- (5) *Ti*   pro propongo   di   PRO1PL coalizzarci.
       Ти-DAT.2SG   предлажем-1SG COMP   удружити-PRES.INF ce-REFL.1PL
       ‘Предлажем *ti* да се удружимо.’

- (6) *Ti* pro proponiamo di PRO1PL coalizzarci.
 Ти-DAT.2SG предложено-1PL COMP удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо *tu* да се удружимо.’
- (7) *Gli / Le / Le* pro propongo di PRO1PL
 Он / Она / Ви-DAT.3SG предложено-1SG COMP
 coalizzarci.
 удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо *mu / joj / Вам* да се удружимо.’
- (8) *Gli / Le / Le* pro proponiamo di PRO1PL
 Он / Она / Ви-DAT.3SG предложено-1PL COMP
 coalizzarci.
 удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо *mu / joj / Вам* да се удружимо.’
- (9) *Vi* pro propongo di PRO1PL coalizzarci.
 Ви-DAT.2PL предложено-1SG COMP удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо *вам* да се удружимо.’
- (10) *Vi* pro proponiamo di PRO1PL coalizzarci.
 Ви-DAT.2PL предложено-1PL COMP удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо *вам* да се удружимо.’
- (11) pro propongo *loro* di PRO1PL coalizzarci.
 предложено-1SG ви-DAT.3PL COMP удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо *вам* да се удружимо.’
- (12) pro proponiamo *loro* di PRO1PL coalizzarci.
 предложено-1PL ви-DAT.3PL COMP удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо *вам* да се удружимо.’
- (13) *Gli* pro propongo di PRO1PL
 Они / Оне-DAT.3PL предложено-1SG COMP
 coalizzarci.
 удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо *им* да се удружимо.’

- (14) *Gli* pro proponiamo di PRO1PL
 Они / Оне-DAT.3PL предлажемо-1PL COMP
 coalizzarci.
 удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Предлажемо **им** да се удружимо.’

Када је имплицитни објекат управне реченице у другом лицу једнине или множине или када има вредност хонорифичке заменичке форме у трећем лицу једнине или множине, а субјекат управне реченице стоји у трећем лицу једнине или множине, PRO је у другом лицу множине.

- (15) *Ti* pro suggerisce di PRO2PL incontrarvi domani.
 Ти-DAT.2SG предлаже-3SG COMP срести-PRES.INF се-REFL.2PL сутра
 ‘Предлаже **ми** да се сретнете сутра.’

- (16) *Ti* pro suggeriscono di PRO2PL incontrarvi
 Ти-DAT.2SG предлажу-3PL COMP срести-PRES.INF се-REFL.2PL
 domani.
 сутра
 ‘Предлажу **ми** да се сретнете сутра.’

- (17) *Vi* pro suggerisce di PRO2PL incontrarvi
 Ви-DAT.2PL предлаже-3SG COMP срести-PRES.INF се-REFL.2PL
 domani
 сутра
 ‘Предлаже **вам** да се сретнете сутра.’

- (18) *Vi* pro suggeriscono di PRO2PL incontrarvi
 Ви-DAT.2PL предлажу-3PL COMP срести-PRES.INF се-REFL.2PL
 domani
 сутра
 ‘Предлажу **вам** да се сретнете сутра.’

- (19) *Le* pro suggerisce di PRO2PL incontrarvi
 Ви-DAT.3SG предлаже-3SG COMP срести-PRES.INF се-REFL.2PL
 domani
 сутра
 ‘Предлаже **вам** да се сретнете сутра.’

- (20) *Le* pro suggeriscono di PRO2PL incontrarvi
 Ви-DAT.3SG предлага-3PL COMP срести-PRES.INF ce-REFL.2PL
 domani.
 сутра
 ‘Предлажу **вам** да се сретнете сутра.’
- (21) pro suggerisce *loro* di PRO2PL incontrarvi
 предлага-3SG ви-DAT.3PL COMP срести-PRES.INF ce-REFL.2PL
 domani.
 сутра
 ‘Предлаже **вам** да се сретнете сутра.’
- (22) pro suggeriscono *loro* di PRO2PL incontrarvi
 предлага-3PL ви-DAT.3PL COMP срести-PRES.INF ce-REFL.2PL
 domani.
 сутра
 ‘Предлажу **вам** да се сретнете сутра.’

Уколико су и имплицитни објекат и субјекат управне реченице у трећем лицу једнине или множине, и PRO има вредност трећег лица једнине или множине.

- (23) *Gli / Le* pro propone di PRO3PL
 Она / Она-DAT.3SG предлага-3SG COMP
 incontrarsi in un ristorante giapponese.
 срести-PRES.INF ce-REFL.3PL у једном ресторану јапанском
 ‘Предлаже **му / јој** да се сретну у једном јапанском ресторану.’
- (24) *Gli* pro propone di PRO3PL incontrarsi.
 Они / Оне-DAT.3PL предлага-3SG COMP срести-PRES.INF ce-REFL.3PL
 in un ristorante giapponese.
 у једном ресторану јапанском
 ‘Предлаже **им** да се сретну у једном јапанском ресторану.’
- (25) *Gli / le* pro propongono di PRO3PL
 Он / Она-DAT.3SG предлага-3PL COMP
 incontrarsi in un ristorante giapponese.
 срести-PRES.INF ce-REFL.3PL у једном ресторану јапанском
 ‘Предлажу **му / јој** да се сретну у једном јапанском ресторану.’

- (26) *Gli* pro propongono di PRO3PL
 Они / Оне-DAT.3PL предлажу-3PL COMP
 incontrarsi in un ristorante giapponese.
 срести-PRES.INF се-REFL.3PL у једном ресторану јапанском
 ‘Предлажу *им* да се сретну у једном јапанском ресторану.’

Када се у управној реченици налази глаголи кретања, имплицитни контролор може бити допуна за место, као у следећем примеру:

- (27) *Vengo* per PRO1PL coalizzarci.
 Долазим-1SG COMP удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Долазим да се удружимо.’

Будући да се у реченицама са глаголом *venire* ‘доћи’ у првом лицу на месту које представља циљ кретања субјекта налазе саговорник или саговорници, у датом примеру имплицитне допуне за место имају вредност другог лице једнине или множине или вредност хонорифичке заменичке форме у трећем лицу једнине или множине.

- (28) *Vengo* da te / da Lei / da voi / da loro per
 Долазим-1SG код тебе-2SG / код Вас-3SG / код вас-2PL / код вас-3PL COMP
 PRO1PL coalizzarci
 удружити-PRES.INF се-REFL.1PL
 ‘Долазим код тебе / код Вас / код вас / код вас да се удружимо.’

3.2.3. Инфинитивне финалне конструкције арбитрарне контроле

У конструкцијама арбитрарне контроле контролор имплицитног субјекта није ни експлицитан, ни имплицитан (Ландау 2000). Будући да нема доступног аргумента управне реченице који би био контролор, фонетски неисказаном субјекту у конструкцијама арбитрарне контроле додељује се арбитрарно тумачење (Фишер 2018).

Арбитрарна контрола се може јавити у допунским финалним реченицама са управним глаголима или именицама, као у примерима:

- (1) *Bisognava cercare di* PROarb essere sinceri. (Coris: NARRATRacconti)
 ‘Требало је покушати бити искрен.’

- (2) *Questo sito fornisce infatti un oroscopo quotidiano e settimanale che [...] è uno sprone*

a PROarb superare debolezze.

‘Овај сајт наине даје дневни и недељни хороскоп који је [...] подстицај да се превазиђу слабости.’

Арбитрарну контролу могу имати и прилошке финалне конструкције којима су надређене безличне реченице. Субјекат таквих прилошких конструкција је уопштен.

(3) Si vota per PROarb eleggere il quattordicesimo Parlamento della Repubblica.
(Coris: EPHEMIstruzioni)

‘Гласа се да би се изабрао четрнаести републички парламент.’

(4) Si farà tutto il possibile per PROarb garantire ancora un ottimo servizio.
(Coris: MON2011_13)

‘Учиниће се све што је могуће да би се и даље гарантовала одлична услуга.’

Арбитрарна контрола се јавља и у финалним конструкцијама којим се исказује намена именица присутних у управним реченицама. Те именице означавају средство које омогућује агенсу да оствари свој циљ.

(5) È possibile che ancora nel settembre 2020 sia tanto difficile trovare un buon notebook per PROarb lavorare da casa?

‘Да ли је могуће да је у септембру 2020. године још увек толико тешко пронаћи добар ноутбук за рад од куће?’

(6) In Sardegna tampone obbligatorio [...] per PROarb entrare sull’isola.
(La Repubblica, 5.3.2021)

‘На Сардинији обавезан тест [...] за улазак на острво.’

(7) Vaccini e test per PROarb evitare un’altra ondata. (Corriere della Sera, 11.7.2021)

‘Вакцине и тест да би се избегао још један талас.’

Арбитрарну контролу могу имати и инфинитивне финалне односне конструкције чији су антецеденти именице у функцији именског дела предиката.

(8) Questo è un libro da PROarb leggere in treno o in autobus. (Coris: MISCRiviste)

‘Ово је књига за читање у возу или аутобусу.’

- (9) Spirit de Milan è un luogo dove PROarb chiacchierare.
'Спирит де Милан је место за ћаскање.'

Арбитрарна контрола се јавља и у инфинитивним конструкцијама у којима је изостављен присвојни придев који указује на лице имплицитног субјекта (Перез Васкез 2002: 151).

- (10) L'intento è PROarb definire un pacchetto di misure [...] (Coris: MON2005_07)
'Намера је дефинисати пакет мера [...].'

Конструкције које смо анализирали у потпоглављу о имплицитној контроли (3.2.2.2) могу се анализирати и као конструкције арбитрарне контроле уколико имплицитни аргументи управних реченица не учествују у деривацији реченица. Тада је фонетски неисказани субјекат неодређен.

- (11) Ma noi suggeriamo di PROarb conservare quegli articoli. (Coris: MON2005_07)
'Али ми предлажемо да се сачувају они чланци.'

- (12) Farò PROarb telefonare a Milano.
'Натераћу да се телефонира у Милану.'

Арбитрарну контролу имају и инфинитивне конструкције у склопу каузативних конструкција када узрочник има обележје аниматности (-). У таквим конструкцијама субјекат је уопштен (Ските & Салви 2001: 502).

- (13) Le pillole dimagranti PROarb fanno dimagrire veramente?
'Да ли пилуле за мршављење заиста помажу у мршављењу?'

- (14) Questa crema fa PROarb ringiovanire di 20 anni.
'Ова крема подмлађује 20 година.'

3.2.4. Инфинитивне финалне конструкције удаљене контроле

У конструкцијама удаљене контроле контролисани елемент има контролора, али се он не налази у оквиру исте контролне структуре (Вилијамс 2015; Вилијамс & Грин 2017). Инфинитивне финалне конструкције удаљене контроле могу бити субјекатске конструкције спецификативне структуре које уводе именице којима се исказују различите семантичке нијансе финалности, као у примерима (1), (2). У наведеним примерима контролори се налазе у реченицама које претходе сложеним реченицама са инфинитивним конструкцијама, а у контролним структурама су изостављене фразе са присвојним значењем (нпр. *del ministero* у (1); *la nostra* у (2)) које упућују на елемент који контролише PRO.

- (1) Tra le altre iniziative, il ministero sta studiando la creazione di Meђу другим иницијативама, министарство-3SG проучава-3SG оснивање centri di servizio regionali su Internet. L'intento è di PRO центара услужних регионалних на интернету. Покушај је-3SG COMP realizzare una rete a livello regionale. (Coris: MISCRiviste) створити-PRES.INF мрежу на нивоу регионалном 'Међу другим иницијативама, министарство проучава оснивање регионалних услужних центара на интернету. Покушај је стварање мреже на регионалном нивоу.'
- (2) pro cercheremo di PRO praticare un calcio attraente. L'idea è покушаћемо-1PL COMP играти-PRES.INF фудбал атрактиван. Идеја је-3SG di PRO giocare contro i migliori del mondo. (Coris: MON2008_10) COMP играти-PRES.INF против најбољих на свету 'Покушаћемо да играмо атрактиван фудбал. Идеја је да играмо против најбољих на свету.'

У нашем корпусу смо забележили и пример удаљене подељене контроле. У примеру (3) један контролор субјекта инфинитивне конструкције је имплицитни неправи објекат (*mi*) реченице која не припада контролној структури која садржи инфинитивну конструкцију, а други контролор је субјекат реченице надређене инфинитивној конструкцији.

- (3) pro vado a pranzo con un'amica. pro ha suggerito идем-1SG на ручак са једном пријатељицом. је-3SG предложила di PRO1PL incontrarci. COMP срести-PRES.INF ce-REFL.1PL in un ristorante giapponese (Coris: MON2014_16) у једном јапанском ресторану 'Идем на ручак са једном пријатељицом. Предложила је да се сретнемо у једном јапанском ресторану.'

3.3. Закључак

Наша анализа тематских, прилошких и односних финалних конструкција обавезне потпуне контроле потврдила је хипотезу да је контролор у конструкцијама обавезне контроле аргумент управне реченице. Наше истраживање потврдило је и хипотезу да у конструкцијама потпуне контроле контролори могу имати обележје аниматности (+) или (-). У конструкцијама потпуне субјекатске контроле контролори могу имати и обележје аниматности (-), што потврђује хипотезу да у финалним реченицама није неопходно да агенс као покретач радње буде исказан. У конструкцијама објекатске контроле контролори имају обележје аниматности (+).

У свим испитаним примерима контролор је највиша копија контролисаног елемента. Упркос томе, из наших примера запажамо да семантичке улоге фонетски неисказаног субјекта и његовог контролора у саставу једне контролне структуре не морају бити идентичне. То се објашњава чињеницом да су, у складу са теоријом померања, семантичке улоге морфолошка обележја глагола и да један елемент може примити више од једне семантичке улоге.

На основу анализе наших примера, о конструкцијама делимичне контроле у инфинитивним конструкцијама са финалном вредношћу у италијанском језику можемо извести следеће закључке:

а) Делимична субјекатска контрола се може остварити у допунским конструкцијама којима управљају глаголи, именице или придеви, прилошким финалним конструкцијама и односним финалним конструкцијама, а делимична објекатска контрола у допунским конструкцијама са управним глаголима или именицама, као и у прилошким и односним финалним конструкцијама.

б) Све инфинитивне конструкције делимичне контроле садрже узајамно-повратне или немаркиране лексички реципрочне глаголе.

в) Имплицитни субјекат финалних инфинитивних конструкција синтаксички је двочлан елемент.

г) Морфолошка обележја делимичног контролора и имплицитног субјекта су подударна.

д) PRO је семантички увек у множини. У зависности од вредности делимичног контролора и имплицитне заменице, фонетски неисказани субјекат семантички може бити у првом, другом или трећем лицу множине, као што је приказано у Табели 3.

Табела 3. Морфолошке и семантичке вредности контролора и имплицитног субјекта у финалним инфинитивним конструкцијама делимичне контроле

Морфолошко лице делимичног контролора	Семантичко лице делимичног контролора	Морфолошко лице имплицитног субјекта	Семантичко лице имплицитног субјекта
прво лице једнине	прво лице једнине	прво лице једнине	прво лице множине
друго лице једнине	друго лице једнине	друго лице једнине	прво лице множине
			друго лице множине
треће лице једнине	треће лице једнине	треће лице једнине	прво лице множине
			друго лице множине
			треће лице множине
треће лице једнине (хонорифичка заменичка форма)	треће лице једнине	треће лице једнине	прво лице множине
			друго лице множине
прво лице множине	прво лице множине	прво лице множине	прво лице множине
друго лице множине	друго лице множине	друго лице множине	прво лице множине
			друго лице множине
треће лице множине	треће лице множине	треће лице множине	прво лице множине
			друго лице множине
			треће лице множине
треће лице множине (хонорифичка заменичка форма)	треће лице множине	треће лице множине	прво лице множине
			друго лице множине

На основу анализираних примера подељене контроле закључујемо следеће:

- а) Све контролне структуре са конструкцијом подељене контроле садрже двовалентни или тровалентни глагол у управној реченици. У управним реченицама са допунском инфинитивном конструкцијом могу стајати глаголи подстицања (нпр. *esortare* ‘подстицати’, *incoraggiare* ‘охрабривати’, *stimolare* ‘подстицати’), наређивања (нпр. *intimare* ‘заповедати’, *ingiungere* ‘наложити’, *ordinare* ‘наређивати’), тражења и упућивања молби (нпр. *chiedere* ‘тражити’, *pregare* ‘молити’). Управни глаголи прилошких финалних конструкција су двовалентни глаголи кретања (нпр. *andare*, ‘ићи’, *venire* ‘доћи’), тровалентни глаголи давања и слања (нпр. *regalare* ‘поклонити’, *mandare* ‘послати’), као и глаголи успостављања контакта који могу бити двовалентни (нпр. *contattare* ‘контактирати’) или тровалентни (нпр. *scrivere* ‘писати’). Контролне структуре са односном финалном конструкцијом као управне глаголе имају тровалентне глаголе давања.
- б) У инфинитивним финалним конструкцијама подељене контроле јављају се узајамно-повратни, немаркирани лексички реципрочни глаголи, прелазни или непрелазни глаголи.
- в) Имплицитни субјекат зависних конструкција морфолошки и семантички је у множини.
- г) Морфолошке клитике узајамно-повратних глагола инфинитивних конструкција су, као и неискazани субјекат зависних конструкција, увек у множини.
- д) Оба контролора морфолошки могу стајати у једнини, или један контролор може бити у једнини, а други у множини или оба контролора могу бити у множини.
- ђ) Један контролор имплицитног субјекта инфинитивне конструкције увек је субјекат управне реченице, а други контролор може бити објекат, допуна за место или социјативна допуна управне реченице.

Могуће вредности скривеног субјекта у конструкцијама подељене контроле дате су у Табели 4.

Табела 4. Могуће вредности имплицитног субјекта у финалним инфинитивним конструкцијама подељене контроле

Лице субјекта управне реченице	Лице правог објекта / неправог објекта / допуне за место / социјативне допуне	Лице имплицитног субјекта
прво лице једнине	друго лице једнине	прво лице множине
прво лице једнине	треће лице једнине	прво лице множине
прво лице једнине	друго лице множине	прво лице множине

Лице субјекта управне реченице	Лице правог објекта / неправог објекта / допуне за место / социјативне допуне	Лице имплицитног субјекта
прво лице једнине	треће лице множине	прво лице множине
прво лице множине	друго лице једнине	прво лице множине
прво лице множине	треће лице једнине	прво лице множине
прво лице множине	друго лице множине	прво лице множине
прво лице множине	треће лице множине	прво лице множине
друго лице једнине	прво лице једнине	прво лице множине
треће лице једнине	прво лице једнине	прво лице множине
друго лице множине	прво лице једнине	прво лице множине
треће лице множине	прво лице једнине	прво лице множине
друго лице једнине	треће лице једнине	друго лице множине
друго лице једнине	треће лице множине	друго лице множине
друго лице множине	треће лице једнине	друго лице множине
друго лице множине	треће лице множине	друго лице множине
треће лице једнине	друго лице једнине	друго лице множине
треће лице множине	друго лице једнине	друго лице множине
треће лице једнине	друго лице множине	друго лице множине
треће лице множине	друго лице множине	друго лице множине
треће лице једнине (хонорифичка заменичка форма)	треће лице једнине	друго лице множине
треће лице једнине (хонорифичка заменичка форма)	треће лице множине	друго лице множине
треће лице једнине	треће лице једнине	треће лице множине
треће лице једнине	треће лице множине	треће лице множине
треће лице множине	треће лице једнине	треће лице множине

Лице субјекта управне реченице	Лице правог објекта / неправог објекта / допуне за место / социјативне допуне	Лице имплицитног субјекта
треће лице множине	треће лице множине	треће лице множине
треће лице множине (хонорифичка заменичка форма)	треће лице једнине	друго лице множине
треће лице множине (хонорифичка заменичка форма)	треће лице множине	друго лице множине

Када је реч о инфинитивним конструкцијама необавезне контроле, на основу наших примера закључујемо да контролори фонетски неискazаних субјеката финалних конструкција необавезне имплицитне контроле могу бити имплицитни субјекат, имплицитни прави објекат, имплицитни неправи објекат, имплицитна агентивна одредба или имплицитна допуна за место. Контролор имплицитног субјекта у свим контролним структурама чије управне реченице садрже тровалентне глаголе може бити неправи објекат. У субјекатским финалним конструкцијама спецификативне структуре може се остварити арбитарна или удаљена контрола, у прилошким финалним конструкцијама могу се успоставити контрола говорног чина, имплицитна, арбитарна и удаљена контрола, а у финалним односним реченицама имплицитна и арбитарна контрола.

4. Инфинитивне финалне конструкције са фонетски исказаним субјектом

Највећи број контролних структура нема фонетски исказани субјекат. То се објашњава немогућношћу инфинитива да додели падеж номинатива. Међутим, нетипичне инфинитивне конструкције могу имати фонетски исказани субјекат (Корбалан 2018: 50). Циљ овог поглавља јесте да истражимо у којим се финалним инфинитивним конструкцијама може јавити фонетски исказани субјекат и да анализирамо њихову структуру.

На основу примера из наше грађе уочавамо да се фонетски исказани субјекат може јавити у допунским финалним конструкцијама које захтевају глаголи одлучивања и покушавања, као и придеви који означавају способност да се нека радња обави.

- (1) pro decidemmo di fare noi qualche domanda
одлучили смо-1PL COMP поставити-PRES.INF ми-1PL неколико питања
sull'argomento. (Coris: STAMPAPeriodici)
о овој теми
'Одлучили смо да поставимо ми неколико питања о овој теми.'

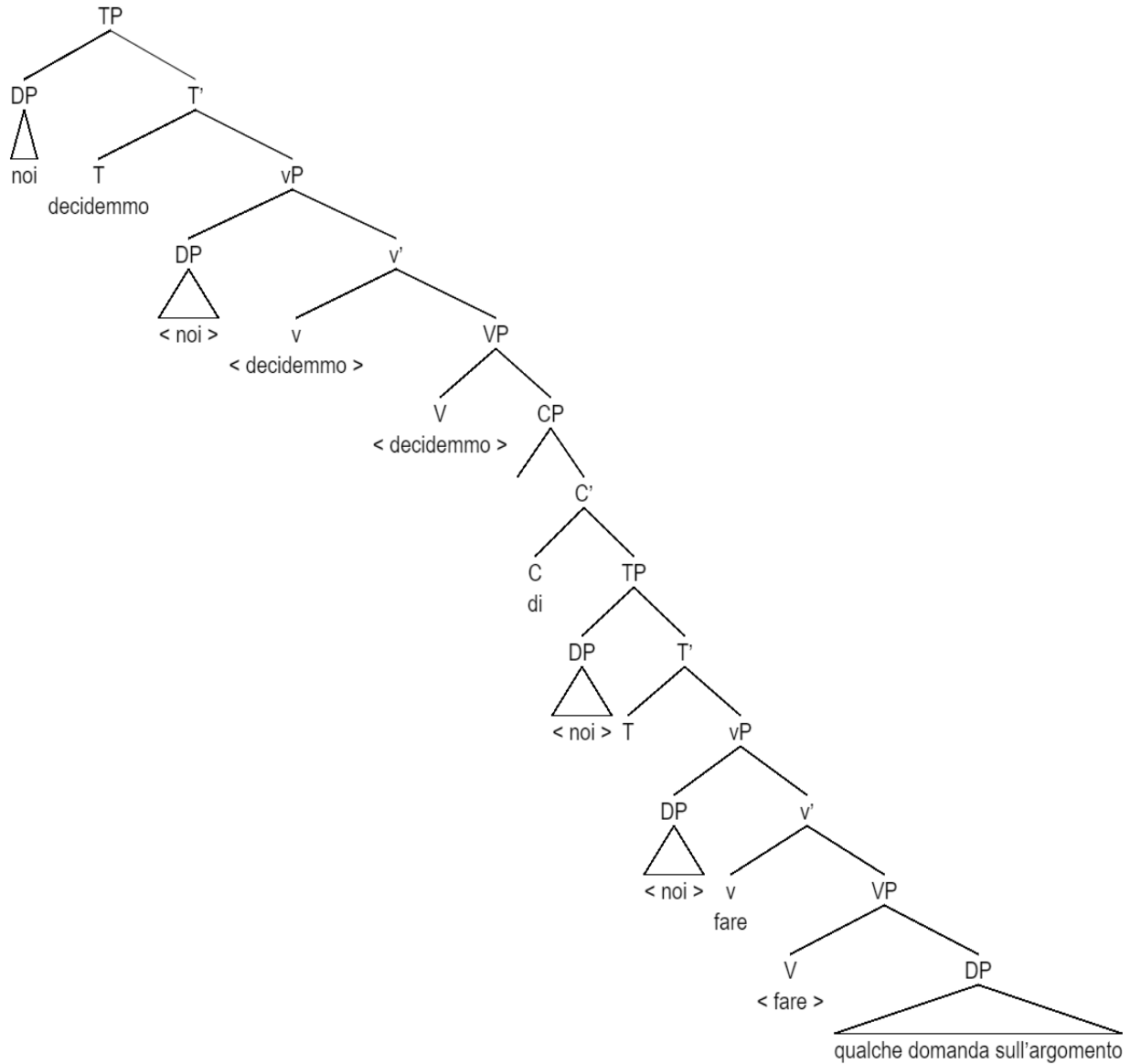
- (2) È una risposta che pro prova a dare Maria Todorova
Је одговор који покушава-3SG COMP дати-PRES.INF Марија Тодорова-3SG
nel libro Immaginando i Balcani. (Coris: MON2001_04)
у књизи Имагинарни Балкан
'То је одговор који покушава да дâ Марија Тодорова у књизи Имагинарни Балкан.'

- (3) Ora pro vediamo cosa sei capace di PRO fare
Сада видимо шта си-2SG способан COMP урадити-PRES.INF
tu. (Coris: MON2014_16)
ти-2SG
'Да видимо сада шта си способан да урадиш ти.'

У оваквим конструкцијама у фонолошкој форми не остаје највиша копија субјекта, већ најнижа. То ћемо приказати посредством деривације примера *Decidemmo di fare noi qualche domanda sull'argomento* 'Одлучили смо да поставимо ми неколико питања о овој теми'. Синтаксичком операцијом спајања конституената *fare* и *qualche domanda sull'argomento* настаје VP. Субјекат управне и зависне реченице, детерминативна фраза *noi*, на почетку деривације налази се у Spes, vP. Током деривације та детерминативна фраза се помера на позицију спецификатора временске фразе зависне реченице и на позицију спецификатора глаголске и временске фразе управне реченице да би проверила семантичке улоге глагола и да би добила падеж номинатива. На крају деривације се, у складу са теоријом копирања, бришу све копије сем најниже копије, која се тумачи у логичкој форми. Ова контролна структура показује да је контролна релација хијерархијски

обрнута контролним релацијама у којима се изговара највиша копија контролисаног елемента (4).

(4)

У конструкцијама субјекатске контроле лице детерминативних фраза у функцији субјекта инфинитивних конструкција подудар се са лицем субјекта управних реченица. Конструкције са заменицама у лицу које се не би подударало са лицем субјекта управних реченица биле би неграматичне.

(5) * *Decidemmo di fare io / tu / lui / lei / Lei / voi / loro / loro qualche domanda sull'argomento.*
 ‘Одлучили смо да ја / ти / он / она / Ви / ви / ви / они / оне поставим / поставиш / постави / постави / поставите / поставите / поставите / поставе / поставе неколико питања о овој теми.’

(6) * *Dovrei cercare di portare tu / lui / lei / Lei / noi / voi / loro / loro le borse.*
 ‘Требало би да покушам да понесеш / понесе / понесе / понесете / понесемо / понесете понесете / понесу ти / он / она / Ви / ми / ви / ви / они / оне торбе.’

Шолт (2018) наводи да се у инфинитивним конструкцијама исказани субјекат може користити ради идентификације или наглашавања субјекта. Ту тврдњу потврђују примери из наше грађе. Наиме, у примеру (2) фонетски исказани субјекат употребљен је ради идентификације, а у примеру (3) ради наглашавања. У примеру (7) поред фонетски исказаног субјекта налази се придев *stesso*, који доприноси наглашавању.

(7) *Avevo voglia di studiare io stesso il luogo del delitto.* (Corin: NARRATTrRomanzi)
 ‘Имао сам жељу да ја сам проучим место злочина.’

Фонетски исказане субјекте могу садржати и инфинитивне односне конструкције. У примеру субјекатске контроле (8) заменица *noi* ‘ми’ употребљена је ради истицања субјекта.

(8) *Dovevamo fare un inventario dei veicoli danneggiati da aggiustare noi.*
 (Coris: MON2005_07)
 ‘Требало је да направимо попис оштећених возила која ћемо поправити ми.’

Поред примера у којима се лице заменица фонетски исказаних субјеката инфинитивних структура подудара са лицем субјеката управних реченица, забележили смо и контролне структуре у којима се лице субјеката управних реченица и зависних реченица не поклапа.

(9) *pro ditegli di venire lui*
 реците-2PL он-DAT.3SG COMP доћи-PRES.INF он-3SG
 a casa nostra. (Coris: MON2011_13)
 код нас
 ‘Реците му да дође он код нас.’

- (10) Mi pro ha chiesto di venire io. (Coris: NARRATVaria)
Ja-DAT.1SG je-3SG тражио COMP доћи-PRES.INF ja-1SG
'Тражио ми је да дођем ја.'

У таквим структурама у управним реченицама налазе се тровалентни глаголи. У примерима (9) и (10) лице фонетски исказаног субјекта инфинитивних конструкција истоветно је лицу неправог објекта управних реченица.

Фонетски исказани субјекат односних финалних конструкција и инфинитивних конструкција у саставу каузативних конструкција може бити у дативу, као у контролним структурама (11) и (12).

- (11) pro davo da leggere le mie cose ai poeti
давао сам-1SG COMP читати-PRES.INF моје ствари песници-DAT.3PL
con i quali entravo in contatto. (Coris: MON2001_04)
са којима сам долазио у контакт
'Давао сам песницима са којима сам долазио у контакт да прочитају моје ствари.'

- (12) Perché pro hai fatto scrivere l'articolo a questo
Зашто си-2SG дао написати-PRES.INF чланак овај-DAT.3SG
qui? (Coris: MON2014_16)
овде
'Зашто си овоме овде дао да напише чланак?'

Фонетски исказани субјекат инфинитивне конструкције у склопу каузативне конструкције може бити исказан и у облику агентивне одредбе ако је у инфинитиву прелазан глагол.

- (13) Vi pro farò scrivere anche dai ragazzi.
Ви-DAT.2PL натераћу-1SG писати-PRES.INF и од младих
(Coris: STAMPAQuotidiani)
'Натераћу и младе да вам пишу.'

У инфинитивним конструкцијама које су део каузативних конструкција фонетски исказани субјекат може се подударати и са правим објектом глагола управне реченице (14).

- (14) La Cina non fa entrare gli esperti Oms.
Кина не дозвољава-3SG ући-PRES.INF стручњаци-ACC.3PL из Светске
здравствене организације (La Repubblica, 6.1.2021)

‘Кина не дозвољава улазак стручњацима из Светске здравствене организације.’

У свим контролним структурама са фонетски исказаним субјектом фонетски исказани субјекат стоји иза глагола у инфинитиву, а не испред њега (Графи 2021: 167). Контролна структура³⁸ са фонетски исказаним субјектом који је испред инфинитива неграматична је.

(15) * pro ho lasciato Mario parlare.
сам-1SG пустио / пустила Марио-ACC.3SG причати-PRES.INF
‘Пустио / Пустила сам Марија да прича.’

У грађи смо забележили и допунске конструкције делимичне контроле које садрже фонетски исказани субјекат. У следећим примерима лице заменице подудар се са лицем субјекта управне реченице, па је у (16) морфолошки, субјекат у другом лицу једнине, а у (17) у другом лицу множине.

(16) pro vuoi litigare tu? (Coris: MON2014_16)
желиш-2SG свађати се-PRES.INF ти-2SG
‘Ти желиш да се свађаш?’

(17) pro cercate di riconciliarvi voi.
покушајте-2PL COMP помирити-PRES.INF се-REFL.2PL ви-2PL
‘Покушајте да се помирите ви.’

Будући да се у финалној конструкцији налази немаркирани лексички реципрочни глагол (16), семантичко лице скривеног субјекта инфинитивне конструкције не поклапа се са морфолошким лицем јер подразумева и фонетски неисказану заменицу *pro*. Реконструкцијом примера (16) и (17) и додавањем имплицитних заменица (*pro*), у зависности од контекста, показаћемо могуће семантичке вредности субјекта у наведеним примерима. Уколико *pro* има вредност првог лица једнине или множине, имплицитни субјекат инфинитивне конструкције је у првом лицу множине (18а, 19а). Ако је *pro* у трећем лицу једнине или множине, PRO је у другом лицу множине (18б, 19б).

(18) Vuoi litigare tu? (Coris: MON2014_16)

а) PRO = tu + io / noi (PRO = ‘ти + ја / ми’)
Vuoi PRO1PL litigare tu?

---

³⁸ Пример је преузет из Графи 2021: 167.

б) PRO = tu + lui / lei / loro (PRO = ‘ти + он / она / они / оне’)
Vuoi PRO2PL litigare tu?

(19) Cercate di riconciliarvi voi.

а) PRO = voi + io / noi (PRO = ‘ви + ја / ми’)
Cercate di PRO1PL riconciliarvi voi.

б) PRO = voi + lui / lei / loro (PRO = ‘ви + он / она / они / оне’)
Cercate di PRO2PL riconciliarvi voi.

4.1. Закључак

Фонетски исказани субјекат инфинитивних финалних конструкција може се јавити у допунским и односним финалним реченицама у облику детерминативне фразе која садржи заменице, именице или именичке фразе. Фонетски исказани субјекат таквих конструкција не поклапа се увек са субјектом управне реченице. Уколико је неправи објекат један од аргумената тровалентног глагола у управној реченици, фонетски исказани субјекат се у лицу, броју и роду поклапа са неправим објектом, а не са субјектом управне реченице. Фонетски исказани субјекат може се јавити и у конструкцијама делимичне контроле када се у инфинитивним конструкцијама налазе реципрочни глаголи. Фонетски исказани субјекат може бити у номинативу, акузативу, дативу или се може јавити као агентивна одредба. Инфинитивне конструкције са фонетски исказаним субјектом могу увести нулти комплементизатор, комплементизатор *di* или комплементизатор *da*.

5. Закључак

Предмет нашег истраживања била је синтаксичко-семантичка анализа инфинитивних финалних конструкција у савременом италијанском језику. Прво смо издвојили семантичке особености тих конструкција, а потом смо се, у генеративном теоријском оквиру, бавили њиховом структуром и деривацијом.

Будући да према принципу проширене пројекције сви глаголи додељују својим аргументима спољашњу семантичку улогу, и инфинитивне конструкције имају свој субјекат. Њихов субјекат може бити фонетски неискazan или фонетски исказан. Прво смо анализирали инфинитивне финалне конструкције са фонетски неискazаним субјектом. У зависности од контролних механизма који се јављају у таквим конструкцијама, најпре смо их разврстали на конструкције обавезне и необавезне контроле, а потом смо анализирали финалне конструкције свих подврста обавезне и необавезне контроле. Наше истраживање је показало да успостављање подврста обавезне контроле може бити условљено различитим чиниоцима. У конструкцијама обавезне контроле остварење подврста контроле може зависити: а) од семантике глагола у управној реченици, б) од семантике глагола у зависној реченици или в) од семантике глагола и у управној и у зависној реченици.

Успостављање конструкција потпуне субјекатске и објекатске контроле у допунским реченицама условљено је значењем глагола у управној реченици. Субјекатску контролу имају допунске реченице које уводе глаголи са значењем намере, жеље, тежње. Прави објекат контролише скривене субјекте допунских конструкција које уводе двовалентни глаголи са значењем наговарања, подстицања, наређивања, омогућавања, олакшавања или спречавања извршења неке радње, а неправи објекат је контролор инфинитивних конструкција које уводе тровалентни глаголи саопштавања и давања. Поред семантике глагола, успостављање субјекатске или објекатске контроле у појединим финалним допунским конструкцијама може зависити и од употребе различитих комплементизатора. Остварење субјекатске и објекатске контроле у прилошким финалним реченицама условљено је и аниматношћу контролора. У конструкцијама са контролором са обележјем аниматности (+) успоставља се објекатска контрола, у конструкцијама са контролором са обележјем аниматности (–) субјекатска. Објекатска контрола (са неправим објектом управне реченице као контролором) у односним финалним реченицама успоставља се када управне реченице садрже тровалентне глаголе давања и неправи објекат са обележјем аниматности (+).

Од семантике глагола у зависној реченици зависи остварење конструкција делимичне контроле. Такве конструкције се јављају са узајамно-повратним или немаркираним лексички реципрочним глаголима. Успостављање подељене контроле условљено је у највећем броју случајева семантиком глагола и у управној и у зависној реченици, будући да се подељена контрола јавља када су у управној реченици двовалентни или тровалентни глаголи, а у зависној реченици узајамно-повратни или лексички реципрочни глаголи. Подељена контрола може се успоставити и када се у инфинитивној конструкцији налазе прелазни или непрелазни глаголи са речима *insieme* 'заједно' или *assieme* 'заједно', које упућују на то да је имплицитни субјекат семантички у множини или када именице са значењем 'пријатељ' (*amico*), 'колега' (*collega*), 'сарадник' (*collaboratore*), 'ортак' (*socio*) допуњују семикопулативне глаголе у инфинитиву.

Анализом примера из нашег корпуса установили смо да се, у зависности од контекста, инфинитивне финалне конструкције са управним глаголом у множини и са реципрочним глаголима у инфинитиву могу тумачити као конструкције обавезне потпуне субјекатске контроле или као конструкције делимичне субјекатске контроле. Утврдили смо и да се инфинитивне конструкције које допуњују именице са значењем подстицања, наређења, допуштања, које садрже реципрочне глаголе и које су у саставу контролних структура са управним тровалентним глаголима, у одговарајућем контексту, могу сматрати конструкцијама делимичне контроле или конструкцијама подељене контроле.

Када је реч о имплицитном субјекту инфинитивних финалних конструкција обавезне контроле, закључујемо да он може бити једночлан (у конструкцијама потпуне контроле) или двочлан (у конструкцијама делимичне и подељене контроле). У конструкцијама делимичне контроле састоји се из имплицитне заменице и из аргумента управне реченице који га делимично контролише. У конструкцијама подељене контроле имплицитни субјекат, поред субјекта управног глагола, могу контролисати прави објекат, неправи објекат, допуна за место или социјативна допуна управне реченице. На основу наше анализе може се уочити да се морфолошка и семантичка вредност фонетски неискazanог субјекта и његовог контролора не поклапају у свим конструкцијама обавезне контроле. Скривени субјекат има исту морфолошку и семантичку вредност као и његов контролор у конструкцијама потпуне контроле. Конструкције делимичне контроле карактерише истовестност морфолошке вредности делимичног контролора и контролисаног елемента, али и неподударност њихове семантичке вредности. Наиме, будући да се у конструкцијама делимичне контроле увек налазе реципрочни глаголи, њихов субјекат је увек семантички у множини. Код двочланих субјеката и у конструкцијама подељене и делимичне контроле, имплицитни субјекат увек има семантичку вредност првог лица множине ако је један његов члан заменица у првом лицу једнине или множине. Уколико је један од његових чланова заменица у другом лицу једнине или множине или заменичка хонорифичка форма у трећем лицу једнине или множине, PRO семантички може бити у првом или у другом лицу множине. Када је један његов члан у трећем лицу једнине или множине, фонетски неискazани субјекат семантички може бити у првом, другом или трећем лицу множине.

Контролори фонетски неискazanог субјекта не морају се налазити у истој зависносној реченици као и инфинитивне конструкције или не морају бити фонетски исказани. У субјекатским реченицама са спецификативном структуром и у допунским реченицама које уводе глаголи јавља се удаљена контрола, за коју је карактеристично да се контролор имплицитног субјекта не налази у контролној структури, већ у реченици која стоји испред контролне структуре која садржи инфинитивну конструкцију. У конструкцијама имплицитне контроле контролори остају фонетски неискazани и њихова вредност је контекстуално одређена. Потврдили смо хипотезу, формулисану у складу са Ландауовим (1999) и Јанкеовим (2007) мишљењем, да фонетски неискazани субјекат конструкција необавезне контроле мора имати обележје аниматности (+). Показали смо да потпуна објекатска и подељена контрола могу бити експлицитне (када су контролори фонетски исказани) или имплицитне (када су контролори фонетски неискazани).

У финалним инфинитивним конструкцијама јавља се и фонетски исказани субјекат. Он може бити истовестан субјекту управне реченице, може се подударати са објектом управне реченице или може бити део синтаксички сложеног субјекта у конструкцијама делимичне контроле. У контролним структурама које су део каузативних конструкција фонетски исказани субјекат може бити прави или неправи објекат или агентивна одредба.

Приказивањем деривације контролних структура посредством Хорнштајнове теорије померања показали смо да се та теорија може применити и на конструкције у италијанском језику. На основу приказивања деривација контролних структура може се уочити да се у инфинитивним конструкцијама у италијанском језику у највећем броју случајева изговара највиша копија субјекта, будући да највећи број италијанских инфинитивних конструкција садржи фонетски неисказани субјекат. У ретким случајевима изговара се најнижа копија субјекта, а инфинитивне финалне конструкције у којима се изговарају и највиша и најнижа копија нисмо забележили.

Ово истраживање је потврдило почетну хипотезу да се у инфинитивним тематским, прилошким и односним финалним конструкцијама могу јавити и обавезна и необавезна контрола, а у Табелама 5, 6 и 7 могу се видети подврсте контроле и врсте инфинитивних финалних конструкција у којима се подврсте контроле успостављају.

Верујемо да су резултати добијени овим истраживањем успели да допринесу бољем разумевању инфинитивних финалних конструкција у савременом италијанском језику и да би наше истраживање могло подстаћи испитивање контролних механизма у инфинитивним конструкцијама којима се исказују друге семантичке категорије, као и испитивање контролних структура које садрже герундске и партиципске конструкције. На пример, приликом анализе инфинитивних временских или узрочних конструкција могло би се испитати да ли аргумент управне реченице који контролише фонетски нереализовани субјекат може бити и имплицитан и експлицитан. Могло би се такође размотрити да ли се у герундским и партиципским конструкцијама са реципрочним глаголима могу остварити делимична субјекатска, делимична објекатска и подељена контрола и да ли се, у зависности од контекста, поједине герундске и партиципске конструкције могу тумачити и као конструкције потпуне субјекатске контроле и као конструкције делимичне субјекатске контроле. Могле би се испитати и конструкције са прошлим инфинитивом, при чему би се посебна пажња могла усмерити на морфолошку (не)подударност клитика које се користе у споју са инфинитивом са морфолошком вредношћу фонетски неисказаног субјекта зависних конструкција и његовог контролора.

Табела 5 Подврсте обавезне контроле у инфинитивним финалним конструкцијама са фонетски неисказаним субјектом

Врсте инфинитивних финалних конструкција	Потпуна субјекатска контрола	Потпуна објекатска (контролор је прави објекат)	Потпуна објекатска (контролор је неправи објекат)	Делимична субјекатска контрола	Делимична објекатска контрола	Подељена контрола
Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају глаголи	X	X	X	X	X	X
Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају именице	X	X	X	X	X	X
Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају придеви	X			X		
Инфинитивне конструкције у саставу каузативних конструкција		X	X		X	
Субјекатске финалне конструкције са спецификативном структуром	X					
Инфинитивне прилошке финалне конструкције	X	X	X	X	X	X
Инфинитивне односне финалне конструкције са комплементизатором <i>da</i>	X		X		X	X
Инфинитивне односне финалне конструкције са комплементизатором <i>dove</i> / вишелексемским комплементизатором (који се састоји из предлога и односних заменица)	X		X	X	X	X

Табела 6 Подврсте необавезне контроле у инфинитивним финалним конструкцијама са фонетски неисказаним субјектом

Врсте инфинитивних финалних конструкција	Контрола језичког чина	Имплицитна контрола агентивне одредбе	Имплицитна објектска контрола (контролор је прави објекат)	Имплицитна објектска контрола (контролор је неправи објекат)	Имплицитна подељена контрола	Арбитрарна контрола	Удаљена контрола
Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају глаголи			X	X	X	X	X
Инфинитивне допунске финалне инфинитивне конструкције којима управљају именице				X	X	X	X
Инфинитивне конструкције у саставу каузативних конструкција			X	X		X	
Субјектске финалне конструкције са спецификативном структуром						X	X
Инфинитивне прилошке финалне конструкције		X		X	X	X	
Инфинитивне прилошке конструкције које изражавају циљ говорног чина	X						
Инфинитивне односне финалне конструкције са компл. <i>da</i>		X		X		X	
Инфинитивне односне финалне конструкције са компл. <i>dove</i> / вишелексемским компл. (који се састоји из предлога и односних заменица)				X	X	X	

Табела 7 Подврсте обавезне контроле у инфинитивним финалним конструкцијама са фонетски исказаним субјектом

Врсте инфинитивних финалних конструкција	Потпуна субјекатска контрола	Потпуна објекатска контрола (контролор је прави објекат)	Потпуна објекатска контрола (контролор је неправи објекат)	Делимична контрола	Експлицитна контрола агентивне одредбе
Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају глаголи	X		X	X	
Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају именице	X				
Инфинитивне допунске финалне конструкције којима управљају придеви	X				
Инфинитивне конструкције у саставу каузативних конструкција		X	X		X
Инфинитивне односне финалне конструкције са комплементизатором <i>da</i>	X		X		

Списак скраћеница

1, 2, 3 – прво, друго, треће лице

A – придев

ACC – акузатив

AP – придевска фраза

C – комплементизатор; падеж

COMP – комплементизатор

CP – комплементизаторска фраза

DAT – датив

DP – детерминативна фраза

F – женски род

iC – интерпретабилно обележје падежа

INF – инфинитив

M – мушки род

N – именица

NP – именичка фраза

PL – множина

PRES – презент

REFL – повратни

SC – мала клауза

SG – једнина

Spec – спецификатор

T – време

TP – временска фраза

uERP – неинтерпретабилно обележје принципа проширене пројекције

uV – неинтерпретабилна обележја глагола

V – глагол

vP – глаголска фраза

VP – глаголска фраза

v. – видети

компл. – комплементизатор

нпр. – на пример

Литература

- Аквавива 2001: Acquaviva, P. (2001). „Le frasi complete e soggettive”. [Y:] L. Renzi, G. Salvi, A. Cardinaletti (ed), *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino, vol. II, 633–674.
- Андорно 2003: Andorno, C. (2003). *La grammatica italiana*. Milano: Bruno Mondadori.
- Апресјан 1995: Апресян, Ю. Д. (1995). *Избранные труды, том I. Лексическая семантика*, Москва: Школа „Языки русской культуры”.
- Аристотел 1971: Aristotel (1971). *Metafizika* (Gavela Branko prev.). Beograd: Kultura.
- Базилико 2003: Basilico, T. (2003). „The Topic of Small Clauses”. *Linguistic Inquiry*, 34, 1, 1–35.
- Бат, Панчева 2006: Bhatt, R., Pancheva, R. (2006). „Implicit arguments”. [Y:] M. Everaert, H. van Riemsdijk (ed), *The Blackwell companion to English syntax*. Oxford: Blackwell, vol. 2, 558–588.
- Бах 1979: Bach, E. (1979). „Control in Montague Grammar”. *Linguistic Inquiry* 10, 4, 515–531.
- Бах 1982: Bach, E. (1982). „Purpose Clauses and Control”. [Y:] P. Jacobson & O.K. Pullum (ed), *The Nature of Syntactic Representation* (35-57). Dordrecht: Reidel.
- Бенинка, Чинкве 2010: Benincà, P., Cinque, G. (2010). „La frase relativa”. [Y:] L. Renzi, G. Salvi (ed), *Grammatica dell'italiano antico*. Bologna: Il Mulino, 469–507.
- Бери, Питмен 2004: Barrie, M., Pittman, C.M. (2004). „Partial control and the movement towards Movement”. *Toronto Working Papers in Linguistics* 22, 75–92. Доступно преко: <https://twpl.library.utoronto.ca/index.php/twpl/article/view/6215> [18.10.2019]
- Бермехо Каљеа 2009: Bermejo Calleja, M. F. (2009). *Le subordinate avverbiali. Uno studio contrastivo spagnolo-italiano*. Bologna: Bononia University Press.
- Бертучели Папи 2001: Bertuccelli Papi, M. (2001). „Le frasi finali”. [Y:] L. Renzi, G. Salvi, A. Cardinaletti (ed), *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino, vol. II, 818–825.
- Беруто, Черути 2011: Berruto, G., Cerruti, M. (2011). *La linguistica. Un corso introduttivo*. Torino: UTET.

- Бјађини 2013: Biagini, F. (2013). *L'espressione della finalit  in russo. Uno studio contrastivo con l'italiano*. Bologna: Bononia University Press.
- Букс и др. 2010: Boeckx, C., Hornstein, N., Nunes, J. (2010). *Control as Movement*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Вандајн 2020: VanDyne, C. (2020). „The interaction of parasitic gaps and adjunct control in Spanish”. [Y:] J. J. Colomina-Almi ana, S. Sessarego (ed), *Language Patterns in Spanish and Beyond*. London: Routledge, 37–51.
- Вањи 1974: Vagni, F. (1974). „La proposizione finale nell'italiano contemporaneo”. [Y:] M. Medici, A. Sangregorio (ed), *Fenomeni morfologici e sintattici dell'italiano contemporaneo*. Roma: Bulzoni, 329–337.
- Вилијамс 1980: Williams, E. (1980). „Predication”. *Linguistic Inquiry* 11, Cambridge: The MIT Press, 203–238.
- Вилијамс 2015: Williams, A. (2015). *Arguments in syntax and semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Вилијамс, Грин 2017: Williams, A., Green, J. J. (2017). „Why control of PRO in rationale clauses is not a relation between arguments”. [Y:] A. Lamont, K. Tetzloff (ed), *Proceedings of NELS 47*, Amherst, MA: GLSA, Vol. 3, 233–246.
- Виткос, Снарска 2008: Witkos, J., Snarska, A. (2008). „On Partial Control and Parasitic PC Effects”. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics*, 5,1, 42–75. Доступно преко: http://www.skase.sk/Volumes/JTL11/pdf_doc/3.pdf [3.9.2019]
- Војводић 2018: Војводић, Д. (2018). „Реченице са клаузама категоријалног комплекса условљености: узрочним, посљедичним, циљним, погодбеним, допусним”. [Y:] П. Пипер (ред.), *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*. Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за српски језик САНУ, 433–490.
- Галан Родригез 1992: Gal n Rodríguez, C. (1992). *Las oraciones finales en el español. Estudio sincr nico*. Extramadura: Universidad Extremadura.
- Галан Родригез 1999: Gal n Rodríguez, C. (1999). „La subordinaci n causal y final”. [Y:] I. Bosque, V. Demonte (ed), *Gram tica descriptiva de la lengua española*, Madrid: Espasa-Calpe, 3597–3642.
- Гариљано 2003: Garigliano, P. (2003). *Sintassi della lingua italiana*, Catania: CUECM.
- Графи 2008: Graffi, G. (2008). *Che cos'  la grammatica generativa*. Roma: Carocci.
- Графи 2012: Graffi, G. (2012). *La frase: l'analisi logica*. Roma: Carocci.

- Графи 2019: Graffi, G. (2019). *Breve storia della linguistica*. Roma: Carocci.
- Графи 2021: Graffi, G. (2021). *Introduzione alla sintassi*. Roma: Carocci.
- Графи, Скализе 2013: Graffi, G., Scalise, S. (2013). *Le lingue e il linguaggio. Introduzione alla linguistica*. Bologna: Il Mulino.
- Греко Боли 1982: Greco Bolli, G. (1982). „La funzione della finale nell’italiano scritto contemporaneo”. *Annali dell’Università per stranieri di Perugia*, II, 131–158.
- Грин 2018: Green, J. J. (2018). *Adjunct control: Syntax and Processing* (необјављена докторска дисертација). College Park, MD: University of Maryland.
- Д’Аријенцо, Френгвели 2013: D’Arienzo, M., Frenguelli, G. (2013). „Le proposizioni finali”. [У:] М. Dardano (ed), *Sintassi dell’italiano antico. La prosa del Duecento e del Trecento*. Roma: Carocci, 360–380.
- Дардано, Трифоне 1995: Dardano, M., Trifone, P. (1995). *Grammatica italiana: con nozioni di linguistica*. Bologna: Zanichelli.
- Дафли 2014: Duffley, P. (2014). *Reclaiming Control as a Semantic and Pragmatic Phenomenon*. Amsterdam: John Benjamins.
- Де Врис 2018: De Vries, M. (2018). *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. Доступно преко:<http://linguistics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acrefore-9780199384655-e-56> [4.6.2021]
- Де Сантис 2021: *La sintassi della frase semplice*. Bologna: Il Mulino.
- Де Сантис, Пранди 2020: De Santis, C., Prandi, M. (2020). *Grammatica italiana essenziale e ragionata*. Torino: UTET.
- Ден Дикен 2003: Den Dikken, M (ed). *The Cambridge Handbook of Generative Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Донати 2008: Donati, C. (2008). *La Sintassi*. Bologna: Il Mulino.
- Донати 2016: Donati, C. (2016). *La sintassi. Regole e strutture*. Bologna: Il Mulino.
- Едгер 2003: Adger, D. (2003). *Core Syntax: A Minimalist Approach*. Oxford: OUP.
- Епштејн, Сили 2002: Epstein, S. D., Seely, T. D. (2002). *Derivation and Explanation in the Minimalist Programme*. New Jersey: Blackwell.

- Јанке 2007: Janke, V. (2007). *Control without PRO* (необјављена докторска дисертација). London: University College London.
- Јанке 2013: Janke, V. (2013). „The Distribution of Non-Obligatory Control and its Human Interpretation”. [У:] M. Kolokonte, V. Janke (ed), *Interfaces in Language 3*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 121–157.
- Кантарини, Фратер 2012: Cantarini, S., Fratter, I. (2012). „Locuzioni congiuntive con significato finale nel tedesco e nell’italiano contemporanei”. *Quaderni di lingue e letteratura*, 119–131.
- Касирер 1985: Casirer, E. (1985). *Filozofija simboličkih oblika. Prvi deo, Jezik*. Novi Sad: Dnevnik/Književna zajednica Novog Sada.
- Кинсела 2009: Kinsella, A. R. (2009). *Language evolution and syntactic theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ковачевић 2012: Ковачевић, М. (2012). *Узрочно семантичко поље*. Београд: Јасен.
- Комри 1981: Comrie, B. (1981). *Language universals and linguistic typology. Syntax and morphology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Корбалан 2018: Corbalán, M. I. (2018). *From generative linguistics to categorial grammars: overt subjects in control infinitives* (необјављена докторска дисертација). Campinas: Universidade Estadual de Campinas.
- Кордин 2019: Cordin, P. (2019). *Pronomi e determinanti*. Roma: Carocci.
- Корис CORIS – Corpus dell’italiano scritto, Facoltà di Lettere e Filosofia, Università di Bologna, http://corpora.dslo.unibo.it/coris_ita.html.
- Кортмен 1997: Kortmann, B. (1997). *Adverbial Subordination: A Typology and History of Adverbial Subordinators Based on European Languages*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Крести, Панунци 2013: Cresti, E., Panunzi, A. (2013). *Introduzione ai corpora dell’italiano*. Bologna: Il Mulino.
- Кристофаро 2003: Cristofaro, S. (2003). *Subordination*. Oxford: OUP.
- Ландау 1999: Landau, I. (1999). *Elements of Control* (необјављена докторска дисертација), Tel Aviv: Tel Aviv University.
- Ландау 2000: Landau, I. (2000). *Elements of Control. Structure and Meaning in Infinitival Constructions*, Berlin: Springer.

- Ландау 2013: Landau, I. (2013). *Control in Generative Grammar. A Research Companion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ландау 2015: Landau, I. (2015). *A Two-Tiered Theory of Control*. Cambridge: MIT Press.
- Ландау 2021: Landau, I. (2021). *A Selectional Theory of Adjunct Control*. Cambridge: MIT Press.
- Лебо 1985: Lebeaux, D. (1985). „Locality and anaphoric binding”. *The Linguistic Review* 4, 4, 343–363.
- Лингфелт 2009: Lyngfelt, B. (2009). „Towards a Comprehensive Construction Grammar Account of Control: A Case Study of Swedish Infinitives”. *Constructions and Frames* 1, 153–189.
- Ломбарди Валаури 2000: Lombardi Vallauri, E. (2000). *Grammatica funzionale delle avverbiali italiane*. Roma: Carocci.
- Мадиган 2008: Madigan, S. (2008). „Obligatory Split Control into Exhortative Complements in Korean”. *Linguistic Inquiry* 39, 493–502.
- Мартин 1992: Martin, R. (1992). *On the feature content and distribution of PRO* (необјављена докторска дисертација). Mansfield: University of Connecticut.
- Мартин 2001: Martin, R. (2001). „Null Case and the distribution of PRO”. *Linguistic Inquiry* 32,1, 141–166.
- Мереу: Mereu, L. (2004). *La sintassi delle lingue del mondo*. Laterza: Roma.
- Миличевић: Miličević, M. (2014). „Leksička i gramatička recipročnost u srpskom jeziku”. *Primenjena lingvistika* 15, 21–38.
- Московљевић Поповић 2015: Moskovljević Popović, J. (2015). „Odnosi koreferentnosti u složenoj rečenici sa dopunskom klauzom”. *Južnoslovenski filolog*, LXXI, sv. 3-4, 187–202.
- Нунес 2001: Nunes, J. (2001). „Sideward movement”. *Linguistic Inquiry*, 32, 2, 303–344.
- Нунес 2014: Nunes, J. (2014). „Adjunct Control and Edge Features”. [У:] P. Kosta, S. L. Franks, T. Radeva-Bork, L. Schürcks (ed), *Minimalism and Beyond: Radicalizing the interfaces*. Amsterdam: John Benjamins, 79–108.
- Одед 2011: Oded, I. (2011). *Recalculating adjunct control* (необјављена докторска дисертација). College Park, MD: University of Maryland.

- Палмер 1986: Palmer, F. R. (1986). *Mood and modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Палермо 2015: Palermo, M. (2015). *Linguistica italiana*. Bologna: Il Mulino.
- Пантиљони 2010: Pantiglioni, M. (2010). „Le frasi finali”. [У:] G. Salvi, L. Renzi (ed), *Grammatica dell'italiano antico*. Bologna: Il Mulino, 1086–1094.
- Патнем 2009: Putnam, M. T. (2009). *Towards a Derivational Syntax*. Amsterdam: John Benjamins.
- Патога 2014: Patota, G. (2014). *Grammatica di riferimento dell'italiano contemporaneo*. Milano: Garzanti.
- Перез Васкез 2012: Pérez Vázquez, E. (2012). „A mixed extended projection: The nominalized infinitive in spanish and italian”. *Quaderni del Laboratorio di Linguistica* 14, 143–159.
- Пипер, П. (2005). „Теличност”. [У:] М. Ивић (ред.), Синтакса савременога српског језика. Проста реченица. Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Нови Сад: Матица српска.
- Питероф и др. 2017: Pitteroff, M., Alexiadou, A., Fischer, S. (2017). „Two Mechanisms to Derive Partial Control-Evidence from German”. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 23, 1, 200–210. Доступно преко: <https://repository.upenn.edu/pwpl/vol23/iss1/23> [27.10.2019]
- Поповић Пизари 2018: Popović Pisari, M. (2018). *Glagoli s dopunom u infinitivu u italijanskom i srpskom jeziku* (необјављена докторска дисертација). Београд: Filološki fakultet.
- Постал 1970: Postal, P. (1970). „On coreferential complement subject deletion”. *Linguistic Inquiry* 1, 4, 439–500.
- Пранди 1995: Prandi, M. (1995). „Le proposizioni finali in italiano: uno studio di grammatica filosofica”. *Cuadernos de Filología italiana*, 2, 45–73.
- Пранди 2004: Prandi, M. (2004). *The Building Blocks of Meaning: ideas for a philosophical grammar*. Amsterdam: John Benjamins.
- Пранди 2013: Prandi, M. (2013). *L'analisi del periodo*. Roma: Carocci.
- Пранди 2020: Prandi, M. (2020). *Le regole e le scelte. Introduzione alla grammatica italiana*. Torino: UTET.

- Пранди, Де Сантис 2011: Prandi, M., De Santis, C. (2011). *Le regole e le scelte. Manuale di linguistica e di grammatica italiana*. Torino: UTET.
- Пранди, Де Сантис 2019: Prandi, M., De Santis, C. (2019). *Manuale di linguistica e di grammatica italiana*. Torino: UTET.
- Пранди и др. 2005: Prandi, M., Gross, G., De Santis, C. (2005). *La finalità. Strutture concettuali e forme di espressione in italiano*. Firenze: Olschki.
- Пуљели, Фраскарели 2008: Puglielli, A., Frascarelli, M. (2008). *L'analisi linguistica. Dai dati alla teoria*. Cesena, Roma: Caissa Italia.
- Ренци и др. 2001: Renzi, L., Salvi, G., Cardinaletti, A. (ed). (2001). *Grande grammatica italiana di consultazione*, 3 vol. Bologna: Il Mulino.
- Рид 2013: Reed, L. (2013). *Strengthening the PRO Hypothesis*. Boston/Berlin: Walter de Gruyter.
- Ричо 2016: Riccio, A. (2016). *Gli strumenti per la ricerca linguistica. Corpora, dizionari e database*. Roma: Carocci.
- Родригес 2007: Rodrigues, C. (2007). „Agreement and flotation in partial and inverse partial control configurations”. [У:] W. D. Davies, S. Dubinsky (ed), *New Horizons in the Analysis of Control and Raising*. Dordrecht: Springer, 213–229.
- Розенбаум 1967: Rosenbaum, P. (1967). *The grammar of English predicate complement constructions*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Сабатини 1984: Sabatini, F. (1984). *La comunicazione e gli usi della lingua*. Torino: Loescher.
- Сабатини, Колеџи 2008: Sabatini, F., Coletti, V. (2008). *Dizionario della lingua italiana*. Milano: Rizzoli Larousse.
- Сабатини и др. 2011: Sabatini, F., Camodeca, C., De Santis, C. (2011). *Sistema e testo: dalla grammatica valenziale all'esperienza dei testi*. Torino: Loescher.
- Салви, Ванели 2004: Salvi, G., Vanelli, L. (2004). *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino.
- Самарџић 2006: Samardžić, M. (2006). *Od rečenice do teksta. Uvod u sintaksu italijanske složene rečenice*. Podgorica: Filozofski fakultet.
- Серијани 1989: Serianni, L. (1989). *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria: suoni, forme, costrutti (con la collaborazione di Alberto Castelvechchi)*. Torino: UTET.

- Серијани и др. 2020: Serianni, L., Della Valle, V., Patota, G. (2020). *Grammatica italiana*. Milano/Torino: Pearson.
- Симоне, Чербази 2001: Simone, R., Cerbasi, D. (2000). „Types and diachrony of Romance causatives”. *Romanische Forschungen* 113, 441–473.
- Ските 1983: Skytte, G. (1983). *La sintassi dell’infinito in italiano moderno*. København: Munksgaards Forlag.
- Ските, Салви 2001: Skytte, G., Salvi, G. (2001). „Frase subordinate all’infinito”. [У:] L. Renzi, G. Salvi, A. Cardinaletti (ed), *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino, vol. II, 483–485; 497–569.
- Ските и др. 2001: Skytte, G., Salvi, G., Manzini, M. R. (2001). „Frase subordinate all’infinito”. [У:] L. Renzi, G. Salvi, A. Cardinaletti (ed), *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino, vol. II, 483–569.
- Стојнова 2016: Стојнова Н. М. (2016). „Контрол бессојузног целевог инфинитива при глаголах каузации движења у руском језику: подаци НКРЈ”. *Компјутерна лингвистика и интелектуалне технологије. По материјалима годишње међународне конференције Дијалог*, 733–746.
- Фарачи 1974: Faraci, R. (1974). *Aspects of the grammar of Infinitives and For Phrases* (необјављена докторска дисертација). Massachusetts: MIT.
- Ферари, Цампезе 2016: Ferrari, A., Zampese, L. (2016). *Grammatica: parole, frasi, testi dell’italiano*. Roma: Carocci.
- Фишер 2018: Fischer, S. (2018). „Locality, control, and non-adjoined islands”. *Glossa: a journal of general linguistics*, 3, 1. Доступно преко: <https://doi.org/10.5334/gjgl.182> [8.10.2020]
- Фраскарели и др. 2016: Frascarelli, M., Ramaglia, F., Corpina, B. (2016). *Elementi di sintassi*. Cesena, Roma: Caissa Italia.
- Фризон 2001: Frison, L. (2001). „L’ordine degli elementi della frase e le costruzioni marcate”. [У:] L. Renzi, G. Salvi, A. Cardinaletti (ed), *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino, vol. I, 112–115.
- Фуџи 2010: Fujii, T. (2010). „Split Control and the Principle of Minimal Distance”. [У:] N. Hornstein, M. Polinsky (ed), *Movement Theory of Control*. Amsterdam: John Benjamins, 211–244.
- Халвет 2015: Holvoet, A. (2015). „Control alternations. On control properties in infinitival goal adjuncts in Baltic”. *Baltic Linguistics*, 45–77.

- Хинзен 2006: Hinzen, W. (2006). *Mind Design and Minimal Syntax*. Oxford: OUP.
- Хорнштајн 1999: Hornstein, N. (1999). „Movement and control”. *Linguistic Inquiry* 30, 1, 69–96.
- Хорнштајн 2001: Hornstein, N. (2001). *Move! A Minimalist Theory of Construal*. Oxford: Blackwell.
- Хорнштајн 2003: Hornstein, N. (2003). „On control”. [У:] R. Hendrick (ed), *Minimalist Syntax*. Oxford: Blackwell, 6–81.
- Хорнштајн, Нунес 2014: Hornstein, N., Nunes, J. (2014). „Minimalism and control”. [У:] A. Carnie, D. Siddiqi, Y. Sato (ed), *The Roudledge Handbook of Syntax*. London: Routledge, 239–263.
- Цингарели 2009: Zingarelli, N. (2009). *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli Editore.
- Чинкве 2001: Cinque, G. (2001). „La frase relativa”. [У:] L. Renzi, G. Salvi, A. Cardinaletti (ed), *Grande grammatica italiana di consultazione*, vol. I, 443–503. Bologna: Il Mulino.
- Чомски 1965: Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Чомски 1981: Chomsky, N. (1981). *Lectures on Government and Binding. The Pisa Lectures*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Чомски 1982: Chomsky, N. (1982). *Some Concepts and Consequences of the Theory of Government and Binding*. Cambridge: MIT Press.
- Чомски 1995: Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Programme*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Чомски 1999: Chomsky, N. (1999). Derivation by phase. *MIT Occasional Papers in Linguistics* 18.
- Чомски, Ласник 1993: Chomsky, N., Lasnik, H. (1993). „The theory of principles and parameters”. [У:] J. Jacobs, A. von Stechow et al. (ed), *Syntax: An international handbook of contemporary research*. Berlin: Mouton de Gruyter, 506–569.
- Чомски, Ласник 1995: Chomsky, N., Lasnik, H. (1995). „The theory of principles and parameters”. [У:] N. Chomsky, *The minimalist program*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 13–127.
- Чутеску 2018: Ciutescu, E. (2018). *Defective causative and perception verb constructions in Romance. A minimalist approach to infinitival and subjunctive clauses* (необјављена докторска дисертација). Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

- Џекендоф 1972: Jackendoff, R. (1972). *Semantic interpretation in generative grammar*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Џоунс 1991: Jones, C. (1991). *Purpose Clauses: Syntax, Thematics, and Semantics of English Purpose Constructions*. Dordrecht/Boston/London: Kluwer Academic Publishers.
- Шварц 2009: Schwarze, C. (2009). *Grammatica della lingua italiana*. Roma: Carocci.
- Шијан 2012: Sheehan, M. (2012). „A new take on partial Control: defective thematic intervention”. *Cambridge Occasional Papers in Linguistics* 13, 1–47. Доступно преко: <http://www.ling.cam.ac.uk/COPIL/papers/6-sheehan.pdf> [12.11.2019]
- Шијан 2018: Sheehan, M. (2018). „Control of inflected infinitives in European Portuguese”. [У:] A. L. Santos, A. Gonçalves (ed), *Complement Clauses in Portuguese: Syntax and acquisition*. Amsterdam: John Benjamins, 27–58.
- Шмитке-Бодe 2009: Schmidtke-Bode, K. (2009). *A Typology of Purpose Clauses*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Шолт 2018: Schulte, K. (2018). „On the position of overt subjects in infinitival clauses in Spanish and Portuguese: Pragmatic, semantic and frequency-based motivations”. [У:] M. Bouzouita et al., *Studies in Historical Ibero-Romance Morpho-Syntax*, Amsterdam: John Benjamins, 173–194.

Биографија кандидата

Јелена Пухар рођена је 18.10.1990. године у Вршцу, где је завршила Гимназију „Борислав Петров Браца”. На Филолошком факултету у Београду дипломирала је 6. јуна 2013. године на Катедри за италијанистику. Мастер студије из Италијанског језика као другог језика и интеркултуралности завршила је на Универзитету у Удинама 2014. године, одбранивши тезу „*Autobiografia linguistica (varietà linguistiche in lingua serba e italiana)*”. Током свог школовања била је вишегодишњи стипендиста Фонда за младе таленте „Доситеја” Министарства за спорт и омладину Републике Србије. Као стипендиста, 2007. и 2011. године похађала је курсеве италијанског језика у Риму у Међународној школи „Дилит”, 2012. године боравила је месец дана на Универзитету за странце у Перуђи, а 2018. године три месеца на Универзитету „Л’Оријентале” у Напуљу.

Од 2014. године до децембра 2020. године као докторанд била је ангажована у настави на Катедри за италијанистику Филолошког факултета у Београду, где ради од децембра 2020. године. Објавила је неколико научних радова из области италијанске синтаксе и контрастивне анализе италијанског и српског језика и учествовала је на неколико научних конференција. Посебно је занимају генеративна граматика, синтакса италијанског језика и контрастивна анализа италијанског и српског језика.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Јелена Јухар

Број досијеа 14030 Д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

„Исказивање финалности инфинитивним конструкцијама у савременом италијанском језику“

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација ни у целини ни у деловима није била предложена за стицање дипломе студијских програма других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 9. 11. 2021.

Ј. Јухар

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Јелена Јухар

Број досијеа 14030D

Студијски програм Језик, књижевност, култура

Наслов рада Исказивање финалности инфинитивним конструкцијама

Ментор у савременом штампаном језику
проф. др Мила Самарџић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањивања у **Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 9.11.2021.

Ј. Јухар

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

„Исказивање формалности информативних конструкција
у савременом шпалманском језику“
која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду, и доступну у отвореном приступу, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла:

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, 9. 11. 2021.

J. Ђукар

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.
2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.
3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.
4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.
5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.
6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.